

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI

**ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL VE REDDİNİN
MÜKEMMELİYETÇİLİK VE
SOSYAL KAYGI DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA TANZI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Eda KARACAN

ANKARA
2018

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI

**ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL VE REDDİNİN
MÜKEMMELİYETÇİLİK VE
SOSYAL KAYGI DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA TANZI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Eda KARACAN

ANKARA

2018

KABUL VE ONAY

Fatma Beyza TANZI tarafından hazırlanan "Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyi ile İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı çalışma 20 Mart 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğretim Üyesi A. Başak OK

Danışman: Doç. Dr. Eda KARACAN

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Funda KUTLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

() Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

() Tezim/Raporum sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

(x) Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

20 Mart 2018

Beyza Tanzi

Canım Aileme...

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında değerli önerileri ve yardımlarıyla büyük desteğini gördüğüm tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Eda Karacan'a samimi yaklaşımı, değerli katkıları ve tüm emekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulanması ve verilerin toplanması sırasında bana destek olan rehber öğretmen arkadaşlarıma, araştırmama gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm öğrencilerime, uygulama yapmam için onay veren velilerime ve ayrıca bu çalışmayı yapabilmem için bana gerekli izinleri veren okul idaresinin değerli yöneticilerine gönülden teşekkür ederim.

Son olarak tez çalışmam sırasında her zaman manevi destekleri ile yanımda olan sevgili eşim Selçuk Tanzi, biricik oğlum Kutay Tanzi ve minik kızım Miray Tanzi'ye en sıkıntılı ve yoğun anlarımda bile yanımda oldukları için teşekkür ederim.

İyi ki varsınız...

ÖZET

TANZI, Beyza.

Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı
Düzeyi ile İlişkisinin İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018.

Ergenlik döneminin başlaması ile birlikte görülen başkaları tarafından beğenilme ve onaylanma arzusunun yoğunluğu, mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin ve sosyal kaygı düzeyinin gelişiminde rol oynamaktadır. Özellikle bu dönemde ergen tarafından algılanan ebeveyn tutum ve davranışlarının onların mükemmeliyetçilik ya da sosyal kaygı düzeylerini etkileyen temel etkenlerden olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma Ebeveyn Kabul ve Red (EKAR) kuramı çerçevesinde, ergenlerdeki mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı ile algılanan ebeveyn kabul ve red düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara’da yabancı dil ile öğretim veren bir lisede okuyan 306 (158 kız, 148 erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilere kişisel bilgi formunun yanısıra “Ebeveyn Kabul ve Red Ölçeği” (Anne-Baba Formu), “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği” ve “Sosyal Kaygı Ölçeği” uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda kızların erkeklere göre annelerini daha kabul edici ve sıcak olarak algıladıkları ve mükemmeliyetçiliğin alt boyutları açısından ise kızların düzen alt boyutunda daha yüksek puan alırken, erkeklerin ise davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri alt boyutlarında daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur. Kendilerini başarılı olarak algılayan öğrencilerin algıladıkları ebeveyn kabul

düzeyinin, kendilerini başarısız algılayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, kendilerini başarısız olarak algılayan öğrencilerin, kendilerini başarılı olarak algılayan öğrencilere göre ebeveynlerini daha eleştirel ve yüksek beklenti içinde olan ebeveynler olarak algılamaları yönünde farklılık bulunmuştur. Sınıf düzeyine bağlı olarak ise lise eğitiminin ilk yıllarında olan öğrencilerin, üst sınıflarda olan öğrencilere göre ebeveynlerini daha sıcak ve kabul edici algıladıkları, mükemmeliyetçilik açısından ise üst sınıflarda eğitim gören lise öğrencilerinin, alt sınıflarda olan lise öğrencilerine göre hatalara karşı daha duyarlı ve mükemmeliyetçi olmaları yönünde farklılık bulunmuştur. Algılanan ebeveyn kabul red düzeyi ile mükemmeliyetçilik düzeyinin sosyal kaygıyı yordamasına ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise hem kız hem de erkeklerde mükemmeliyetçiliğin sosyal kaygıyı yordayan bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonuçları, EKAR kuramı ve literatürdeki araştırmalar çerçevesinde ele alınarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Kabul ve Red kuramı, Mükemmeliyetçilik, Sosyal Kaygı, Ergenlik.

ABSTRACT

TANZI, Beyza

Investigation of Perceived Parental Acceptance and Rejection in Relation to
Perfectionism and Social Anxiety in Adolescents

Master Thesis

Ankara, 2018.

Intensified desire of being liked and accepted during adolescence period plays a role in the development of perfectionist traits and social anxiety. Especially in this period, perceived parental attitude and behavior is observed to be one of the main factors that affect adolescents' levels of perfectionism and social anxiety. Therefore, this study aimed to examine the relationship between perfectionism and social anxiety and the levels of perceived parental acceptance-rejection among adolescents within the framework of The Parental Acceptance-Rejection (PAR) Theory. The sample of the study consists of 306 (158 girls, 148 boys) students from a private high school in Ankara. In addition to the demographic form, the participants were given "Parental Acceptance-Rejection Questionnaire"(PARQ-ParentForm), "Frost Multidimensional Perfectionism Scale" and "Social Anxiety Scale". Results of the analysis showed that girls perceived their mothers more accepting and warm than boys and among the perfectionism subscales girls scored higher in the organization subscale whereas boys scored higher in the doubts, parental expectations and parental criticism subscales. Additionally, students that perceived themselves as being successful had higher levels of perceived parental

acceptance compared to the students that perceived themselves as unsuccessful. Also, students who saw themselves unsuccessful, perceived their parents as more critical and as having higher expectations than students who saw themselves successful. Regarding the school years, the results of the study found a significant difference between the students in the first grades and in the higher grades with former perceiving their parents as more accepting and warm than latter and in terms of perfectionism, students in higher grades had more concern over mistakes and were more perfectionist than students in the lower grades. When the impacts of the levels of perfectionism and perceived levels of parental acceptance-rejection on social anxiety were examined, it was found that perfectionism is one of the factors that predict social anxiety both in girls and in boys. The results of the study were discussed within the framework of PAR Theory and the previous research literature.

Key Words: Parental Acceptance and Rejection Theory, Perfectionism, Social Anxiety, Adolescence.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ.....	ix
EKLER DİZİNİ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	2
1.1 ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİMİ.....	7
1.2. EBEVEYN KABUL-RED KURAMI (EKAR).....	13
1.2.1 EKAR'ın Kişilik Alt Teorisi.....	15
1.2.2 EKAR'ın Başa Çıkma Alt Teorisi.....	17
1.2.3 EKAR'ın Sosyokültürel Sistemler Alt Teorisi.....	18
1.2.4. EKAR Üzerine Yapılan Uluslararası ve Ulusal Çalışmalar.....	20
1.3 ERGENLERDE MÜKEMMELİYETÇİLİK.....	26
1.3.1 Kuramsal Açıdan Mükemmeliyetçilik Kavramına Genel Bakış ve Aile....	28
1.4 ERGENLERDE SOSYAL KAYGI.....	35
1.4.1 Kuramsal Açıdan Sosyal Kaygı Kavramına Genel Bakış ve Sosyal Kaygı Oluşumunda Ailenin Rolü.....	36
1.5. ARAŞTIRMA SORULARI VE HIPOTEZLER.....	44

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	46
2.1. KATILIMCILAR	46
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	48
2.2.1 Demografik Bilgi Formu.....	48
2.2.2 Ebeveyn Kabul ve Red Ölçeği.....	48
2.2.3. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği.....	49
2.2.4. Sosyal Kaygı Ölçeği.....	50
2.3 İŞLEM.....	51

BÖLÜM III

BULGULAR.....	52
3.1. Cinsiyete Bağlı Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyindeki Farklılıklar.....	53
3.2. Başarı Düzeyine Bağlı Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyindeki Farklılıklar.....	55
3.3. Sınıf Düzeyine Bağlı Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyindeki Farklılıklar.....	57
3.4. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	59
3.4.1. Kız Örneklem için Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	61
3.4.2. Erkek Örneklem için Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	63
3.5. Algılanan Ebeveyn Kabul Red ile Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Sosyal Kaygıyı Yordamasına Yönelik Bulgular.....	66

BÖLÜM IV

TARTIŞMA.....	69
4.1. Cinsiyete Bağlı Olarak Algılanan Ebeveyn Kabulü, Sosyal Kaygı ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinde Elde Edilen Farklılıklara Yönelik Sonuçların Tartışılması.....	69
4.2. Algılanan Başarı Düzeyine Bağlı Olarak Ebeveyn Kabulü, Sosyal Kaygı ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinde Elde Edilen Farklılıklara Yönelik Sonuçların Tartışılması.....	75
4.3. Sınıf Düzeyine Bağlı Olarak Ebeveyn Kabulü, Sosyal Kaygı ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinde Elde Edilen Farklılıklara Yönelik Sonuçların Tartışılması.....	78
4.4. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması.....	79
4.5. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinin Sosyal Kaygıyı Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	83
SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKLAR.....	87
EKLER.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	122

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler.....	47
Tablo 3.1.1. Değişkenlerin Cinsiyete Bağlı Olarak Ortalama, Standart Sapma ve Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları	53
Tablo 3.2.2. Değişkenlerin “Başarı Algısına Bağlı Olarak”Ortalama, Standart Sapma, Güvenirlikleri ve Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları.....	55
Tablo 3.3.3. Değişkenlerin “Sınıf Düzeyine Bağlı Olarak”Ortalama, Standart Sapma, Güvenirlikleri ve Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları.....	58
Tablo 3.4.1. Kız Örneklemini İçin Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	60
Tablo 3.4.2. Erkek Örneklemini İçin Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	65
Tablo 3.5.1 Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ile Mükemmeliyetçilik Düzeyinin Sosyal Kaygıyı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizleri	67

EKLER DİZİNİ

EK 1: Demografik Bilgi Formu.....	113
EK 2: Ebeveyn-Kabul-Red Ölçeği (Anne)	114
EK 3: Ebeveyn-Kabul-Red Ölçeği (Baba).....	115
EK 4: Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği.....	116
EK 5: Sosyal Kaygı Ölçeği.....	118
EK 6: Bilgilendirilmiş Onay Formu.....	119
EK 7: Veli Onay Formu.....	121

BÖLÜM I

GİRİŞ

Mükemmeliyetçilik çok yüksek standartlar koyarak kusursuzluğu yakalama çabasına yönelik bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmektedir (Hollander,1965). Mükemmeliyetçiliğin nasıl geliştiğine yönelik literatürde farklı yaklaşımlar olsa da, tüm bu yaklaşımların ortak olarak vurguladığı nokta çocukluk ve ergenlik döneminin mükemmeliyetçiliğin gelişiminde kritik bir dönem olduğu ve bunda ebeveynlerin önemli bir rolünün olduğudur. Bu nedenle aile yapısının ve çocuğa karşı tutumların, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça büyük bir rol oynadığı hemen hemen tüm kuramcıların birleştiği ortak bir konudur (Flett, Hewitt ve Singer, 1995, Akt: Erözkan, 2005). Özellikle ergenlerin kendilerine yönelik beklentilerinden çok, kendileri için ebeveynlerinden algıladıkları beklentilerin ergenler için daha büyük önem taşıdığı ve bunun mükemmeliyetçilik düzeylerini arttırdığı belirtilmektedir (Damian, Stoeber, Negru ve Bban, 2013). Dolayısıyla, ebeveynlerin hataya izin vermeyen, hep mükemmeli bekleyen tutumları çocuklar üzerinde ciddi bir kaygı yaratmaktadır. Çocuklar yanlış yapma kaygısıyla birçok şeyi denemekten çekinmekte, bu da uyum sorunlarına neden olabilmektedir (Frost vd. 1991). Bu açıdan bakıldığında olumsuz aile tutumlarının uygun olmayan mükemmeliyetçiliğin gelişmesine yönelik risk taşıdığı belirtilmektedir (Hamacheck,1978). Ayrıca, ebeveynlerin davranışları ile birer rol modeli olarak çocukların davranışlarını etkilediklerini vurgulayan sosyal öğrenme modelinde de, ebeveynlerin mükemmeliyetçilik inanç ve davranışlarını gözlemleyen veya idealize eden çocuk ve ergenlerin onlar gibi olma çabalarının olacağı da vurgulanmaktadır (Bandura, 1977).

Ebeveynlerin mükemmeliyetçi ve hep en iyiyi bekleyen tutumları genel kanının aksine çocukları hep başarıya ve doğruya götürmemekte aksine onlardan beklenen

hedefleri gerçekleştirememeleri durumunda “Değersizim” “Yeterinde İyi değilim” “Başarısızım” duygularının gelişmesine neden olabilmektedir. Oysaki çocuğun kendini değerli, yeterli ve başarılı hissetmesinin ön koşulunun, yapabildiklerinin ve iyi olduğu yanlarının vurgulanması ve desteklenmesi gerektiği ve bunun da onun hayatında birincil öneme sahip olan ebeveynler tarafından verilebileceği vurgulanmaktadır (Frost vd., 1991). Bu anlamda ebeveyn tutum ve davranışları açısından Ronald Rohner tarafından (1975;1986) ortaya atılmış olan Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramına göre tüm insanlar kendileri için önemli buldukları kişiler tarafından sıcaklık alma ihtiyacı ile doğmakta ve bu ihtiyaç kültür, ırk, sosyal statü, fiziksel özellikler gibi durumlardan bağımsız olarak herkes için eşit önemde olduğu belirtilmektedir (Rohner, 1986, 2000). Ebeveyn kabulü anne babaların çocuklarına gösterdikleri, sıcaklık, sevgi, şefkat, onaylama, bakım, ilgi ve destek olarak nitelendirilirken, ebeveyn reddi ise bu duygu ve davranışlardan yoksun bir tutumun yanı sıra çocuğu incitici çeşitli psikolojik, fiziksel ve duygusal davranışların sergilenmesi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla EKAR kuramında bir yandan ebeveynliğin kalitesi incelenirken bir yandan da bunun çocuk ve yetişkinlikteki etkileri ele alınır. Kuram aynı zamanda çocukları ebeveyn kabul ve reddi kadar etkileyen başka hiçbir yaşantı olmadığını da savunmaktadır (Rohner, 2000). Bu durumda bazı ebeveyn tutum ve davranışlarının (örn., sert, reddedici ve kontrollü ebeveynlik), çocuk veya ergenlerde mükemmeliyetçiliğin yanısıra sosyal kaygıyı artırdığı da belirtilmektedir (Hudson ve Rapee, 2000). Kaygı bozukluklarından biri olan “Sosyal Kaygı (Sosyal Fobi)”; Bireylerin toplum içerisinde olumsuz değerlendirilme korkusu nedeniyle utanmaktan, küçük düşmekten, ve sosyal ortamlarda başkaları tarafından eleştirel değerlendirilmekten yoğun şekilde korkmaları ve bu korkulan durumlardan kaçınma eğilimi göstermeleridir (DSM IV). Sosyal kaygının nedenlerine ilişkin yapılan açıklamalarda kişisel yatkınlıkların, bilişlerin, aile tutumları, sosyal beceriler ile kültürel ve toplumsal özellikler çıkmaktadır. Sosyal kaygının nedenini ve

gelişimini anlamaya ilişkin yapılan çalışmalarda aile faktörü üzerinde durularak; aile-çocuk ilişkilerinin sosyal kaygının gelişmesinde etkili olduğu belirtilmektedir (Bögels, Van Oosten, Muris ve Smulders, 2001). Çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arası uyumsuzluk, olumsuz akran ilişkileri ve benlik saygısındaki bozukluklar da tek başına veya birlikte sosyal kaygının oluşmasına neden olduğu belirtilmektedir (Lieb, Wittchen, Höfler, Fuetsch, Stein, ve Merikangas, 2000). Ayrıca, aşırı koruyucu ve reddedici ebeveyn tutumunun çocuklardaki sosyal fobinin yükselmesi ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Lieb, vd 2000). Ebeveynleri tarafından düşmanca ve reddedici tutumlara maruz kalan çocukların diğer kişiler tarafından da reddedilmeye yatkın, güvensiz ve utangaç kişilik özellikleri geliştirdikleri gözlenmiştir (Gander ve Gardiner, 2010). Kaygılı çocukların ailelerinin daha kontrollü, müdahaleci, etkisiz, aşırı korumacı, talepkar, kaçınma davranışını teşvik eden, sosyal ve aktif davranışları desteklemeyen, kaygılı, kaçınan ve sosyal olmayan yapıda kişiler olduğu belirtilmektedir (Dadds, Barrett, Rapee ve Ryan, 1996; Rappe, 1997; Woodruff-Borden, Morrow, Bourland ve Cambron, 2002). Ayrıca sosyal kaygılı ergenlerin kaygısı olmayan ergenlere göre kendi ailelerini daha fazla sosyal olarak izole, genellikle diğerlerinin ne düşündüğü ile meşgul ve daha az sosyal aktivitede bulunan ebeveynler olarak algıladıkları da vurgulanmaktadır (Bruch ve Heimberg, 1994).

Özellikle mükemmeliyetçilik, sosyal kaygı ile ilişkili olan ve ondan etkilenen diğer bir duygu durumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Gelabert vd. 2012; Hamarta, 2009; Iancu, Bodner ve Ram, 2012; Jain ve Sudhir, 2010; Juster ve diğerleri, 1996; Karakaş, 2008; Rosser, Issakidis ve Peters, 2003; Schweitzer ve Hamilton, 2002; Villiers, 2009). Mükemmeliyetçilik açısından ele alınan ilk çalışmalarda mükemmeliyetçilik yalnızca olumsuz ve tek boyutlu bir özellik olarak ele alınırken, daha sonraki çalışmalarda mükemmeliyetçiliğin tek boyutlu olarak ele alınmasının bu yapıyı açıklamak için yetersiz kaldığı düşüncesiyle kavram çok boyutlu bir kişilik

özelliği olarak ele alınmaya başlanmıştır (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hewitt ve Flett, 1991; Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001). Son yıllarda mükemmeliyetçilikle ilgili en yaygın yaklaşım ise, mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz olarak iki yönlü olduğu şeklindedir (Adler 1956; Roedell, 1984; Kottman ve Ashby, 2000; Stumpf ve Parker, 2000, LoCocero, Ashby ve Kern 2000; Ashby ve Rice 2002, Rice ve Preusser, 2002, Suddarth ve Slaney 2001; McGarvey, 1996; Accordino, Accordino ve Slaney; 2000). Olumlu mükemmeliyetçilik kavramı, kişinin ulaşılabilir amaçlar için çabalaması, performansı doğrultusunda gerçekçi hedefler koyması ve başarıya ulaşamaması durumunda umutsuzluğa kapılmaması olarak tanımlanırken, olumsuz mükemmeliyetçilik kavramının kişinin performansının çok üzerinde hedefler belirleyerek buna ulaşmaya çalışması, ulaşmadığı zaman doyumsuzluk yaşamaması, ve kendisini katı bir şekilde eleştirmesi olarak ele alındığı görülmektedir (Rice ve Preuser, 2002). Bu tanımlara göre olumlu mükemmeliyetçi yaklaşımına sahip olan kişilerin yüksek standartlara ulaşmak için kaygı yaşamadıkları, amaçlarına ulaşamadıkları durumlarda bundan dolayı yıkılmadıkları, ancak olumsuz mükemmeliyetçi yaklaşımına sahip kişilerin beklentilerine ulaşma konusunda aşırı kaygılı oldukları ve mükemmelere ulaşamadıkları durumlarda kendilerini yıkılmış hissettikleri belirtilmektedir (Kottman ve Ashby 2000). Dolayısıyla, olumlu mükemmeliyetçi kişilerin, gerçekçi hedefler belirleyen, yüksek benlik saygısı gibi olumlu pekiştireçlerle güdülenen, başarı için yüksek çaba harcayan fakat başarısızlık yaşadıklarında standartlarını değiştirme, daha çok çalışma gibi işlevsel davranışlar sergileyen kişiler olarak tanımlandığı, olumsuz mükemmeliyetçiliğe sahip kişilerin ise, hata yapma korkusu ile güdülenen, kendini küçük görme ve utanç gibi olumsuz duygulardan kaçınmaya çalışan, gerçekçi olmayacak kadar yüksek hedefler belirleyerek bunun sonucunda ortaya çıkan başarısızlık karşısında da yetersizlik, kaygı, depresyon gibi olumsuz duygular yaşayan kişiler olarak ele alındığı görülmektedir (Enns, Cox ve Clara, 2002; Slaney ve ark.,

2001). Olumsuz mükemmeliyetçilik tutumlarının ayrıca “yetersiz anne babalık” ve özellikle de “eleştiren ve aşırı beklentileri olan ana babalık” ile ilişkili olduğu çeşitli çalışmalarla gösterilmiştir (Randolph ve Dykman, 1998; Enns, Cox ve Clara 2002). Bu çalışmalara göre, olumsuz mükemmeliyetçiliğin sert ebeveynlikle pozitif yönde ilişkili olduğu, olumlu mükemmeliyetçiliğin ise sert ebeveynlikle ilişkili olmadığı bulunmuştur.

Sonuç olarak, aile ortamı, çocuk ve ergenler için kendilerine ilişkin sosyal şemaların geliştiği, sosyal davranışların ve kendilik algısının oluştuğu ilk yerdir. Özellikle benlik algısının gelişiminde anne-babadan alınan geri-bildirimlerin önemi çoktur ve birçok araştırmaya göre kendilik algısının temeli, çocuklukta diğer kişilerle, özellikle ebeveynlerle kurulan ilişkiler ile şekillenmektedir (Sarason ve Turner 2001). Diğer bir çok kişilik özelliğinin oluşumunda olduğu gibi mükemmeliyetçiliğin oluşumunda da ailenin çocuğa yönelik etkileri sözkonusudur. (Flett, Hewitt ve Singer, 1995, Stöber, 1998, Vieth ve Trull, 1999, Kawamura, Frost ve Hartmartz, 2002, Flett, Hewitt, Oliver ve Macdonald, 2002). Sosyal kaygının erken yaşlarda oluştuğu ve bunda aile tutumlarının ve mükemmellik beklentisinin de etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Ebeveyn tutumlarının çocuk ve ergenlerdeki mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı düzeyleri üzerindeki etkileri oldukça önemli gözükmektedir (Bögels, Van Oosten, Muris ve Smulders, 2001). Bu anlamda, Ebeveyn Kabul Red teorisi erken çocukluk döneminde kabullenici bir ebeveynle kurulan ilişkilerin, bireyin ileriki yıllarda diğer insanları kabullenmesinin ve desteklemesinin belirleyicisi olduğunu belirtmektedir (Sarason ve Turner 2001). Bu gerçekten yola çıkarak ebeveyn tutum ve davranışları açısından EKAR kuramı üzerine temellendirilmiş bu araştırmada, ergenlerin anne babadan gördükleri kabul veya red düzeyi ile mükemmeliyetçi olma eğilimleri ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ele alınarak incelenmiştir. İlerleyen bölümlerde öncelikli olarak ergenlik dönemindeki gelişimsel yaklaşımlara yönelik kuramsal

açıklamalar ele alınıp, sonrasında ergenlerde mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı konularına değinilecek ve araştırmaya ilişkin bulgular literatür çerçevesinde tartışılacaktır.

1.1 ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİMİ

Ergenlik dönemi, fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını, kimlik duygusunu kazanmasıyla biten bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Özellikle 15-18 yaşları arasında görülen orta ve son ergenlik döneminde anne babadan ayrışma, farklı bir birey olma, ve bu durumu ebeveynlere kabul ettirme çabaları yoğundur (Kanbur, Derman, Kınık, 2008). Ergenliğin stresli-fırtınalı bir dönem olduğu savı artık kabul görmemesine karşın, ergenliğin çoğunlukla bilişsel, biyolojik ve sosyal değişimlerin meydana geldiği bir geçiş süreci olduğu görüşü hala geçerliğini sürdürmektedir (Elliotve Feldman 1990).

Çocuğun gelişimi, ergenlik döneminin özellikleri ve çocuk ebeveyn ilişkilerine yönelik birçok kuram farklı kuramsal çerçevede görüşlerini ileri sürmüşlerdir. Bu kuramlar arasında en temel sayılabilecek olanlar psikanalitik, bilişsel, davranışçı-sosyal bilişsel ve ekoloji kuramlarıdır. Çocukluktaki yaşanmışlıkların ilerleyen dönemlerdeki yansımaları ve çocuk-ebeveyn ilişkileri hakkında bütüncül bir kuram oluşturan ilk kişi Sigmund Freud'dur. (1979). Freud anne ile çocuk arasındaki ilişkinin kişinin yaşamı boyunca sahip olduğu en güçlü sevgi ilişkisi olduğunu ve bu ilişkinin sonraki sevgi ilişkilerinin de prototipi olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, Freud ergenlerin yaşamlarının gerilim ve çatışmayla dolu olduğunu vurgulamış ve gerilimi azaltmak için ergenlerin çatışmalarını bilinç dışına attıklarını düşünmüştür. Daha sonra Anna Freud (1944;2011) ergenin uyumunu anlamada savunma mekanizmalarının önemini vurgulamış ve ergenlik problemlerinin kökeninde ergenin geçmişindeki "sevgi nesnelere"nin yer aldığını ileri sürmüştür. Genellikle de ebeveynler olan bu sevgi nesnelere bağlanmanın bebeklik yıllarından ileriye doğru taşındığını ve ergenlik sırasında yeniden uyarılabildiğini

savunmuştur. Anna Freud ve Burlingham birlikte yaptıkları çalışmalarda da ebeveyn-çocuk ilişkisinin diğer insan ilişkileri açısından bir model teşkil ettiğini ve çocuğun aile ortamında ebeveynleri ile ilişkisinde sevilen biri olarak algılanmasının psikolojik gelişiminde olumlu bir rol oynadığını ifade etmişlerdir (Anna Freud ve Burlingham,1944).

Erik Erikson (1950;1968) ise Freud'un katkılarını kabul etmekle birlikte insan gelişimini yaşam boyu devam eden bir süreç olarak görmektedir. Bu nedenle insan gelişimini psikoseksüel boyutlardan farklı olarak psikososyal evreler halinde incelemiştir. Kuramda insanın yaşamı boyunca sekiz evreden geçtiği belirtilmektedir. Birey her bir evrede o evreye özgü gelişimsel bir krizle karşılaşmakta ve bu evrede hem kırılganlığının artması hem de potansiyelini güçlendirmek zorunluluğundan kaynaklı ikilem yaşamaktadır. Bu dengeyi sağlayıp kriz dönemini başarılı bir şekilde atlatabilirse diğer evreye geçmektedir. Kurama göre beşinci evrede yer alan "Kimlik Karmaşası" na karşılık "Kimlik Kazanımı" krizinin yaşandığı ergenlik döneminde ise bireyler kim olduklarını, ve yaşamda nereye gideceklerini bulmaya çalışırlar. Eğer ergenler rollerini sağlıklı bir biçimde keşfedip, yaşamda izleyecekleri olumlu bir yola ulaşırlarsa olumlu bir kimlik kazanırlar, eğer bunu başaramazlarsa hayatlarına kimlik karmaşası egemen olur. Erikson (1979) ayrıca ergenlik döneminin kendine özgü bir bunalım evresi olduğunu ve ergenlerin içinde yaşadığı toplum ve kültürden fazlasıyla etkilendiğini ileri sürmüştür, Freud'un yaklaşımından farklı olarak bebeklik döneminde ebeveynleri tarafından ihmal edilen ve çevresine güvenemeyen bir bebeğin özellikle ergenlik döneminde gereken ilgi ve bakım sağlanırsa güven duygusunu tekrar geliştirebileceğini savunmuştur.

Psikanalitik kuramlar bilinçdışının önemini vurgularken; bilişsel kuramlar ise bilinçli düşüncelere vurgu yapmaktadır. Bunlardan en temel olanı Piaget'in "Bilişsel Gelişim Kuramı"dır. Kurama göre bireyler aktif olarak kendi dünya anlayışlarını

yapılandırmaya çalışırken bilişsel gelişimin dört döneminden geçmektedirler. Dünyanın bilişsel olarak yapılandırılmasının temelini oluşturan iki süreç vardır: Organizasyon ve Uyum. Ergenler dünyayı anlamak için kendi deneyimlerini organize etmektedirler. Örneğin ergenler önemli düşünceleri önemsiz düşüncelerden ayırırlar ve bir düşünceyi diğer düşünceyle ilişkilendirirler. Gözlemlerini ve deneyimlerini organize etmenin yanısıra çevrenin yeni taleplerine de uyum sağlarlar (Miller, 2011). Kurama göre 11-15 yaşları arasında ortaya çıkan ve yetişkinlik boyunca da devam eden “Soyut İşlemler Dönemi” ergenliğin de içinde bulunduğu ve kişiliğinin şekillendiği bir süreçtir. Bu dönemde ergenler ideal koşullara ilişkin hayaller kurarlar. İdeal bir ebeveynin nasıl olduğu hakkında düşünebilirler ve kendi ebeveynlerini bu standartlar ile karşılaştırırlar.

Davranışçı ve sosyal bilişsel kuramlar sadece gözlemlediğimiz ve ölçebildiğimiz durumları bilimsel olarak çalışabileceğimizi ayrıca gelişimi anlamada bilişin de önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Skinner (1938) ergenlerin utangaç olmayı ya da kaygılı olmayı büyürlerken yaşadıkları deneyimler sonrasında öğrendiklerini savunmaktadır. Skinner’a (1938) göre edimsel koşullanma yoluyla bir davranışın sonuçları davranışın ortaya çıkma olasılığında değişimlere yol açabilmektedir. Bir davranışın ardından ödüllendirici bir uyarının verilmesi o davranışın tekrarlanma olasılığını artırırken, aynı davranışın ardından cezalandırıcı bir uyarının verilmesi ise o davranışın tekrarlanma olasılığını düşürmektedir. Bu duruma göre ergen bir davranışı yaptıktan sonra yetişkinden onay alırsa (gülümseme, onaylama, övgü vb.) o davranışı tekrarlama olasılığı artacak, aynı davranışa onaylamayan bir uyarın alırsa (kötü bir bakış, eleştiri, vb.) o davranışı tekrarlama olasılığı düşecektir. Bu yaklaşımdan bakıldığında davranışçı kurama göre bireylerin gelişimi ödüller ve cezalar ile şekillenmektedir. Aynı şekilde uygun çevre koşulları ve düzenlemeler ile bunların düzeltilebileceği de belirtmektedir. Bandura (1977) da bilişsel süreçlerin çevre ve davranışla önemli bağlantıları olduğunu ve insanların model alma ve başkalarını gözlemleyerek veya taklit yoluyla

öğrendiklerini savunur. Örneğin küçük bir ergen babasının çevresindeki insanlara sürekli saldırganca davrandığını gözlemliyorsa bunu model alarak akranlarına saldırganca davranacaktır. Sosyal bilişsel kuramcılara göre insanlar başkalarının davranışlarını gözlemleyerek geniş kapsamlı davranışlar, duygular ve düşünceler kazanırlar ve bu gözlemler özellikle ergen gelişiminin şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır (Bandura, 1977).

İnsan gelişimini anlamada önemli çıkarımları olan “Ekolojik kuram” ise Bronfenbrenner (1917) tarafından oluşturulmuştur. Kurama göre insan gelişimi beş çevresel sistemin etkisinin yansıtılması ile oluşur. Bunlar mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistemdir (Bronfenbrenner ve Morris 1986). Bunlardan “Mikrosistem” kişinin içerisinde yaşadığı ortamdır ve ergenlik döneminde bu ortamda ergenin ailesi, arkadaşları, okulu ve çevresindeki kişiler bulunmaktadır. Ayrıca, sistemler arasındaki ilişkiler kişilerin davranışlarını etkilemektedir. Örneğin, ergenin evdeki yaşantısı annenin işteki yaşantısından etkilenebilir ya da annenin daha fazla seyahat etmeyi gerektiren bir terfi alması, eşiyle olan çatışmalarını artırabilir ve bu da ergenle olan etkileşim örüntülerini değiştirebilir. Kuram, çevresel sistemlerin geniş bir biçimde incelenmesini ele aldığı ve önemini vurguladığı için literatüre farklı açılardan katkı sağlamıştır.

Bu kuramsal bakış açılarının yanısıra ebeveynlik stillerinin de ergenlerin gelişiminde ve aile ilişkilerinde önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla aile, bireyin kişilik ve davranışlarının gelişiminde ekonomik, kültürel ve sosyal boyutlarıyla katkı sağlayan bir kurum olmasının yanı sıra ergenlik gibi kritik bir gelişim sürecinin başarıyla tamamlanmasında da ergen bireylere önemli bir destek sağlamaktadır. Özerklik ihtiyacının karşılandığı, çatışmaların etkili bir şekilde ele alındığı, aile üyelerinin birbirlerine desteğini ve güvenini ortaya koyabildiği aile ortamlarında, ergenlerin gelişim süreçlerini başarılı bir şekilde tamamladıkları görülmektedir (Hines,

1997).

Ergenlerin aile ile ilişkileri kapsamında yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, geçiş sürecini başarıyla atlatan ergenleri, bu dönemde sıklıkla zorluk yaşayan ergenlerden ayıran en önemli özelliğin ergenlerin hem ebeveynleriyle hem de akranlarıyla oluşturdukları ilişkilerin niteliği olduğudur. Son ergenlikte sağlıklı bir kimlik oluşabilmesi için erken ergenlikte ebeveyn desteğine olan güven, çalışkanlık/beceriklilik hissi ve geleceği kendinden bağımsız ve objektif düşünebilme becerisinin yerine gelmesi gerektiği belirtilmektedir (Arnet, 2000).

Anababa tutumları ergenlerin aileleriyle olan ilişkilerini ve benlik oluşum süreçlerini de yakından etkilemektedir. Bu alandaki çalışmalar incelendiğinde ise ebeveynleriyle sağlıklı iletişim kuramayan ve ebeveynleri tarafından reddedildiklerini düşünen ergenlerin, benliklerine ve özgüvenlerine en az ölçüde zarar vermek için kendilerine bir koruma kalkanı oluşturdukları, böylelikle ebeveynlerine ya da onları koruyup kollayacak herhangi bir kişiye ihtiyaçları olmadığını, herkesten ‘bağımsız’ bireyler olduklarını iddia etmeye başladıkları görülmüştür (Hauser ve Pauser,1991). Ayrıca ergenlik dönemi süresince etkili anne baba tutumlarının yanı sıra onların çocukları ile kurdukları ilişkinin kalitesi de gençlerin atılganlık, kendini kabul, benlik saygısı, akademik başarı, sosyal beceri ve çevresine uyum sağlama düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir (Smith, Perou, ve Lesesne, 2002).

Ergenlerde sosyal gelişimi destekleyen ebeveynlik stilleri de uzun süre araştırmalara konu olmuş ve son yıllarda ebeveynlerin ergenlere karşı ne cezalandırıcı ne de ilgisiz olmalarını; fakat kurallar belirlemelerini ve onlara karşı daha şefkatli olmalarını vurgulayan Diana Baumrind’in (1991) görüşü oldukça yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Baumrind temel olarak ergen davranışlarını belirleyen dört ebeveynlik stilini vurgulamaktadır: Yetkeci Ebeveynlik, İhmal Edici Ebeveynlik, İzin Verici Ebeveynlik ve Yetkili Ebeveynlik modelleridir. *Yetkeci Ebeveynlik*, sınırlayıcı ve

cezalandırıcı bir ebeveynlik stildir. *İhmal Edici Ebeveynlik*, ebeveynin ergenin yaşamına katılım göstermediği bir stildir. *İzin Verici Ebeveynlik*, ebeveynlerin ergenlere aşırı tolerans gösterdikleri ve çocukları üzerinde düşük kontrole sahip oldukları bir ebeveynlik stildir. *Yetkili Ebeveynlik* ise, ergenlerin bağımsız olmalarını teşvik ederken aynı zamanda onların belirli davranışlarına ve eylemlerine sınırlar koyan bir ebeveynlik modelidir. Bu modelde gerektiği yerde kontrol mekanizması işler. Bu ebeveynlik stili ile yetişen çocuklar kendilerine güvenirlere ve sosyal olarak sorumluluk sahibidirler. Baumrind'in çalışmalarından etkilenen Steinberg ve Silk (2002) yetkili ebeveynlik çerçevesinde ebeveynlik boyutlarını üçe ayırmaktadırlar: Uyum, özerklik ve çatışma. Uyum, ebeveynlerle ergenler arasındaki olumlu duygular içeren ilişki biçimlerini tanımlamaktadır. Özerklik, ergenlere sınır koyma ile birlikte büyüme ve bağımsızlık arasında bir denge yaratma çabasıdır. Çatışma ise ergenlerle ebeveynler arasındaki genel bir gerilime işaret etmektedir. Vazsonyi (2004) ise bu boyutları açmış ve yakınlık-iletişim altboyutlarını uyum boyutu altına, izleme-akran onayı-destekleme alt-boyutlarını özerklik boyutuna ve anlaşmazlık-çatışma alt-boyutlarını da çatışma boyutu altına yerleştirmişlerdir.

Dolayısı ile farklı ebeveynlik stilleri anne-baba rolünün sadece çocuklukta değil, ergenlikte de önemli bir etkisinin olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Araştırmalar ebeveynleri ile ilişkilerini sıcak ve destekleyici olarak algılayan bireylerin, ergenlik dönemindeki değişikliklere daha kolay uyum sağladıklarını uzak ve soğuk algılayanların ise uyum ve davranış sorunları gösterdiğini belirtmektedir (Hines, 1997). Bu kapsamda ebeveyn kabul ve reddinin nedenlerini, sonuçlarını ve diğer değişkenlerle ilişkilerini açıklamayı amaçlayan Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı (EKAR) Ronald Rohner (1975) tarafından geliştirilerek ebeveynleri tarafından kabul görmesinin çocuklar için ne kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyaç karşılanmadığında tüm

çocukların kültür, yaş, cinsiyet gibi etkenler gözetilmeksizin kendilerini reddedilmiş bireyler olarak algılayacaklarını savunması açısından önemlidir. Ayrıca “Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı” ebeveyn ve ergen ilişkilerine psikolojik, davranışsal, sosyolojik ve kültürlerarası boyutlar getirmesi açısından kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Yapılan bu çalışma da EKAR çerçevesinde ele alınacağı ve araştırmanın temelini oluşturması açısından kurama ilişkin bilgiler bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

1.2. EBEVEYN KABUL-RED KURAMI (EKAR)

Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı, çocuklukta algılanan ebeveyn tarafından kabullenilme veya reddedilmenin nedenlerini, sonuçlarını ve diğer değişkenlerle ilişkisini açıklayan hayat boyu gelişim ve sosyalleşme kuramıdır. Ronald Rohner tarafından 1966 yılında geliştirilmiş 1975 yılında da EKAR kuramı adı altında yayınlanmıştır. Kuram 1986 yılında geliştirilerek bugünkü halini almıştır.

Kurama göre tüm insanlar kendileri için önemli buldukları kişiler tarafından sıcaklık alma ihtiyacı ile doğarlar. Bu ihtiyaç kültür, ırk, sosyal statü, fiziksel özellikler gibi durumlardan bağımsız olarak herkes için eşit önemlidir (Rohner, 1986, 2000). Ebeveyn kabulü anne babaların çocuklarına gösterdikleri, sıcaklık, sevgi, şefkat, onaylama, bakım, ilgi ve destek olarak nitelendirilirken, ebeveyn reddi ise bu duygu ve davranışlardan yoksunluğun yanı sıra çocuğu incitici çeşitli psikolojik, fiziksel ve duygusal davranışlardır. Sıcak davranışlar fiziksel şekilde gösterileceği gibi duygusal içerikli de olabilir (örn. sarılma, öpme, rahatlatma, onaylama, övme, iltifat etme, olumlu geri bildirim verme vb.) (Rohner, 1986). Ebeveyn reddi ise dört temel boyutta ifade edilmektedir: 1- Soğuk ve duygusuz, 2- Düşmanca ve saldırgan, 3- Kayıtsız ve ihmalcı, 4- Ayrışmamış reddetme (Rohner, 1986). Bu davranış biçimleri çocukların kendilerini reddedilen veya sevilmeyen bireyler olarak algılamalarına yol açmaktadır. Ancak burada

söz konusu olan ebeveynlerin bir dizi reddetme davranışında bulunmasından çok, çocuğun bu konudaki inancı ve hissettikleridir (Rohner 1986). Bu davranış biçimlerinden gözlenmesi net olmayan, kesin tanımlanamayan ve çocuğun algısına bağlı olarak biçimlenen “Ayrışmamış reddetme” davranışı ebeveynlerin çocuklarına karşı herhangi bir olumsuz tutum, ihmal veya saldırganca davranışlar sergilememelerine karşın çocukların anne babaları tarafından sevilmediklerine ve onların umurunda olmadıklarına inanmalarıdır (Rohner, 1986). Ebeveyn kabul-reddi ile ilgili çalışmalar tutarlı bir biçimde algılanan ebeveyn reddinin çocukların ve yetişkinlerin psikolojik gelişimi ve kişilik uyumları üzerinde ciddi olarak olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir (Rohner, 1986). Çocuklukta yaşanan reddedilme, birçok olumsuz özelliği ve bu özelliklerin çocukluktan yetişkinliğe sürekliliği nedeniyle, ebeveynleri tarafından reddedilmiş kişiler yaşam boyu sosyal ve duygusal sorunlardan oluşan bir risk grubuna dahil edilmektedir (Khaleque ve Rohner, 2001). Dolayısıyla ile EKAR kuramında bir yandan ebeveynliğin kalitesi incelenirken bir yandan da bunun çocuk ve yetişkinlikteki etkileri ele alınır. Kuram aynı zamanda çocukları ebeveyn kabul ve reddi kadar etkileyen başka hiçbir yaşantı olmadığını, bireyin gelişiminde ve hayatının ilerleyen dönemlerinde karşılaşacağı problemlerin temelinde, ebeveynlerin kabul ya da red tutumlarının büyük etkisi olduğunu savunur (Rohner, 2000).

EKAR kuramı kendi içerisinde üç alt teoriden oluşmaktadır. Bunlar “Kişilik Alt Teorisi”, “Başa Çıkma Alt Teorisi” ve “Sosyokültürel Sistem Alt Teorisi” dir. Kuramda ağırlıklı olarak kişilik alt alanının geliştiği görülmektedir. Ekar’ın kişilik alt kuramında ebeveyn kabulü ya da reddi ile psikolojik uyumun ya da uyumsuzluğun ilişkisi incelenmekte ve bunun sonuçları açıklanmaya çalışılmaktadır (Rohner 2000).

1.2.1 EKAR'ın Kişilik Alt Teorisi

EKAR Kuramı; insanların kendileri için önemli kişilerden onay alma ihtiyacı ile güdülendiklerini savunmaktadır. Çocukken ebeveyninden veya kendisine bakım veren kişiden beklenen onay alma ihtiyacı, yetişkinlikte bizim hakkımızda ne düşündüğüne önem verdiğimiz kişiler tarafından beğenilme isteği olarak karşımıza çıkmaktadır (Rohner, 1986). Kuram dünyanın çeşitli ülkelerindeki anne babalar ile araştırma yaparak reddedilme duygusunun en belirleyici kişilik özelliklerini ele almıştır. Hiçbir kuramda anne baba tarafından kabul veya reddedilmenin tüm etkilerinin ele alınamayacağı belirtilmekle beraber EKAR'da incelenen çocuk veya yetişkinin kişilik özellikleri yedi farklı boyutta ele alınmaktadır: (1) Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık, (2) Duygusal Duyarsızlık (Tepkisizlik), (3) Düşmanlık ve Saldırganlık, (4) Olumsuz Öz Saygı, (5) Olumsuz Öz Yeterlilik, (6) Duygusal Tutarsızlık ve (7) Olumsuz Dünya Görüşü (Rohner, 1986;1999; 2004). Ekar'ın kişilik kuramındaki (1) *bağımlılık veya savunucu bağımsızlık boyutunda* yer alan bağımlılık; bir insanın başka bir insandan onay alma, cesaretlendirilme gibi ihtiyaçlarını gidermek için duygusal olarak ihtiyaç hissetmesi, onun varlığına gereksinim duymasıdır. Bağımsızlık ise bu tür bir ihtiyacın hissedilmediği durumdur (Rohner, 2004). (2) *Duygusal Duyarsızlık (Tepkisizlik)* boyutunda, duygusal duyarlılık kişinin bir başka kişiye karşı hissettiği duyguları özgürce ve açıkça ifade edebilmesi aynı zamanda bu tepkileri ne kadar doğal ve kolay verebildiğidir (örneğin, sevdiğimiz bir kişiye gösterdiğimiz sevgi içeren sözel mesajlar ve davranışlar). Bunun tersi durumu ise şüphe ve güvensizlik içeren savunucu davranışlardır. Bir insanın kalıcı ve yakın ilişkiler kurabilmesi onun duygusal duyarlılığına bağlıdır. Duygusal duyarlılığı yüksek kişiler daha samimi ve kalıcı ilişkiler kurabilirler. (3) *Düşmanlık ve Saldırganlık* boyutunda ise insanların zaman zaman öfke, saldırganlık ve kızgınlık taşıyan duygular içerisinde olabildiği, aynı durumun çocuk ve

ergenler için de geçerli olduğudur. EKAR kuramına göre ebeveynleri tarafından reddedilmiş çocuklar anne babalarına öfke veya örtülü öfke gösterme eğilimindedirler. Anne babalarının saldırgan davranışlarına maruz kalan çocuklar öfkelerini saldırganca gösterme eğilimindeyken, öfkeleri anne babaları tarafından bastırılan çocuklar çeşitli psikolojik sorunlar yaşayarak bunu yansıtırlar veya öfke denetiminde ve kontrolünde sıkıntılar yaşarlar. (4) *Olumsuz Öz Saygı* boyutunda ise özsaygı kişinin kendisi hakkında yaptığı duygusal bir değerlendirmedir. Olumlu özsaygıda kişi kendi değeri hakkında olumlu bir fikre sahiptir. Olumsuz özsaygı ise kişinin kendisini beğenmediği ve değerli bulmadığı bir durumdur (5) *Olumsuz Öz Yeterlilik* boyutunda ise öz yeterlilik kişinin kendi yeterliliği hakkında yaptığı değerlendirmeleri içerir ve kişinin kendisini yetersiz hissetmesi, başarısız görmesi demektir. Kendilerini değersiz ve eleştirileri hak eden biri olarak gören çocuklar, bu duyguları kolayca kişisel yetersizlik ve yeteneksizlikle ilgili inançlara genellerler. (6) *Duygusal Tutarsızlık* boyutunda anne baba tarafından yeteri kadar onay görmeyen ya da reddedilen çocuklar, günlük yaşamın getirdiği sıkıntılara karşı daha çok dayanıksızdırlar. Duygu durumları ani dalgalanmalar gösterir. Engeller karşısında daha çabuk huzursuz olur ve tedirginleşirler. Strese karşı toleransları daha düşüktür. Anne babaları tarafından onay gören çocukların da günlük yaşamda bazı zorluklarla karşılaşmaları ve stres yaşamaları mümkündür ama bu çocukların ego gücü daha sağlam olmaktadır. Son olarak (7) *Olumsuz Dünya Görüşü* boyutunda ise çocukluk yaşantılarının kişinin dünyayı olumlu veya olumsuz algılaması ile ilişkisinin olmasıdır. Ebeveynlerinden kabul veya red görme bireyin dünyayı bu çerçeve üzerinden algılamasına neden olur. Reddedilmiş çocukların bu anlamda savunucu, bağımlı, yetersizlik duyguları taşıyan ve öfkeli olmaları da beklenen bir durum olmaktadır (Rohner, 1986;1999; 2004).

1.2.2 EKAR'ın Başa Çıkma Alt Teorisi

Bazı çocukların aileleri tarafından reddedici davranışlar görmelerine karşın kendilerini nasıl koruyabildikleri ve bu durumla nasıl başa çıkabildikleri Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı'nın üzerinde çalıştığı konulardan birisidir. EKAR kuramı bu durumu temel olarak kişilik yapısı ile ilişkilendirip, "Duygusal Başedici"ler ve "Araçsal Başedici"ler olmak üzere iki farklı bakış açısı getirmektedir (Lazarus, 1993). Buna göre, aileleri tarafından ciddi anlamda reddedici davranışlar görmelerine karşın genel anlamda ruh sağlığı iyi olan kişiler "Duygusal Başedici"leri kullanırken, aileleri tarafından reddedilmiş ve ruh sağlığı zedelenmiş kişiler bunu bir başka alanda ödünleyerek "Araçsal Başedici"leri kullanmakta ve olumsuz yaşantıları tolere etmeye çalışmaktadırlar.(Örn. Ebeveynleri tarafından reddedilen kişilerin iş hayatlarında çok başarılı olmaları gibi). Duygusal Başedici özellikleri olan kişiler de reddedilmenin en keskin boyutlarını yaşadıkları halde kişilik özellikleri nedeniyle bundan hiç etkilenmemiş gibi ruh sağlıkları düzgün ve işlerinde başarılı olarak yaşamlarına devam edebilmektedirler. Bununla beraber etkili olarak başa çıkma becerisi gösteren kişilerin psikolojik durumlarının reddeden ailelerden gelen bir çok kişiye göre daha iyi durumda olmalarına karşın, kabullenici ailelerden gelen kişilere göre daha iyi durumda olmadıkları görülmüştür (Lazarus, 1993). Başa çıkma teorisi hem kuramsal hem de deneysel açıdan ebeveyn kabul ve red kuramının az gelişmiş kısmı olarak değerlendirilmektedir (Lazarus, 1993). Bireylerin algılanmış reddetme davranışı görmelerine karşın diğer kişilere göre nasıl daha etkin başa çıkabildikleri konusunda henüz sağlam veriler bulunmamaktadır.

1.2.3. EKAR'ın Sosyokültürel Sistemler Alt Teorisi

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın sosyokültürel alt alanı, anne-baba tarafından reddedilmenin evrensel nedenleri üzerinde durmakta, reddetme ile ilgili sosyokültürel değişkenleri belirlemeye ve açıklamaya çalışmaktadır. Teorinin ele aldığı sosyo-kültürel sistemdeki ögeler doğal çevre, koruma sistemleri (aile yapısı, ekonomik durum, ev düzeni, savunma sistemi vb.) ebeveyn davranışı (kabul veya red) çocuğun kişiliği ve davranışlarıdır.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, çeşitli araştırma bulgularına dayanarak, anne-baba tarafından kabullenilme veya reddedilme konusunu, döllemeden ölüme uzanan bir gelişim süreci içerisinde ele almaktadır (Rohner 1981). Khaleque ve Rohner (2002) 1977-2002 yılları arasında kuramın önemini vurgulamak ve EKAR Kuramı'nın temel varsayımlarını doğrulamak amacıyla kültürlerarası ve kültür içi çalışmaları kapsayan detaylı bir meta analiz çalışması yapmışlardır. Bu çalışmada araştırmacılar, farklı toplumlarda kuramın çalışıldığı araştırmaları bir arada değerlendirmeyi hedeflemişlerdir. Bu amaçla 1975 yılından 2000 yılına kadar yapılan 51 çalışmayı analize tabi tutmuşlardır. Araştırmada değerlendirilen çalışmaların örnekleme; Amerika, Çin, Hindistan, Kore, Karayipler, Mısır, Pakistan ve Türkiye'den alınmıştır. Sonuçlar kültür farkı gözetmeksizin, algılanan ebeveyn kabul veya reddinin kişinin psikolojik uyumunda önemli rol oynadığını göstermiştir.

Bu kuramın çocuk formunu içeren çalışmaların dahil edildiği bir diğer meta-analiz çalışması ise yine Khaleque ve Rohner (2002) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada da 1977 yılından 2000 yılına kadar yapılan 43 çalışma analize tabi tutulmuştur. Araştırmanın örneklemini, Amerikalılar, Afrika kökenli Amerikalılar, Asya kökenli Amerikalılar, Avrupa Kökenli Amerikalılar, Latin Amerikalılar ve Karayipliler

oluşturmuştur. Sonuçlar, etnik farklılıklardan bağımsız olarak algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumunda önemli rol oynadığını göstermiştir.

Ayrıca, dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan ebeveyn kabul-reddi ile ilgili çeşitli çalışmaları gözden geçirdikleri çalışmalarında Rohner ve Britner (2002), anne ve babaların davranışlarında kız ve erkek çocuklar için cinsiyetin bu iki boyut açısından belirleyici bir etkisinin olmadığını saptayarak, sonuçları “genel ebeveyn davranışı” olarak belirtmektedirler. Buna göre EKAR Kuramı’nın ön gördüğü gibi, ebeveyn kabul-reddinin evrensel olarak ırk, dil, cinsiyet ve kültürden bağımsız olarak kişinin psikolojik uyumu (uyumsuzluk) ile bağlantılı olduğu saptanmıştır. Bununla beraber ebeveyn kabul ve reddinin depresyon ve depresif duygulanım, davranım bozukluğu, içeren davranış sorunları ve alkol-madde kötüye kullanımı ile ilgili sorunlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Kültürlerarası örnekleme yetişkin deneklerin duygusal tepkisizliği, olumsuz dünya algıları ve duygusal tutarsızlıkları gibi değişkenlerin anlamlı derecede algılanan ebeveyn düşmanlığıyla da ilgili olduğu bulunmuştur (Rohner ve Britner 2002). Ayrıca, kültürlerarası örnekleme öz-değer ve öz-yeterliğin daha genel bir ölçüm olan öz-değerlendirme etrafında birleştiği görülmektedir. Bağımlılık, yetişkin örnekleme çocuklarınkinin aksine tüm kültürlerde algılanan düşmanlık ile anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur (Rohner ve Britner 2002).

Rohner’in (1986) üç ayrı kültürde yürüttüğü çalışmalarda algılanan red, kişiliğin bağımlılık dışında tüm özellikleriyle ilişkili bulunmuştur. Diğer bir deyişle, kendini reddedilmiş algılayan tüm deneklerin aynı zamanda kendini bir biçimde saldırgan bulduğu, öz-değerleri ve özyeterliliklerinde bozulma olduğunu hissettikleri, duygusal açıdan tepkisiz ve tutarsız oldukları ve olumsuz bir dünya algılarının olduğu görülmüştür. Bir başka çalışmada ise kuram ile bağlantılı olarak çocukların reddedildiği toplumların doğaüstü dünya (Tanrı, tanrılar ve ruhani dünya) ile ilgili kültürel

inançlarında, doğaüstü güçlerin genellikle kötü niyetli, diğer bir deyişle, düşmanca davranan, hain (güvenilmez), öngörülemez, kaprisli, yıkıcı veya bir başka biçimde olumsuz güçler olarak algılandığı; diğer yanda, çocukların kabul edilerek, sevgiyle yetiştirildikleri toplumlarda doğaüstü dünyanın genellikle iyi (sıcak, destekleyici, cömert, koruyucu, ya da bir şekilde iyi kalpli) olarak algılandığı görülmüştür (Cournoyer, 2000). Bu iki farklı tip toplum arasındaki kültürel farklılıklar, hiç şüphe yok ki, kabul edilmiş kişilerle reddedilmiş kişilerin zihinsel tasarımlarındaki bireysel farklılıkların da toplamı olarak ortaya çıkmaktadır (Burr, Hill, Nye ve Reiss, 1979). Dolayısıyla, kuramın evrensel olarak ırk, dil, cinsiyet ve kültürden bağımsız olarak kişinin psikolojik uyumu veya uyumsuzluğu ile bağlantılı olduğu öngörüsü de bu çalışmalarla doğrulanmıştır.

1.2.4 EKAR Üzerine Yapılan Uluslararası ve Ulusal Çalışmalar

Yukarıda da belirtildiği üzere kuramın geliştiricileri tarafından yürütülen çalışmalar, EKAR kuramının birçok kültürde ve aile yapısında geçerliğine ve evrenselliğine yönelik sonuçlar elde etmiştir. Sonrasında hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde EKAR kuramına dayalı olarak birçok çalışmanın yürütüldüğünü görmek mümkündür. Bu çalışmalar çerçevesinde algılanan ebeveyn yetiştirme tutumları ile kendini kabul arasındaki ilişkiler ele alındığında, kendi ebeveynlerinden red algılayanların kabul düzeylerinin de düşük olduğu, ebeveynlerinden kabul algılayanların ise kabul düzeylerinin de yüksek olduğu ve bu durumun cinsiyet açısından bir farklılık oluşturmadığı belirtilmektedir (Ritcher, Ritcher, Eisemann, Seering ve Bartsch, 1995). Benzer şekilde, ebeveyn yetiştirme tutumları ile ruhsal sağlığı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, ebeveynlerin, reddedici, yadsıyıcı ve aşırı koruyucu olmalarının, ergenlerin birçok psikosomatik belirtiler göstermesi ve genel ruh sağlıklarının bozulması ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, bu ergenler ebeveynlerinin duygusal

sıcaklıklarını çok düşük olarak algılamaktadırlar (Xia ve Qian, 2001). Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları, kişilik özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkinin incelendiği diğer bir araştırmada da nörotisizm kişilik özelliği ile reddedici ve aşırı koruyucu olarak algılanan anne ve baba tutumları depresyon ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Elli, 2006). Yine genç yetişkinlerle yapılan başka bir çalışmada (Campo ve Rohner,1992), algılanan ebeveyn kabul veya reddi ile madde kötüye kullanımı arasındaki ilişki incelenmiş ve bağımlılığı olan kişilerin olmayanlara kıyasla daha fazla anne ve baba reddi rapor ettiği ve baba reddinin anne reddinden istatistiksel olarak daha anlamlı olduğu görülmüştür. Hem anne hem de babanın ebeveynlik tutumları ile kişilik arasındaki ilişki ele alındığında ise baba reddediciliği ile yenilik arayışı ve kendini aşma arasında olumlu; kendini yönetme ve işbirliği arasında olumsuz yönde bir ilişki; baba duygusal sıcaklığı ile ödül bağımlılığı, kendini yönetme ve iş birliği arasında olumlu, zarardan kaçınma ile olumsuz yönde bir ilişki; anne duygusal sıcaklığı ile ödül bağımlılığı, kendini yönetme ve iş birliği arasında olumlu, zarardan kaçınma ile olumsuz yönde, anne koruyuculuğu ile yenilik arayışı, ödül bağımlılığı, sebat etme ve kendini aşma arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur (Lundberg, Perris, Schelette, Adolfsson 1999). Her iki ebeveynin de çocukluk boyunca gösterdiği reddedici tutumlar ile düşük duygusal sıcaklığın, yüksek zarardan kaçınma davranışları ve düşük kendini yönetme davranışları için risk faktörü olabileceği de belirtilmektedir (Schlette ve ark., 1998).

Ayrıca, ebeveyn kabul ve red yaklaşımlarının hem davranışsal hem de bilişsel sonuçlarının ele alınarak incelendiği görülmektedir. Tzuriel ve Weiss (1998) çalışmasında annelerin çocuklarına karşı kabul ve red yaklaşımları ile çocukların öğrenme stratejileri üzerindeki etkilerini incelemiş ve bu yaklaşımların çocukların bilişsel hazır bulunuşlulukları üzerindeki etkilerine bakmıştır. Çalışmanın sonuçlarına

göre öğrenme stratejilerinin oluşumunda annenin kabul ve red yaklaşımlarının çocukların kişilik özelliklerinde etkisi olduğu bulunurken, bilişsel gelişimleri konusunda herhangi bir etkisine rastlanmamıştır. Bir başka deyişle, kabul ve red yaklaşımları davranışsal sonuçların oluşumuna etki ederken bilişsel sonuçların oluşumuna etki etmemektedir.

Ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre etkisine bakıldığında, erkek katılımcılarda ödül bağımlılığı, kendini yönetme ve iş birliği karakter boyutları, hem anne hem de baba duygusal sıcaklığı ile olumlu yönde ilişkili, öte yandan zarardan kaçınma boyutu ile anne ve baba duygusal sıcaklığı ile olumsuz yönde ilişkili görülmüştür (Rohner, 1980). Kadın katılımcılarda ise kendini yönetme, baba ve anne duygusal sıcaklığı ile pozitif yönde, anne reddediciliği ve anne koruyuculuğu ile negatif yönde, ödül bağımlılığı, hem anne hem baba duygusal sıcaklığı hem de anne koruyuculuğu ile, zarardan kaçınma ise anne ve baba duygusal sıcaklığı ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur (Rohner,1980). Rohner ile birlikte bu konuda çok sayıda araştırma yapmış olan Khaleque'in yaptığı bir dizi çalışmada da kadınların psikolojik uyum düzeyini belirleyen değişkenlerin en güçlüsünün baba kabulü olduğu çıkarken, anne kabulünün etkisinin olmadığı görülmüştür (Khaleque, Rohner, Laukkala 2008; Khaleque, Shirin ve Uddin, 2013). Ebeveynlerin kabul ve red yaklaşımlarının ve çocukların ebeveynleriyle ne ölçüde özdeşleşebildiklerinin özgüven üzerindeki etkisinin incelendiği bir başka çalışmada ise erkek ergenlerin ebeveynleriyle kendilerini özdeşleştirdikçe özgüvenlerinin de yükseldiği görülmüştür. Kadınlarda ise özgüvendeki değişim ve özdeşleşme ilişkisi ebeveynlerinin kendilerini değerlendirme şekline göre değişim göstermekte, reddedici yaklaşımdaki bir ebeveynle özdeşleşen ergenlerde özgüvenin azaldığı görülmektedir(Berenson, Crawford ve Cohen, 2005).

EKAR kuramı ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında temel olarak

diğer ülkelerde yapılan çalışmalarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn kabul ve reddinin bireysel gelişime olan etkisinin incelendiği bir çalışma kapsamında anne ve babaların kabul edici yaklaşımlarının hem çocukluk hem de ergenlik dönemindeki bireylerin gelişimini olumlu yönde etkilediği ve bu çocukların zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin reddedilen çocuklara oranla daha ileri düzeyde seyrettiği sonucuna varılmıştır (Önder ve Gülay, 2007). Yine bu çalışmada, anne ve babalarının reddedici yaklaşımına maruz kalan çocukların, ileriki yıllarda içe dönük, iletişim kurma problemleri yaşayan ve depresyona meyilli bireyler oldukları ortaya çıkmıştır. Yener (2005) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile psikolojik uyumun birbiriyle ve yine bu iki değişkenin okul başarısıyla olan ilişkileri incelenmiştir. Sonuçlara göre algılanan kabul ve red ile psikolojik uyum arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve yine bu iki değişkenin okul başarısını da anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Ancak, çocuklar arasında herhangi bir yaş ve cinsiyet farkına rastlanmamıştır. Benzer şekilde ebeveyn kabul ve reddinin psikolojik uyum ve ruh sağlığı açısından ele alan Kayahan (2002) Çocuk ve Ergen Psikiyatrisine başvurmuş olan ve “sorunlu çocuklar” olarak adlandırılan çocuklar ile annelerini incelemiş, ve sorunlu gruptaki çocukların daha yüksek anne reddi algıladıkları ve daha düşük bir psikolojik uyuma sahip olduklarını görmüştür. Sorunlu gruptaki çocukların annelerinin de benzer şekilde kendi annelerine yönelik reddetme algılarının daha yüksek, özsaygılarının ise daha düşük olduğu da tespit edilmiştir. Bu noktada bireylerin kendi ebeveynlerinde gözlemledikleri kabul ve red yaklaşımlarını rol model olarak aldıkları ve bu davranışları kendi çocuklarına yansıtacakları ifade edilmektedir. Bu noktada ebeveyn kabul ve reddi ile çocuk ruh sağlığı arasında çift yönlü bir ilişki olduğu, yani algılanan ebeveyn reddinin çocuk ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği, aynı şekilde bozuk ruh haline sahip bireylerin de ebeveynlerinin kendilerini reddettiğine dair daha yüksek bir algıya sahip olduklarını söylemek mümkündür. Buna ek olarak söz konusu çalışma,

sorunlu çocuklar ve kontrol grubu çocukları arasında uygulanan ceza yöntemleri, çocukların arkadaş ilişkileri, çocukların okul başarıları, annelerin çocuklarının bebeklik döneminde yaşadığı fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar ve yaşama bakış açısı bakımından da fark olduğunu tespit etmiştir (Kayahan, 2002). Ebeveyn kabul/reddi, sosyal destek, denetim odağı, psikolojik problemler ve demografik değişkenler arasındaki ilişkiler arasındaki ilişkileri inceleyen bir başka araştırmada Çolak (2010) tarafından lise öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışmaya örneklem grubuna seçilen 134 öğrencinin hem annesi hem babası, 18 öğrencinin annesi ve 5 öğrencinin de babası katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aileden algılanan sosyal desteğin pozitif duygu durumu ile pozitif yönde, dışsal problemlerle ve psikolojik uyumsuzluk ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Çocukluktaki algılanan ebeveyn kabul ve reddinin yetişkinlik döneminde kurulan yakın ilişkiler üzerinde de belirleyici olduğu görülmüştür (Eryavuz, 2006). Buna göre, yakın ilişkilerde kabul düzeyi yüksek olan kişilerin, çocuklukta algıladıkları ebeveyn kabulünün de daha yüksek ve olumlu olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bu çalışmada cinsiyetler arası farklılık elde edilerek psikolojik uyumun, erkeklerde eş kabulü ile, kadınlarda ise ebeveyn kabulü ile daha yakından ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Eryavuz, 2006). Üniversite öğrencileri ile yürütülen bir diğer çalışmada, katılımcıların çocukluklarında algıladıkları ebeveyn kabul veya red düzeyinin, yetişkinlikteki bağlanma özellikleri ve depresif belirti düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyinin, yetişkinlikteki bağlanma özellikleri ve depresif belirti düzeyi ile ilişkili olduğu, annenin saldırganlık düzeyi ile babadan algılanan red arttıkça depresif belirtilerin arttığı, ancak cinsiyetler arasında bir fark olmadığı bulunmuştur (Salahur, 2010). Araştırmada ayrıca, anneden algılanan toplam red düzeyi ile babadan algılanan ihmalin yetişkin bağlanma özelliklerinden kaygı ve

kaçınma alt boyutlarını yordadığı bulunmuştur (Salahur, 2010). Erkan ve Toran'ın (2010) alt ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarını inceledikleri çalışmalarında, annelerin yaşı, eğitim durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, gelir düzeyi gibi demografik değişkenler ile annelerin çocuklarını kabul etme ve reddetme davranışları arasında ilişki bulunmuş, ancak çocukların cinsiyeti ile anne kabul ya da red davranışları arasında ilişki olmadığı bulunmuştur. Araştırmada ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin yaşları arttıkça ve sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça, çocuklarını reddetme düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Sarıtaş (2007), anne kabul/red algısının ergenlerin psikolojik sıkıntılarına etkisi ve erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünü incelediği çalışmasını lise 2. sınıf öğrencileri ile yürütmüş ve ebeveynlerinden red algılayan ergenlerin, kabul algılayanlara kıyasla öfke, olumsuz duygu hali ve kaygı durumlarını daha çok yaşadıklarını, genel olarak anne tarafından reddedildiğini düşünmenin ve erken dönem uyumsuz şemaların ergenlerin psikolojik sıkıntıları üzerinde temel etkileri olduğunu görmüştür. Bunların dışında öğretmen kabul/reddinin (Şahan, 2008; Yıldırım, 2006); ağabey veya abla kabul/reddinin (Özyavru, 2008) incelendiği çalışmalar da yürütülmüştür. Bu araştırmalarda genel olarak, öğretmen kabul/reddinin okul tutumu, benlik algısı ve akademik başarı ile ilişkili olduğu belirlenmiş, bunun dışında anne-babanın çocuklarını kabul/reddi ile ağabey/ablanın küçük kardeşini kabul/reddinin ilişkili olduğu, küçük çocukların psikolojik uyumlarının ağabey/ablanın kardeşine karşı nasıl davrandığına bağlı olduğu gözlenmiştir.

EKAR kuramının güçlü alt alanı olan “kişilik” alanı ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiler de çalışılan konulardandır (Frost vd., 1991; Özbay ve Mısırlı-Taşdemir, 2003; Vieth ve Trull,1999). Kişiliğin şekillenmesini etkileyen tutumlardan biri olan mükemmeliyetçi tutumların gelişiminde ailenin etkisi bu çerçevede çeşitli

araştırmalarla incelenmiş ve olumsuz mükemmeliyetçi gençlerin olumlu mükemmeliyetçi gençlere göre ailelerinin yüksek beklentisi olmasından daha şikâyetçi oldukları tespit edilmiştir (Frost vd, 1990). Ebeveyn kabul-reddi/kontrolü, kişilik yapıları ve psikopatolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi inceleyen üniversite öğrencileri arasında yapılan bir başka çalışmada ise hem anne hem de baba reddi ve psikopatolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin aracı rol oynadığı belirlenmiştir (Yakın, 2011). Aile tutumları ve mükemmeliyetçi tutumlarının birlikte incelendiği araştırmalarda da ailelerinden yüksek beklenti ve eleştiri alan kişilerin mükemmeliyetçilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Vieth ve Trull 1999).Türkiye’de mükemmeliyetçilik ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde mükemmeliyetçiliğin hem farklı değişkenlerle hem de aile tutumları ile ilişkisinin çalışıldığı görülmüştür (Altun ve Yazıcı 2010; İlhan, etin ve Öner 2013; Özbay ve Mısırlı Taşdemir 2003; Tuncer 2006).

1.3 ERGENLERDE MÜKEMMELİYETÇİLİK

Mükemmeliyetçilik, genel olarak bireyin beklentilerini, karşılaştığı olayların yorumunu kendisinin ve başkalarının değerlendirilmesini içeren bir bilişler ağı olup, özelde kişinin kendisine ve başkalarına yönelik yüksek standartlar belirlemesini ve her şeyin, her zaman düzen içerisinde olmasını istemesini içermektedir (Barrow ve Moore, 1983; Littauer ve Littauer, 1997). Bireysel Psikoloji Kuramının kurucularından Adler’e (2001) göre insanın doğası gereği davranışlarının ardında bir amacı bulunur ve birey geçmişten çok geleceğe odaklanır. Bundan öte kendisine hedefler belirler bu hedeflere ulaşmak için karşılaştığı engelleri aşmak adına uğraş verir ve hayatı anlamlandırmaya çalışır. Adler’e göre mükemmeliyetçi çabalar sağduyu ve toplumsal ilgi ile birlikte ortaya çıktığı sürece sağlıklı ve gereklidir. Dolayısı ile Adler de olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik kavramını getirmiştir. Mükemmellik için normal çabalar gösteren

bireyler idare edilebilir bir düzeyde aşağılık duygusu yaşarlar ve bu duyguların yapıcı ve yararlı yönleriyle ilgilenirler bu olumlu mükemmeliyetçiliktir. Olumsuz mükemmeliyetçilikte ise bireyler kişisel üstünlük için çabalayan bir yapıya sahiptirler ve bu çaba aşırı bir durum ve başkalarını izole etmeye kadar giderse nevrotik bir durum alır. Toplumsal ilgi Adler'in mükemmellik çabalarındaki iki farklı tipin ayırtedilebilmesinde önemli bir yapı taşıdır. Dolayısıyla bireyin güç ve mükemmellik çabalarını dengeleyen bir unsurdur. Adler'e göre sağlıklı mükemmeliyetçiler, ulaşılabilir amaçlar için çabalarlarken, sağlıksız mükemmeliyetçiler ise kendilerine gerçekçi olmayan amaçlar belirlerler ve performanslarının üzerindeki standartlara ulaşmaya çalışırlar. Sağlıksız mükemmeliyetçiler eleştirilmekten korkarlar, hata yapmaktan endişe ederler, düzenli olmaya gereğinden fazla dikkat ederler ve eksiksiz olarak onaylanmak isterler. Bencildirler ve sosyal ilişkilerde yetersizlikler yaşarlar. Sağlıklı mükemmeliyetçiler uyumlu ilişkiler geliştirirken, aynı zamanda diğer insanlardan daha üstün olmaya çabalarlar (Adler 2001). Ancak, mükemmeliyetçiliğin alanda ortak kabul edilen bir tanımı ya da yapısı mevcut değildir (Ashby ve Kottman, 2000; Hewitt ve Flett, 2002; Johnson ve Slaney, 1996; Slaney vd., 2001). Mükemmeliyetçi yapıyı tanımlamadaki temel zorluk, mükemmeliyetçiliğin uyumlu yansımaları ile psikolojik ve fizyolojik sıkıntılara yol açan uyumsuz yansımalarının net olarak ayırt edilmesindeki ölçütlerin eksikliğidir (Slaney vd., 2001; Slaney ve Ashby, 1996). Süreç içerisinde mükemmeliyetçilikle ilgili yapılan çalışmalarda daha önceleri mükemmeliyetçiliğin tek yönlü ve patolojik bir kişilik özelliği olarak ele alındığı görülürken (Burns, 1980; Patch, 1984) ilerleyen zamanlarda mükemmeliyetçiliğin çok boyutlu bir yapı olarak incelendiği görülmüştür (Frost, Martin, Lahart, ve Rosenblate, 1990; Hewitt ve Flett, 1991).

1.3.1 Kuramsal Açıdan Mükemmeliyetçilik Kavramına Genel Bakış

ve Aile

Literatür incelendiğinde mükemmeliyetçiliğin farklı araştırmacılar tarafından farklı olarak ele alındığı görülmektedir. Burns (1980) tek boyutlu mükemmeliyetçilik yaklaşımında mükemmeliyetçiliği; kişilerin sonu gelmeyen yüksek standartları ile kişinin mükemmellik, başarı ve üretkenlik gibi ulaşılamaz hedeflere yönelmeleri olarak tanımlamıştır. Mükemmeliyetçiliği konu alan bu ilk araştırmalarda mükemmeliyetçiliğin sadece kişilik özelliklerine vurgu yapılmaktadır (Hollander, 1965; Burns, 1980; Pacht; 1984). Pacht, Burns'un görüşleri ile benzer bir biçimde mükemmeliyetçilerin hatalarını fazla genelleştirdiğini ve başarılarını minimize ederek kendilerini başarısız bir birey olarak görme eğilimine sahip olduklarını söylemiştir. Siegle ve Schuler (2000) ise; içsel mükemmeliyetçilik ve dışsal mükemmeliyetçilik tanımını getirmişlerdir. Buna göre içsel mükemmeliyetçilik mükemmel olmak için güçlü bir motivasyon duyma, gerçek dışı bireysel standartlar oluşturma ve çabalama, hatalara odaklanma ve içsel standartları genelleme olarak tanımlanan kişilerarası bir boyut olarak açıklanmıştır. Dışsal mükemmeliyetçiliğin ise benzer davranışları içeren ancak, bu davranışların bireyin kendisi yerine başkalarına yönelik yansıtılan bir durum olduğu belirtilmiştir.

Son yıllarda ise mükemmeliyetçiliğin daha farklı bileşenleri ile de ele alınması gerektiği savunulmuş ve çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımda mükemmeliyetçiliğin hem kişisel hem de sosyal yanları birlikte ele alınmış aynı zamanda mükemmeliyetçiliğin uyumlu ve uyumsuz yönleri irdelenmiştir (Blatt, 1995; Hill, McIntire, ve Bacharach, 1997). Bu yaklaşımın savunucularından Hewitt ve Flett (1991) mükemmeliyetçiliği “kendine yönelik mükemmeliyetçilik”, “diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik” ve “sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçilik” olmak üzere 3 boyutta temellendirmişlerdir. *Kendine yönelik*

mükemmeliyetçilik, kişinin başarılı olmak için yüksek standartlar belirlemesi, bu standartları genellemesi ve kusurlarına odaklanarak mükemmele ulaşma çabası olarak tanımlanmıştır. *Diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik*, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan kendine yönelik mükemmeliyetçilik algısının diğer insanlara yansıtılması ve kişinin beklentilerini bu yönde oluşturması olarak tanımlanmıştır. Son olarak, *sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçilik* ise diğer insanların da mükemmeliyetçi olduğunun fark edilmesi ve kişinin bu yönde kendisini motive etmesi olarak açıklanmıştır.

Mükemmeliyetçiliğin temel araştırmacılarından olan Frost ve arkadaşları ise (1990) mükemmeliyetçiliği 6 boyutta inceleyerek mükemmeliyetçilik algısında en belirgin etkenin kişinin *hatalarına odaklanması* olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında yer alan diğer 5 boyutu ise, *yüksek standartlar; ailesel beklentiler; ailesel eleştiriler; diğerlerinin davranışlarından şüphe duyulması* ve *düzen boyutu* olarak açıklamışlardır. İlk boyut olan “Hatalara Karşı Aşırı İlgi” boyutu hata yapmaktan kaçınmayla ilişkilidir. Hatalar karşısında olumsuz bir tepki sergileme eğilimi, hataları başarısızlıkla eşdeğer olarak görme şeklindeki eğilimi ifade etmektedir. Kliniklerde ve diğer araştırma merkezlerinde yapılan çalışma sonuçları, hata yapmaya karşı aşırı odaklanmaya; sosyal anksiyete ve insanlar tarafından yargılanma endişesinin eşlik ettiğini göstermektedir (Frost.,Martin, Lahart, ve Rosenblate, 1990). Bu boyuttaki mükemmeliyetçilik, Hewitt ve Flett’in (1990) “kendine yönelik mükemmeliyetçilik” tanımlamasına benzerdir (Frost vd.; 1990; Frost, Trepanier, Brown, ve Heimberg, 1997; Antony ve Swinson, 1998). Yüksek kişisel standartlar boyutu bireylerin kendileri için oldukça yüksek standartlar belirlemeleri ve kendilerini değerlendirmede bu standartları referans almalarıdır. Bireyin ebeveynini yüksek standartlara sahip ve bu standartlara aşırı önem veren kişiler olarak algılaması üçüncü boyutu oluşturmakta ve “Yüksek Ebeveynsel Beklentiler” olarak adlandırılmaktadır (Frost vd. 1990; Frost, Heimberg,

Holt, Mattia, ve Neubauer, 1993). Bu boyutla yakından ilişkili olan dördüncü boyut “Aşırı Ebeveynsel Eleştiri” olarak adlandırılmaktadır ve her iki boyut iç içedir. Ebeveynsel beklentiler ve ebeveynsel eleştiri boyutlarının her ikisi de ailelerin değerlendirci tutumlarının algılanması üzerine odaklanır (Frost, vd. 1997). Bu boyutta kişi ebeveynlerin aşırı eleştirel olduğunu hissederse, bu durum mükemmeliyetçilik eğilimine yol açabilmektedir. Beşinci boyut, bireyin performansının niteliğine dair kuşkular duymasındır ve “Davranışlardan Şüphe Duyma” olarak adlandırılır. Eylemlerinden şüphe duyan bireyler işlerini yaparken çok fazla vakit harcayabilir ve işlerini tekrar tekrar kontrol etme ihtiyacı hissederler. Davranışlar hakkında aşırı şüphe duyma bazen takıntılı düşünce bozukluğu olan kişilerde de rastlanan bir durumdur (Frost vd.1990; Frost vd. 1993; Frost vd.1997). Son olarak “düzen” boyutu temizlik ve düzen ile ilgili aşırı bir dürtü duyma durumudur ve bireyin yaşamında tertipliliğe ne kadar iyi eğilimi olduğunun yansıması olarak tanımlanmaktadır (Frost, vd.1997). Düzenli olma yeteneğine sahip olmak faydalı bir özellik olmasına rağmen düzenleme ve organizasyona aşırı düşkün olan kişiler bu işle o kadar çok zaman harcarlar ki sonunda asıl önemli işlerini bitirememesi problemini yaşarlar (Frost vd. 1990). Literatür incelendiğinde başka bir görüş olarak da mükemmeliyetçiliği uyumsuz mükemmeliyetçilik ile eşdeğer kabul eden nevrotik mükemmeliyetçilik ve normal mükemmeliyetçilik ile eşleştiren olumlu mükemmeliyetçilik ayrımını yapan görüşler de bulunmaktadır (Adler, 2001, Hamachek, 1978). Bu yaklaşımda Hamachek’e göre (1978) uyumlu/normal mükemmeliyetçilikte kişi gerçekçi hedefler belirler ve bu hedeflere eriştiğinde başarı ve haz duygusunu yaşar. Uyumlu mükemmeliyetçiler kendilerine yüksek standartlar belirlemekte fakat duruma göre daha gerçekçi beklentiler belirleyebilmektedirler. Başarıları, kendilerini iyi hissettirir ve aynı zamanda küçük hatalar yapma ve bunları kabul edebilme esnekliğini gösterirler. Bu açıdan bakıldığında uyumlu mükemmeliyetçiliğin olumlu duygulanımla ilişkili olduğunu gösteren

çalışmalar da bulunmaktadır (Rice ve Mirzadeh, 2000; Terry-Short, Glynn Owens, Slade ve Dewey, 1994). Uyumsuz/nevrotik mükemmeliyetçilik ise gerçekçilikten uzak derecede yüksek standartlar belirlemek ve hata kabul edememeyi içerir. Nevrotik mükemmeliyetçiler her durumda yüksek standartlar talep ederler ve kendi çabalarının hiçbir zaman yeterli olmadığını düşünürler. Bu bakış açısından bakıldığında mükemmeliyetçilik kavramı başarıya ulaşma çabasından ziyade başarısızlık korkusunu barındırmakta; mükemmel ulaşamamanın sonucunda kişinin kendisi ile ilgili negatif duygulara sahip olmasına işaret etmektedir (Hamachek, 1978; Mitzman, Slade, ve Dewey, 1994). Bu düşünceyi destekleyecek şekilde de uyumsuz mükemmeliyetçiliğin anksiyete ve depresyon ile ilişkisi bulunmuştur (Bieling, Israeli, ve Antony, 2004; Caelian, Flett, Sherry, Collins ve Flynn, 2002; Blatt, Zuroff, Quinlan, ve Pilkonis, 1996; Hewitt ve Flett, 1991).

Albert Ellis (1977), mükemmeliyetçiliği mantıksız inançlar yaklaşımıyla ele almaktadır. Bu inançlara göre bireyin değerli olabilmesi için her yönüyle tamamen yeterli, yetenekli, hiç hata yapmayan ve her şeyin üstesinden gelen biri olması gerekmektedir. Birey ancak bu şekilde insanlardan saygı görür. Ellis talepkarlık ve kendini derecelendirmeyi mükemmeliyetçiliğin özellikleri olarak belirtmektedir. Birey her türlü isteğini bir zorunluluk olarak görür. Ulaşamadığı istekler karşısında kendini engellenmiş hisseder. Bireyde "ya hep ya hiç" düşüncesi hakimdir, tam yapamadığı şeylerden doyum sağlayamaz. Bu yaklaşımda sahip olunan özellikleri, yetenekleri değerlendirerek yaşamak ve yaşamdan zevk almak işlevsel iken, mükemmeliyetçiler kişisel değerlerini derecelendirerek mantıksız ve işlevsel olmayan bir tutum içinde olmaktadır. Mükemmeliyetçilik konusunda yazına katkı sağlayan araştırmacılardan Pacht (1984), mükemmeliyetçiliğin bir tür patoloji olduğunu söylemiştir. Bir başka deyişle mükemmeliyetçiliğin sağlıklı bir davranış olmadığını, tamamen maladaptif

olduğunu ifade etmiştir.

Mükemmeliyetçiliğin kökenlerini nereden aldığı, nasıl kazanılıp nasıl geliştirildiği ile ilgili gerek kuramsal temelli gerekse deneysel olarak çalışan pek çok araştırmacı farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak bu farklı görüşlerin yanısıra pek çok teorisyen aynı zamanda; mükemmeliyetçiliğin kökenlerinin yaşamın ilk yıllarında nispeten şekillendiği ve bu şekillenmede mükemmeliyetçi ve talepkar ailelerin büyük rol oynadığı konusunda hemfikirlidir (Shcherbakova, 2001; Smyth, 2001).

Mükemmeliyetçiliğin çocukluktaki gelişiminde aile ile ilişkisini ele alan Khaleque ve Rohner 'in (2002) çalışmalarında hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ile çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabulü arasında doğrusal bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ergenlerde mükemmeliyetçiliğin zaman içerisindeki oluşumunu inceleyen başka bir çalışmada ise ebeveyn beklentilerinin zaman içerisinde mükemmeliyetçiliği arttırdığı ve ergenler için ebeveynlerinin onlardan olan beklentilerinin, kendilerinin kendilerinden olan beklentilerinden daha büyük bir önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır (Damian, Stoeber, Negru ve Bban, 2013). Bu demek olmaktadır ki, ebeveynlerinin beklentileri ergenler için büyük bir önem taşımakta ve hayattaki hedef ve kendilerinden olan beklentilerini tespit etmeleri noktasında büyük ölçüde belirleyici rol oynamaktadır Benzer şekilde, Rice ve Mirzadeh (2000) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada mükemmeliyetçilik tipleri ile aileye bağlanma arasında bir ilişki olduğunu, olumlu mükemmeliyetçilerin olumsuz mükemmeliyetçilere göre ailelerine daha kaygısız bağlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, olumsuz mükemmeliyetçi ergenler olumlu mükemmeliyetçi ergenlere göre ailelerinin çok eleştirmeleri ve yüksek beklentileri olmasından daha fazla şikâyet rapor etmekte (Rice, Ashby ve Preusser, 1996) ve bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçişte, kusursuz iş yapma konusundaki aile ve öğretmen baskısının sosyal ortamdaki rekabetçilikle birlikte,

erken yaşlarda olumsuz mükemmeliyetçilik özelliğinin kazanılmasında etken olduğu belirtilmektedir(Rice ve Slaney, 2002). Ergenlerin algıladıkları aile ortamı ile mükemmeliyetçilik ilişkisini inceleyen McArdle ve Duda (2004) da ergenlerin spor faaliyetlerindeki mükemmeliyetçili eğilimlerinin ve motivasyonlarının evdeki algılanan sosyal ortama göre değişip değişmediğini ve algılanan ebeveyn ortamının ergenlerin mükemmeliyetçilik eğilimlerinin ve motivasyonlarının üzerinde etkili olup olmadığını incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, algılanan ebeveyn ortamına ve ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları algılanan desteğe göre, bireylerin spor faaliyetlerindeki mükemmeliyetçili eğilimlerinin ve motivasyonlarının değiştiği belirtilmiştir. Buna göre gerçekçi beklentiler içerisinde olup çocuklarını kapasitelerine göre spora motive eden ebeveynlerin çocuklarının da olumlu mükemmeliyetçilik hissettikleri ve aile ortamını olumlu olarak algıladıkları bulunmuştur. Bilindiği üzere Ekar kuramının temelinde de ebeveynlerin nasıl davrandığından çok çocuklarının bu davranışları ve onları nasıl algıladıkları önem kazanmaktadır. Dolayısı ile bu çalışma bu görüşü desteklemesi açısından önemlidir. Literatürde öğrencilerle yapılan farklı çalışmalara bakıldığında da paralel sonuçların bulunduğu görülmüştür. Örneğin, Stober ve Joormann (2001), 180 öğrenci ile yaptığı araştırmasında; öğrencilerin kaygı düzeylerinin yükseldikçe mükemmeliyetçiliğin “ebeveynlerin eleştirel tutumları” ve “ebeveyn beklentileri” boyutlarının yükseldiğini elde etmişlerdir. Benzer şekilde 90 üniversiteli kız öğrenciyle yürütülen bir diğer çalışmada da kişisel standartları yüksek olan öğrencilerin daha yüksek not ortalamasına sahip olduklarını, hatalara karşı aşırı ilgi puanları daha yüksek öğrencilerin de yüksek anksiyeteye sahip oldukları bulunmuştur (Brown, Heimberg ve Frost, 1999). Ülkemizde yürütülen çalışmalarda da benzer yapının görüldüğünü söylemek mümkündür. Örneğin, Mısırlı-Taşdemir (2004), ikinci ve üçüncü sınıfta öğrenim gören 489 üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi

incelemiş ve araştırma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin sınav kaygısı düzeyleri ile mükemmeliyetçilik düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Erözkan (2005) bu çalışmalar dışında mükemmeliyetçiliğe klinik açıdan bakmış ve üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik eğilimlerini depresyon düzeyleri açısından incelemiştir. Çalışmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin, mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan “hatalara aşırı ilgi” ve “kişisel standartlar” boyutu ile “ailesel eleştiri” ve “aile beklentileri” alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile ilişkili olduğu, bu sonuçların da depresyon düzeylerinden alınan puanlarla ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Özetle, mükemmeliyetçiliğin birçok faktör tarafından oluşturulan bir durum olduğu ve çocukluktan kök alan bu duygunun yetişkinlikte de bazı psikolojik ve fiziksel bozukluklara neden olabileceği belirtilmektedir. (Frost, 1990; Burns, 1980; Hollander, 1965).

Özellikle sosyal kaygı bozukluğu da mükemmeliyetçiliğin ilişkili olduğu ve etkilendiği diğer bir duygu durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Başkaları tarafından değersiz görülmeye ilişkin korkuları olan bireylerde diğer insanlarla iletişim kurmaya yönelik güçlükler olabilmektedir. Aynı zamanda bu kişiler başkaları tarafından kabullenilmeyeceklerine dair inanç geliştirmekte ve bu durum da sosyal kaygı yaşamalarına neden olmaktadır (Burns, 1980). Bu bağlamda mükemmeliyetçilik “kişinin kendi hatalarına odaklanması” ve “eylemlerinden şüphe duyması” yönleri ile sosyal kaygı tanımıyla da örtüşmektedir (Rosser, S., Issakidis, C., and Peters, L. 2003). Ergenlik döneminin başlaması ile birlikte görülen başkaları tarafından beğenilme ve onaylanma arzusunun yoğunluğu, beraberinde mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin gelişmesine neden olmaktadır. (Erözkan, 2005). Bu dönemde ergenler veya aileleri tarafından belirlenen yüksek beklentiler, kişinin kendi standartları ile örtüşmediği zaman ergenlerin hayalkırıklığı yaşamalarına sosyal ortamlardan kaçınmalarına ve

kendilerini değersiz görmelerine ve bunun sonucunda da sosyal kaygı yaşamalarına neden olmaktadır (Erözkan,2005). Dolayısı ile mükemmeliyetçi tutumların sosyal kaygının oluşumunu tetiklediği ve ikisi arasında çift yönlü bir ilişkinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

1.4 ERGENLERDE SOSYAL KAYGI

Psikoloji literatüründe kaygı; kişinin kendisini tehdit eden bir ortamda yetersiz olarak algılaması ve bunun sonucu olarak kişisel eksikliklerinin sonuçları üzerine yoğunlaşmasıdır (Sarason, 1975). Bu tanımın dışında kaygının korku, fobi ve stres kavramları yerine de kullanıldığı görülmektedir. Aralarındaki farkı belirtmek açısından korku, beliren bir tehlike karşısında kişinin duyuşsal, bilişsel, davranışsal ve fizyolojik tepkiler vermesi ve kendisini korumaya yönelik davranmasıdır. Bu anlamda korkuda hissedilen tehlike kaygıya göre daha somuttur. (Robinson, Rotter, Fey ve Vogel, 1992). Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan DSM-IV’(1994) deki tanıma göre ise sosyal kaygı “Bireyin tanımadığı insanlarla karşılaştığı, gözönünde olabilecek toplumsal durumlardan ya da bir eylemi yapabileceği ortamlardan sürekli ve belirgin bir şekilde korku duymasındır.” Sosyal kaygı bozukluğu karmaşık bir yapıya sahip olduğu için nedenlerine ilişkin açıklamalar getirilirken bireysel özellikler, geçmiş yaşantılar, kaygının yaşandığı ortam, beceri eksikliği, gibi boyutlarının da ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Ingles, Hidalgo ve Mendez, 2005). Dolayısıyla literatür açısından kaygının nedenlerine ilişkin olarak psikolojik, biyolojik, kültürel, beceri eksikliği yaklaşımı, ve kendini sunma yaklaşımı gibi farklı açıklamalar getirilmiştir(Öztürk 2014).

1.4.1 Kuramsal Açıdan Sosyal Kaygı'ya Genel Bakış ve Sosyal Kaygının

Oluşumunda Ailenin Rolü:

Sosyal kaygı bozukluğuna neden olabilecek faktörler incelendiğinde en temel olarak psikolojik, biyolojik ve kültürel yaklaşımın görüşleri temel alınmaktadır. Bu yaklaşımlardan psikolojik yaklaşımlar kendi içerisinde psikanalitik, davranışçı ve bilişsel yaklaşım olarak üçe ayrılmaktadır. Psikanalitik yaklaşıma göre kaygılar, yasaklanmış cinsel veya saldırgan dürtülerin bilince gelmesiyle kişinin kendisinin cezalandırılacağı düşüncesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Türkçapar, 1999). Bunun sonucunda kişi yansıtma ve kaçınma savunma mekanizmalarını harekete geçirerek kaygı yaşamaktadır. Psikanalitik yaklaşıma göre çocukluk yıllarında bazı bireyler, hem özerklik kazanma hem de ebeveynlerinin koruması altında bulunma arzusundadırlar. Bu nedenle birçoğu ailelerinden bağımsız olarak farklı insanlarla etkileşime geçtiklerinde onların veya yakınlarının sevgisini kaybedeceklerinden dolayı kaygı duymaktadırlar. Bu nedenle bir yandan ilişkilerinde bireyselleşmeye veya ayrılmaya doğru eğilim gösterirken diğer yandan ailelerinden kopmamaktadırlar. Bu çelişkinin yarattığı gerilim de bireylerin ilişkilerinde sosyal kaygı yaşamalarına neden olmaktadır (Türkçapar, 1999; Kılıç, 1999). Psikanalitik yaklaşıma göre aynı zamanda sosyal kaygı üzerinde utanç yaşantıları, suçluluk duygusu ve ayrılık kaygısı olmak üzere üç temel dinamiğin de etkili olduğu belirtilmektedir (Türkçapar, 1999). Davranışçı yaklaşıma göre sosyal kaygı, öğrenilmiş davranışların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyler koşullanma veya bilgi aktarımı yoluyla sosyal kaygıyı öğrenmektedirler (Watson ve Friend 1969). Buna göre insanlar günlük yaşantılarında kaygı yaratan bir sosyal durumla karşı karşıya kaldıklarında kaygı belirtilerini gösterirler ve daha sonra benzer bir durumla karşılaştıklarında da aynı olumsuz duygu durumunu hissederler. Bunun sonucunda kişi yaşadığı olumsuz olaya karşı koşullanır ve benzer durumlar her

tekrarlandığında aynı kaygı yaşar. Kişi şartlanmış olduğu bu olumsuz yaşantılardan kendini korunmak için de sık sık kaçma davranışı gösterir. Literatür incelendiğinde sosyal kaygı yaşayan bireylerin önemli bir bölümünün, yaşamış oldukları küçük düşürücü ve utanç verici bir sosyal olay sonucu sosyal kaygıyı yaşamaya başladıklarını ve bu olay toplum içerisinde kendilerine yönelik bir konuşma sırasında meydana geldiğinde ise yaşadıkları sosyal kaygı boyutunun daha da derinleştiğini göstermektedir (Beidel ve Turner, 1998). Bilişsel yaklaşımda ise insanların sahip oldukları bazı düşünce, inanç ve olayları algılama biçimlerinin, sosyal kaygının gelişmesinde veya var olan sosyal kaygının daha da artmasında etkili olduğu savunulmaktadır. Bilişsel yaklaşıma göre, sosyal kaygının temelinde yanlış yönlendirilen düşünce kalıpları bulunmaktadır. Yanlış düşünce sonucu olumsuz davranışlar ve duygusal rahatsızlıklar ortaya çıkmakta ve daha önce deneyimlenmiş yanlış bir bilişsel şema, sosyal kaygının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısı ile yanlış inançların getirdiği olumsuz deneyimler ve bu deneyimlerden çıkarılan sonuçlar kişinin kendisini tehdit altında hissetmesine ve sosyal kaygı yaşamasına neden olmaktadır (Beck ve Emery, 2011).Kurama göre sosyal kaygıda iki temel sorun vardır: 1) Başkalarıyla birlikte iken bir edimi başaramama ve buna bağlı olarak olumsuz değerlendirilme korkusu. 2) Dikkatin bireyin kendi içsel uyarılarına toplanması (Türkçapar, 2009). Bilişsel model ayrıca sosyal kaygının kökeninde sosyal olaylara ilişkin gerçekdışı felaket beklentilerinin olduğunu, kişinin bunları abartarak korku ile karşıladığını ve tüm bu süreci abartarak yaşadığını ileri sürer. (Smits, Rosenfield, McDonald ve Telch, 2006).

Dolayısıyla bilişsel model, sosyal kaygının temelini başkaları üzerinde olumlu bir izlenim yaratma isteği ile ilişkilendirmektedir (Beck ve Emery, 2011).Bu durumla ilişkili olarak sosyal kaygı yaşayan insanların kaygı yaşamalarının altında yatan nedenlere yönelik yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde insanların başkaları tarafından nasıl algılandıkları ve değerlendirildikleri ile ilgili algılama düzeylerinin,

yaşadıkları kaygı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Leary,2001). “Kendini Sunma” olarak adlandırılan bu yaklaşımın temel varsayımı, insanların başka insanlar üzerinde olumlu izlenim bırakmaya çalışmaları, ama bu konuda başarılı olup olamayacaklarından şüphe duymalarıdır. Bunun için bireyler kendilerine ait bazı izlenimleri-özellikle olumlu olanları- dışa vurmaya istekliken, bazı özelliklerini dışa vurmaktan kaçınılmaktadırlar. (Leary, 2001). Çünkü insanların karşılaştıkları iyi ya da kötü durumlar ve aldıkları ceza veya ödüller kısmen insanların başkaları üzerinde bıraktıkları izlenimlere bağlıdır. Bu nedenle, insanlar karşılıklı etkileşimde buldukları kişiler üzerinde belirli izlenimleri bırakma konusunda güdülenirler. Çünkü kişilerin bir bireyi sevmelerine ona değer verip kabullenmelerine bazı izlenimleri sebep olurken, bazı izlenimleri de bu kişileri reddetmelerine neden olmaktadır.Sonuç olarak insanlar böyle bir gerçeği bildiklerinden dolayı sürekli olarak başka insanların kendileri hakkında oluşturdukları izlenimlerle ilgilenirler ve beledikleri izlenimleri yaratamadıklarını düşündükleri zaman da kendilerini kaygılı hissederler (Leary, 2001).

Rector, Kocovski, Ryder ve Ledley (2006) ise sosyal durumlardaki artmış sosyal kaygının, sadece çarpıtılmış kendilik algısı ile değil, başka insanların algılarının da çarpıtılması ile bütünleşerek ortaya çıktığını savunmaktadır. Sosyal kaygılı kişiler bu anlamda başka insanlar adına bilişsel çarpıtma yapmakta ve herkesin onları eleştirdiğini, reddettiğini ve yargıladığını düşünmektedirler. Bu işlevsel olmayan tutum, kendilik şemasındaki yetersizlik inançları ile de etkileşime girerek sosyal kaygının bilişsel döngüsüne neden olmaktadır. Sosyal fobiklerin ayrıca olumsuz değerlendirileceklerine ilişkin düşünce ve inançlarına kanıt bulmak için dikkatlerini seçici olarak bu olumsuz durumlara yoğunlaştırmaları da kendilerinde bulunan kaygı düzeyini arttırmakta ve aynı zamanda kaygının somatik ve davranışsal belirtilerini de hissetmelerine neden olmaktadır (Dilbaz, 1997). Sosyal kaygının bilişsel boyutu ile ilgili olarak, özellikle sosyal kaygı yaşayan ergen ve yetişkinlerin, başkalarının

kendileriyle ilgili ne düşündüğüyle çok ilgilendikleri ve bununla ilgili olarak genellikle olumsuz çıkarımlar yaptıkları tespit edilmiştir. (Beck, Emery, ve Greenberg, 2011). Bu düşünce biçimiyle bağlantılı olarak sosyal kaygı bozukluğu olan kişilerin, çoğu zaman sosyal ortamlarda yaptıkları şeyin yanlış olduğunu, rezil olduklarını düşünme gibi olumsuz benlik değerlendirmeleri ve bilişsel çarpıtmalar yaptıkları da gözlenmektedir. Dolayısı ile bu kaygı bozukluğunu yaşayan bireylerin gelecek ve geçmiş hakkındaki yaptıkları tahminler veya düşünceler kendilerine olumsuz bir bilişsel bir çerçeve sunmaktadır (Beck, Emery, ve Greenberg, 2011).

Psikolojik yaklaşımların dışında biyolojik ve kültürel yaklaşımlar da sosyal kaygının nedenlerini açıklayan yaklaşımlardandır. Biyolojik yaklaşıma göre sosyal kaygının nedeni kalıtsal özellikler ve beyin yapısıdır. Buna göre kalıtsal özellikler insanların sosyal kaygı yaşamalarında önemli rol oynamaktadır. Anne babalarda görülen herhangi bir kaygı bozukluğu, kalıtım olarak çocuklarına geçmekte ve çocuklarının da bir şekilde kaygı sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. (Merikangas Venevoli, Dierker ve Grillon, 1999). Sosyal kaygı üzerine yapılmış çalışmalar, özellikle birinci derece akrabalarında (anne-baba/çocuk, kardeşler) sosyal kaygı sorunu bulunan bireylerin, bu sorunu yaşamayan bireylere oranla sosyal kaygı yaşamaya daha yatkın olduklarını göstermiştir (Stein Chartier, Hazen, Kozak, Tancer ve Lander, 1998). Literatür incelendiğinde küçük yaştan itibaren farklı ailelerin yanında yetiştirilen aynı kalıtsal özelliklere sahip tek yumurta ikizlerinin de kalıtsal olarak sosyal kaygı yaşadıkları ve ikizlerden birinde sosyal kaygı gelişmişse, diğerinde de bu sorunun görülme olasılığının %30 ile %50 arasında mümkün olabileceği belirtilmiştir (Kendler, Karkowski ve Prescott, 1999). Kültürel boyut açısından sosyal kaygının ortaya çıkış nedenleri ele alındığında hemen hemen her kültürde bulunduğu ve sosyal kaygının gelişimini etkileyen kültürel faktörler arasında toplumun utangaçlık ve kaçınmaya karşı olan tutumlarının da olduğu belirtilmektedir. Gelişmiş ülkelerde, kariyer sahibi olmak ve

sosyal ilişkileri sürdürebilmek için üst düzey sosyal becerilere ihtiyaç duyulması ve bu ülkelerde girişkenlik ve rekabet edebilme yetisinin önem kazanması, sosyal kaygı sorununu özellikle “orta sınıflarda” yaygınlaştırmıştır (Heimberg, Stein, Hirirpi ve Kessler, 2000). Ayrıca her ne kadar tüm kültürlerde sosyal kaygı farklı boyutları ile görülse de doğu ve batı kültürleri arasında da sosyal kaygının yaşanmasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Buna göre kolektif (toplulukçu) olarak nitelendirilen kültürlerde, kendilerini utangaç olarak niteleyen bireylerin sayısının daha fazla olduğu ancak batılı ülkelerdeki bulguların aksine, kolektif kültürlerdeki utangaç ve çekingen çocukların, akranları arasında daha fazla kabul gördüğü gerçeği tespit edilmiştir (Xinyin, Rubin ve Boshu, 1995). Aynı zamanda bu utangaç ve çekingen çocukların liderlik vasıflarına sahip ve yetenekli bireyler olarak algılandıkları da belirtilmiştir (Xinyin, Rubin ve Boshu, 1995). Dolayısıyla utangaçlığa olan bakış açısı da kültürden kültüre göre değişmektedir. Eğer utangaçlık yanında sosyal kaygı yaşayan insanlar, toplum tarafından olumsuz “damga” yerlese, bu durum onların sağlıklı ilişkiler kurma yeteneğini, çalışma veya eğitim hayatlarını etkilemekte, bu sorunu yaşayan bireylerin kendilerine veya başkalarına olan güvenlerini azaltmaktadır (Watson ve Friend, 1969). Ayrıca iklime dayalı durumların da sosyal kaygı düzeyini etkilediği belirtilmektedir (Heimberg, Stein, Hirirpi ve Kessler, 2000). Örneğin Akdeniz gibi sıcak iklime sahip ülkelerdeki bireylerde, kaçınma davranışının daha az görüldüğü, kişiler arası ilişkilerde de daha sıcak oldukları ve bu gibi ülkelerde sosyal kaygı yaşayan bireylerin oranlarının İskandinav ülkelerine göre daha düşük seviyede olduğu belirtilmektedir (Heimberg, Stein, Hirirpi ve Kessler, 2000). Bunun yanında ülkenin eğitim ve gelişmişlik düzeyinin de sosyal kaygı yaşayan bireyleri nicelik olarak etkilediği belirtilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek anne-baba, arkadaşlar ve profesyonel yardım kuruluşları gibi faktörlerin sosyal kaygılı bireylere destek olarak kişinin bu sorununun daha kolay üstesinden gelmesine neden olabileceği belirtilmektedir (Heimberg, Stein, Hirirpi ve Kessler, 2000). Sosyal

kaygı ile ilgili yapılan yaygınlık çalışmalarına bakıldığında ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki yetişkinlerde yaygınlık oranının daha yüksek olduğu görülmüştür (Schneier, Johnson, Hornig, Liebowitz ve Weissman, 1992). Demir'in (1997), ülkemizde yaptığı bir yaygınlık çalışmasında da çocuklar için de benzer bulgular elde edilmiştir. Demir ve arkadaşlarının (2000) yaptıkları diğer bir çalışmada ise üst sosyoekonomik düzeydeki çocukların sosyal kaygılarının, alt ve orta sosyoekonomik düzeydeki çocuklardan anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür. Keskin ve Orgun da (2007) sosyal kaygının genellikle düşük sosyo ekonomik seviye ile anne- baba eğitim düzeyi düşük olan ergenlerde daha fazla görüldüğü şeklinde sonuçlara ulaşmıştır. Bunun dışında bazı çalışmalarda ebeveynlerin birlikte yaşama durumları sosyal kaygı ile ilişkili bir risk faktörü olarak ele alınırken (Erkan, 2002), bazı çalışmalarda ise anne-babanın ayrı olması sosyal kaygıyı doğrudan ilgilendiren bir neden olarak görülmüştür (Palancı, 2004).

Sosyal kaygının nedenini ve gelişimini anlamaya yönelik yapılan çalışmaların en önemlilerinden biri aile faktörüdür. (Bögels, Van Oosten, Muris ve Smulders, 2001). Aile, sosyal davranışların öğrenildiği ve bireylerin kendi sosyallikleri hakkında sosyal şemalarını geliştirdikleri ilk yerdir. Sosyal kaygının başlangıcı erken yaşlarda olduğu için ebeveyn etkisinin yoğun olduğu çocukluk sürecinde ailesel dinamiklerin incelenmesi çok önemlidir. (Bögels, Van Oosten, Muris ve Smulders, 2001). Özellikle kaygı bozuklukları, çocukluk çağında en sık karşılaşılan bozukluklar arasında yer almaktadır. Yapılan çalışmalar çocuklar ve ergenlerin %1'inin kaygı bozuklukları arasında en sık rastlanan "sosyal fobi" tanısı aldığını göstermektedir (Dabkowska, 2003). Ayrıca çocuk ve ergenlerde özgül fobiden sonra en yaygın anksiyete bozukluğunun sosyal fobi olduğu belirtilmiştir (Chavira, Stein, Bailey ve Stein, 2004). Son yıllarda yapılan çalışma sonuçları da çocuk ve ergenlerin %5'inin günlük hayatlarını etkileyecek düzeyde kaygı belirtilerinden şikayet ettiklerini

göstermektedir(Costello, Mustillo, Erkanli, Keeler ve Angold, 2003). Ergenlerde sosyal kaygının oluşumunu etkileyen nedenlere ilişkin literatür incelendiğinde, sosyal kaygı ile kendine güven duygusu arasında negatif bir ilişkinin olduğu ve düşük kendine güven duygusunun ailenin veya arkadaşların kabul edici veya reddedici davranmaları ile ilgili olduğu görülmüştür (Leary ve Kowalski, 1995). Kabul edici ve sevgi dolu aileler kendine güveni olan çocuklar yetiştirirken, aşırı derecede otoriter, sert ya da hoşgörüsüz ailelerse, kendine güveni düşük olan çocuklar yetiştirmektedir (Leary ve Kowalski, 1995). Çalışmalar, sosyal kaygılı bireylerin, kendi ana-babalarının da aşırı koruyucu, ilgisiz, reddedici ve çocuklarını utandırma eğiliminde olduklarını göstermektedir (Hudson ve Rapee, 2000). Ayrıca sosyal kaygılı bireylerin çocukluk dönemlerinde de ebeveynlerini daha korumacı (Bruch ve Heimberg, 1994), daha reddedici ve daha az duygusal destek veren ebeveynler olarak algıladıkları bulunmuştur (Bögels ve ark., 2001). Sonuç olarak konu ile ilgili yapılan çalışmaların genelinde kaygılı çocukların ailelerinin de müdahaleci, aşırı korumacı, talepkar, kaçınma davranışını teşvik eden, sosyal ve aktif davranışları desteklemeyen, ve kaygılı kişiler olduğu görülmüştür (Dadds, Barrett, Rapee ve Ryan, 1996; Rapee, 1997; Woodruff-Borden, Morrow, Bourland ve Cambron, 2002). Lieb ve arkadaşlarının (2000) çalışmalarında da aşırı koruyucu ve reddedici ebeveyn tutumlarının çocuklardaki sosyal fobinin yükselmesi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre ebeveynleri tarafından düşmanca ve reddedici tutumlara maruz kalan çocuklar, diğer kişiler tarafından onaylanmayacaklarına inanarak güvensiz ve utangaç kişilik özellikleri geliştirmektedirler (Gander ve Gardiner, 2010). Hudson ve Rapee (2000) de, sosyal kaygının etyolojisi ile ilgili çevresel faktörleri inceledikleri çalışmalarında sosyal kaygının gelişiminde aile katkısının önemini, “Sosyal kaygılı bireylerin anne-babalarının çocuk yetiştirme tarzları” ve “Sosyal durumlarda ebeveynlerin model olması ve anne-babaların kısıtlı olarak çocuklarını sosyal ortamlara maruz bırakması” şeklinde açıklamaktadırlar. Yapılan bir araştırmada

sosyal kaygısı olan insanlarda, anne ve babanın dışlamasına maruz kalmanın, özellikle de babanın dışlamasına maruz kalmanın, agorafobik durumdan, sosyal fobili olanları ayırt etmede önemli bir faktör olduğu ve sosyal kaygının cinsiyete göre farklılaştığı kızların sosyal kaygı düzeyinin de daha yüksek olduğu bulunmuştur. (Arrindel, Kwee, Methorst ve Van Der Ende, Pol ve Moritz 1989).

Türkiye'de lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmaya göre de algılanan ebeveynler arası çatışma ve ebeveyn reddi ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve algılanan ebeveynler arası çatışma ve algılanan ebeveyn reddi arasında her iki cinsiyet açısından pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir (Yılmaz 2007). Anne kabul-red algısı ile ergenlerin psikolojik sıkıntıları arasındaki ilişkiyi ve erken dönem uyumsuz şemaların bu ilişkideki aracı rolünü inceleyen Sarıtaş (2007), red algılayan ergenlerin, kabul algılayanlara kıyasla öfke, olumsuz duygu hali ve kaygı durumlarını daha çok yaşadığını belirtmektedir. Benzer şekilde (Erdem, 1990). Çocuğun algıladığı red ile benlik kavramı, kaygı, öğrenilmiş çaresizlik ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında yüksek red algılayan çocukların daha düşük benlik saygısı ve akademik başarıya sahip olduğunu, kaygı düzeylerinin ise daha yüksek olduğunu bulunmuştur. Kalkan'ın (2008) ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile bilişsel yapıları (fonksiyonel olmayan tutumlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar) arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında da ergenlerin sosyal kaygıları ile fonksiyonel olmayan tutumlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Özetle, sosyal kaygı bozukluğunun anne ve çocuk arasındaki etkileşimle olan ilişkisi incelendiğinde, çocuklarda ve ergenlerde sosyal kaygı bozukluğuna yol açabilecek faktörlerin çocuğun yaradılışıyla ilgili faktörler, ebeveyn kaygısı, anne-çocuk ilişkisindeki bağlılık düzeyi, bilgi işlemedeki sapmalar ve ebeveynlik uygulamaları olduğu belirtilmektedir (Ollendick ve Benoit, 2012). Bununla beraber genetik ve yaratılışla ilgili faktörlerin, bağlılık ve yaşlılarla olan iletişimin,

ebeveynlerle olan iletişim ve etkileşimin, değişik çevresel faktörlerin her birinin sosyal kaygı ile ilişkili olduğu ancak bu faktörlerin sosyal kaygı oluşturmada tek başına etkili olmadığı, sosyal kaygı oluşumunun ortamla ilgili koşullara ve bağlamsal faktörlere göre belirlendiği görülmektedir (Ollendick ve Benoit, 2012). Dolayısıyla, bu araştırma kapsamında ebeveyn kabul ve reddinin sosyal kaygı ile nasıl bir ilişkisinin olduğunun araştırılmasının bu alanda yapılan çalışmalara katkısının olacağı düşünülmektedir.

1.5 ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLER

Bu araştırmanın amacı, Ebeveyn Kabul ve Red kuramı çerçevesinde 15-17 yaş arası ergenlerde algılanan anne-baba tutumları, mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı arasında bir ilişkinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Araştırma kapsamında şu sorulara yanıt alınması beklenmektedir:

1. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı düzeyinde cinsiyete göre anlamlı bir fark var mıdır?
2. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red düzeyi, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı düzeyinde ergenin başarı algısına ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Araştırma değişkenleri arasında (Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik, Sosyal Kaygı) anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
4. Algılanan Ebeveyn Kabul Red düzeyi ile Mükemmeliyetçilik, Sosyal Kaygı düzeyini yordamakta mıdır?

Araştırma kapsamında belirlenen hipotezler ise şunlardır:

H.1. Cinsiyete bağlı olarak algılanan ebeveyn kabul ve red düzeyinde fark yoktur, ancak mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı düzeyinde fark vardır. Buna göre;

H.1.a: Kız ergenlerin mükemmeliyetçilik “düzen” alt boyutu puanı erkek ergenlerden daha yüksektir.

H.1.b: Erkeklerle kıyasla kızların sosyal kaygı puanı daha yüksektir.

H.2. Algılanan başarı düzeyine bağlı olarak algılanan ebeveyn kabul red düzeyinde, mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı düzeyinde fark vardır. Buna göre;

H.2.a: Kendilerini başarılı algılayan ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyi ile olumlu mükemmeliyetçilik puanları kendilerini başarısız algılayanlardan daha yüksektir.

H.2.b: Kendilerini başarılı olarak algılayan öğrencilerin sosyal kaygı düzeyi kendilerini başarısız olarak algılayan öğrencilere göre daha düşüktür.

H.3. Sınıf düzeyine bağlı olarak algılanan ebeveyn kabul red, mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı düzeyinde fark vardır. Buna göre,

H.3.a. Algılanan ebeveyn kabulü, lise eğitiminin sonunda olan 10.11.ve 12.sınıflara kıyasla başında olan Hazırlık ve 9. sınıflarda daha yüksektir.

H.3.b. Mükemmeliyetçilik ile sosyal kaygı düzeyi, lise eğitiminin başında olan Hazırlık ve 9.sınıflara kıyasla lise eğitiminin sonunda olan 10.11. ve 12.sınıflarda daha yüksektir.

H.4. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı arasında ilişki vardır.

H.4.a. Ebeveyn kabul düzeyi arttıkça hem kız hem de erkek öğrencilerde mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı düzeyi azalacaktır.

H.4.b. Mükemmeliyetçilik düzeyi arttıkça sosyal kaygı düzeyi hem kız hem de erkek öğrencilerde artacaktır.

H.5. Algılanan Ebeveyn Kabul Red ile mükemmeliyetçilik düzeyi sosyal kaygıyı yordayacaktır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Bu araştırmanın örnekleme, Ankara merkez ilçede bulunan yabancı dille öğretim yapan lise öğrencileridir. Örneklem tek bir lise örneği üzerinden alınmıştır. Anketler hazırlık, 9. 10. 11 ve 12. sınıflarından toplam 358 öğrenciye uygulanmış, uç değerler analizi sonunda 306 katılımcı ile analizlere devam edilmiştir. Katılımcıların 158'i kız 148'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Kız öğrencilerin %17'si (n=27) hazırlık sınıfına, %32'si (n=51) 9.sınıfa, %28'i (n=44) 10.sınıfa, %11'i (n=18) 11.sınıfa, %11'i (n=18) 12.sınıfa devam etmektedir. Erkek öğrencilerin ise %17'si (n=26) hazırlık sınıfına, %18'i (n=27) 9.sınıfa, %37'si (n=55) 10.sınıfa, %18'i (n=27) 11.sınıfa, %9'u (n=13) 12.sınıfa devam etmektedir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 2.1.1'de verilmektedir.

Tablo 2.1.1 Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler (n= 306)

	Kız (n=158)	Erkek (n=148)
Yaş		
Ortalama (SS), ranj	16 (1) 14-19	16 (1) 13-18
Sınıf Düzeyi		
Hazırlık	27 (%17)	26 (%18)
9.Sınıf	51 (%32)	27 (%18)
10.Sınıf	44 (%28)	55 (%37)
11.Sınıf	18 (%11)	27 (%18)
12.Sınıf	18 (%11)	13 (%9)
Kardeş Sayısı		
Tek Çocuk	60 (%38)	56 (%38)
Bir Kardeş ve Üzeri	98 (%62)	92 (%62)
Anne Eğitim Durumu		
Lise veya Yüksekokul	25 (%16)	15 (%9)
Üniversite	90 (%57)	91 (%62)
Yüksek Lisans veya Doktora	43 (%27)	42 (%28)
Anne Çalışma Durumu		
Hayır	42 (%27)	47 (%32)
Evet	116 (%73)	101 (%68)
Baba Eğitim Durumu		
Lise veya Yüksekokul	12 (%8)	11 (%7)
Üniversite	91 (%58)	77 (%52)
Yüksek Lisans veya Doktora	55 (%34)	60 (%41)
Baba Çalışma Durumu		
Hayır	5 (%3)	11 (%7)
Evet	153 (%97)	137 (%92)
Anne Babanın Medeni Durumu		
Boşanmış Veya Ayrı	18 (%11)	16 (%11)
Evli	140 (%89)	132 (%89)
Ders Başarısı Algısı		
Başarılı Değilim	9 (%6)	14 (%10)
Biraz Başarılıyım	43 (%27)	45 (%30)
Başarılıyım	84 (%53)	72 (%49)
Çok Başarılıyım	22 (%14)	17 (%12)
Ders Başarısızlığımı Anneden Saklama Durumu		
Hayır Saklamam	148 (%94)	131 (%89)
Evet Saklarım	10 (%6)	17 (%12)
Ders Başarısızlığımı Babadan Saklama Durumu		
Hayır Saklamam	141 (%89)	130 (%88)
Evet Saklarım	17 (%11)	18 (%12)
Geleceği İçin İyi Bir Eğitim Almanın Gerekliliğine Yönelik İnanç		
İnanmıyorum	9 (%6)	10 (%7)
İnanıyorum	149 (%94)	138 (%93)

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI:

Araştırma verileri konuya ilişkin dört farklı form aracılığı ile toplanmıştır. Bunlar Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Sosyal Kaygı Ölçeği'dir.

2.2.1 Demografik Bilgi Toplama Formu:

Çalışmanın amacına uygun demografik bilgi oluşturulmuştur. Demografik bilgi formunda cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, kardeş bilgileri, anne baba eğitim düzeyi, medeni durumları, okuldaki derslerine yönelik akademik destek alıp almadıkları, en çok kimden akademik anlamda destek aldıkları vb. gibi sorulara yer verilmiştir. (Bkz.Ek-1)

2.2.2 Ebeveyn Kabul ve Red Ölçeği:

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla 1978 yılında Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. EKRÖ'nün çeşitli ülkelerde yapılmış geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu gösterilmiştir (Khaleque ve Rohner, 2001). Ölçeğin hem uzun hem de kısa formu bulunmakta ve dört alt bölümden oluşmaktadır. Altmış maddelik uzun formunun ülkemizdeki geçerlik güvenilirlik çalışması Varan (2003) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kısa formu ise 2005 yılında Rohner tarafından geliştirilmiş ve 2009 yılında Türkçe'ye çevirilmiştir. Dedeler (2015) Türkçe versiyonu için yaptığı güvenilirlik katsayısı çalışmalarında anne'nin EKRÖ iç tutarlılık (Cronbach alfa) toplam puanını .76, baba içinse .81 olarak bulmuştur. Bu çalışmada 4 alt ölçek ve toplam 24 maddeden oluşan kısa form kullanılmıştır. Alt ölçekler sırasıyla; 1) Sıcaklık alt ölçeği ("Benim hakkımda güzel şeyler söyledim"); 2) Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği ("Hak etmediğim zaman bile bana vururdu"); 3) İhmal ve kayıtsızlık alt ölçeği ("Ondan yardım istediğimde beni duymazdan gelirdi.")

ve 4) Ayrışmamış red alt ölçeği (“Benden hoşlanmıyor gibiydi”) olarak belirlenmiştir. EKRÖ’de yer alan maddeler “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru”, “Hiçbir zaman doğru değil” biçiminde “4” ve “1” aralığında puan verilerek yapılmaktadır. Ancak “Sıcaklık alt ölçeği”ne ait puanlar tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Kısa form olan ölçekten alınabilecek minimum puan 24 maksimum puan ise 96’dır. Ölçekten alınan puanın düşmesi ebeveynlerden alınan kabul düzeyinin yükseldiğini gösterirken, ölçekten alınan puanın artması yüksek düzeyde red algısını ifade etmektedir. Ölçeğin kısa formu için kesme puanı 60 olarak belirtilmiştir(Rohner 1980). Bu çalışmada güvenirlik katsayıları EKRÖ toplam puanında anne için .82; baba için .88 olarak bulunmuştur. EKRÖ’nin ebeveynlere ait alt boyutlarının güvenirlik katsayıları ise: anne – sıcaklık .80; anne-düşmanlık-saldırganlık .76; anne kayıtsızlık-ihmal .54; ve anne ayrışmamış red .39; baba- sıcaklık .86; baba-düşmanlık-saldırganlık .61; baba kayıtsızlık-ihmal .71; ve baba ayrışmamış red .50 olarak bulunmuştur. (Bkz.Ek-2 / Ek-3)

2.2.3 Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ):

Frost ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği”35 maddeden oluşup, “Kesinlikle katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım” “Katılıyorum” “Kesinlikle katılıyorum” biçiminde “1” - “5” aralığında puan verilerek hesaplanan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte tersine çevrilen madde bulunmamakta yükselen puanlar mükemmeliyetçiliğe işaret etmektedir. Bu ölçeğin altı alt boyutu vardır. Bunlar; hatalara aşırı dikkat (örn., Kısmen başarısız olmam bütünüyle başarısız olmam kadar kötüdür); kişisel standartlar (Kendime çoğu insandan daha yüksek standartlar koyarım) ; aile beklentileri (örn., ebeveynlerim herşeyde en iyi olmamı istemişlerdir); ailesel eleştiri (örn., hiçbir zaman ebeveynlerimin standartlarını karşılayabildiğimi düşünmedim); davranışlardan şüphe

(örn: daima her gün yaptığım basit şeylere ilişkin şüphelerim vardır.); ve düzen (örn., düzen benim için çok önemlidir) alt boyutlarıdır.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .90 ve alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının ise .77 ile .93 arasında olduğu belirtilmektedir (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990). Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmaları Mısırlı-Taşdemir (2004) tarafından yapılmış ve alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .63 ile .87 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu tez çalışmasında kullanılan alt ölçekler ve tüm ölçeğe ait iç tutarlılık katsayıları sırasıyla “Düzen” için .91; “Hatalara Aşırı İlgî” için .85; “Davranışlardan Şüphe” için .70; “Aile Beklentileri” için .80; “Ailesel Eleştiri” için .73; ve “Kişisel Standartlar” için .77 olarak hesaplanmış, ölçeğin genele ait toplam güvenilirlik katsayısı oranı ise .89 olarak bulunmuştur. (Bkz.Ek-4)

2.2.4 Sosyal Kaygı Ölçeği

Ölçek, Özbay ve Palancı (2001) tarafından ergenlerin ve gençlerin yaşadığı sosyal kaygı içerikli sorunları belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Test likert tipi 0-4 aralığında “Hiçbir zaman” “Çok az” “Ara sıra” “Sık sık” “Her zaman” cevaplarının verildiği toplam 30 madde ve 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar “Sosyal kaçınma”, “Kritize Edilme Kaygısı” ve “Değersizlik Duygusu” alt ölçekleridir. “Sosyal Kaçınma” alt ölçeği sosyal ilişkilerden kaçınma, iletişim kurma isteksizliği, sosyal etkileşim kaygısı, konuşma güçlüğü, kalabalığa karışma, otorite kaygısı yaşama, görünme ve gözlenme sorunları gibi sosyal kaygı bağlamında ele alınabilecek çeşitli durum ve semptomları içermektedir (Örn.Birisiyle konuşurken göz göze gelmekten kaçınırım). “Kritize Edilme Kaygısı” kendini kontrol etme çabalarının fazlalığı, hatalı davranmaktan korkma, küçük düşme, reddedilme kaygısı gibi durumları içermektedir (Örn.,“Başkaları tarafından eleştirilmekten korkarım”) “Bireysel Değersizlik Duygusu” alt ölçeği ise kişinin kendini değersiz hissetme, kendinden memnun olmama, başkasından yardım

alamama, başarısız kimlik, eleştiri ve kişisel özelliklerini kabul etmeme gibi içerikleri yansıtmaktadır (Örn., “Başkalarının beni beğeneceği şekilde davranmaya özen gösteririm”). Ölçekte tersine çevrilerek hesaplanan puan bulunmamakta, alınan puanların yükselmesi ise sosyal kaygı düzeyinin yükseldiğini göstermektedir (Özbay-Palancı, 2001). İç tutarlılık katsayına Özbay ve Palancı (2001) tarafından üniversite öğrencileri örneklemiyle bakılmış ve tüm ölçek için Cronbah Alfa değeri.89 olarak bulunmuştur. Sosyal Kaygı Ölçeği'nin bu tez çalışmasında genele ait toplam güvenilirlik katsayı oranı .94, alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları ise “Sosyal Kaçınma” için .86; “Kritize Edilme Kaygısı” için .85 ve “Bireysel Değersizlik Duygusu” için .79 olarak bulunmuştur. (Bkz.Ek-5)

2.3 İŞLEM

Veri toplama araçları derlenerek oluşturulan anketler, lise öğrencilerine araştırmacı tarafından sınıf ortamında ders saatleri içerisinde uygulanmış ve elden toplanmıştır. Uygulama aşamasına geçilmeden önce Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'den gerekli etik izin alınmıştır. Uygulamanın başında katılımcıların velilerine e-mail yoluyla araştırmanın adı, içeriği, ne amaçla yapıldığına ilişkin açıklayıcı bir yazı gönderilmiş ve izinleri istenmiştir. İzinleri olmayan öğrencilere anket uygulaması yapılmamıştır. Ayrıca hem velilere hem de öğrencilere verdikleri bilgilerinin gizli tutulacağı ve kimlik bilgilerinin alınmayacağı hakkında da bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılımı onaylanan öğrencilere “Demografik Bilgi Formu”, “Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği”, “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği” ve “Sosyal Kaygı Ölçeği” uygulanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistik analizi sonuçlarına yer verilmektedir. Temel analizlere başlamadan önce kayıp değer, tekli ve çoklu uç değer, normallik ve homojenlik sayıltıları gibi veri girişine ait kontroller yapılmıştır. Tekli ve çoklu uçdeğer analizleri sonucu uygun olmadıkları belirlenen veriler çıkarılmıştır. Bu ölçütler doğrultusunda 358 veriden 52 veri silinerek 306 veri ile analizlere devam edilmiştir. Ayrıca analizlere dahil edilecek ölçümlerin güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olmasının gerekliliği belirtildiğinden (Büyüköztürk, 2005; Kline, 2000) Ebeveyn Kabul Red Ölçeğinin bazı alt ölçümlerinden (Anne formunda “Kayıtsızlık-İhmal” ve “Ayrışmamış Red” boyutları ile Baba formunda (“Düşmanlık-Saldırganlık”ve“Ayrışmamış Red” bölümleri) .70’in altında iç tutarlılık katsayısı elde edildiği için Ebeveyn Kabul Red Ölçeğinin toplam puanları analizlere dahil edilerek işlemlere devam edilmiştir. Çarpıklık değerlerinin incelenmesi yoluyla bakılan normallik testi sonucunda, her bir değişkenin çarpıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olması koşulu sağlandığından analizlerde parametrik testler kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 1996).

Analizlere önce gruplar arası farklılıklar açısından ele alınarak bakılmıştır. Bunun için cinsiyete, başarı ve sınıf düzeyine bağlı olarak bağımsız gruplar arası t-testi analizi uygulanmıştır. Daha sonra algılanan ebeveyn kabul-red mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiler pearson korelasyon katsayısı ile ele alınarak sosyal kaygıyı algılanan ebeveyn kabul-red ile mükemmeliyetçilik düzeylerinin ne derecede yordadığına hiyerarşik regresyon analizi ile bakılmıştır. Ölçeklerden elde edilen ham puanların analizi paket program SPSS 21.00 ile yapılmıştır.

3.1. Cinsiyete Bağlı Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyindeki Farklılıklar

Araştırmada ilk önce katılımcı olan öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak yer alan değişkenler üzerinden (Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik, Sosyal Kaygı) elde edilen puanların farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. İlgili değerler Tablo-3.1.1'den izlenebilir.

Tablo 3.1.1 Değişkenlerin Cinsiyete Bağlı Olarak Ortalama, Standart Sapma ve Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları”

Değişkenler	α	Kız (n=158)		Erkek (n=148)		Bağımsız Örneklem t-test
		Ortalama	S.S.	Ortalama	S.S.	
Anne Kabul-Red	.82	29.42	5.09	31.84	6.67	-3.547*
Baba Kabul-Red	.88	31.22	7.57	32.97	8.53	-1.894
Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik	.89					
Düzen	.91	23.54	5.52	22.26	5.85	1.97*
Hatalara Aşırı İlgi	.85	21.83	8.13	22.8	7.62	-1.08
Davranışlardan Şüphe	.70	12.91	3.88	13.91	4.21	-2.177*
Aile Beklentileri	.80	13.53	4.95	15.45	4.54	-3.529**
Ailesel Eleştiri	.73	6.91	2.96	7.73	3.36	-2.283*
Kişisel Standartlar	.77	19.25	5.02	19.52	4.57	-0.486
Sosyal Kaygı						
Sosyal Kaçınma	.86	13.35	8.78	13.47	9.74	-0.106
Kritize Edilme Kaygısı	.85	13.22	7.84	12.24	8.11	1.066
Değersizlik Duygusu	.79	9.06	5.94	7.79	6.24	1.818

Not:*p<.05;**p<.01/S.S.: Standart Sapma

Tablo 3.1.1'de görüldüğü üzere, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'nden elde edilen toplam puanlarda annenin kabul-reddi cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterirken ($t_{(306)}=-$

3,547, $p < .05$). babaların kabul-reddine yönelik cinsiyete bağılı anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir ($t_{(306)} = -1,894$, $p > .05$). Buna göre annenin kabul-red toplam puanında erkek öğrencilerin ortalaması (Ort= 31,84, SS= 6,67) kız öğrencilerin ortalamasından (Ort= 29,42, SS= 5,09) daha yüksek olduğundan, kızların erkeklere kıyasla annelerini daha kabul edici algıladıkları söylenebilir. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin (ÇBMÖ) altı alt boyutundan dört alt boyutunda (Düzen, Davranışlardan Şüphe, Aile Beklentileri, Ailesel Eleştiri) cinsiyete bağılı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Buna göre düzen alt boyutunda elde edilen anlamlı farklılığa göre ($t_{(306)} = 1,97$, $p < .05$). kız öğrencilerin ortalamasının (Ort= 23,54, SS=5,52) erkek öğrencilerin ortalamasından (Ort=22,26 SS=5,85) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre “düzen” boyutunu daha fazla önemsedikleri söylenebilir. “Davranışlardan şüphe” boyutunda elde edilen cinsiyete göre anlamlı farklılığa göre ($t_{(306)} = -2,177$, $p < .05$) erkek öğrencilerin ortalamasının (Ort= 13,91 SS=4,21) kız öğrencilerden ortalamasından (Ort=12,91 SS=3,88) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda “Davranışlardan şüphe” boyutunda erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha şüpheli bir yaklaşıma sahip oldukları söylenebilir. “Aile beklentileri” boyutunda elde edilen cinsiyete bağılı anlamlı farklılığa göre ($t_{(306)} = -3,529$ $p < .01$) erkek öğrencilerin ortalamasının (Ort=15,45 SS=4,54) kız öğrencilerin ortalamasından (Ort=13,53 SS=4,95) daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre “Aile Beklentileri” boyutu erkek öğrencileri kız öğrencilerden daha çok etkilemektedir. “Ailesel eleştiri” boyutunda elde edilen cinsiyete bağılı anlamlı farklılığa göre ($t_{(306)} = -2,283$, $p < .05$) erkek öğrencilerin ortalamasının (Ort=7,73 SS=3,36) kız öğrencilerin ortalamasından (Ort=6,91 SS=2,96) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre erkek öğrencilerin “Ailesel Eleştiri” boyutunda kız öğrencilerden daha çok etkilendiği ve bu konuya daha çok duyarlı oldukları söylenebilir. Sosyal Kaygı Ölçeği'nin hiçbir alt boyutunda cinsiyete bağılı anlamlı bir fark elde edilmemiştir.

3.2. Başarı Düzeyine Bağlı Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyindeki Farklılıklar

İkinci gruplararası karşılaştırma katılımcıların kendilerini başarılı veya başarısız görme düzeylerine bağlı olarak bağımsız gruplar t-testi analizi ile yapılmıştır. Bunun için, analizler yapılmadan önce katılımcılara demografik bilgi formunda ders başarı algısına yönelik sorulan soruya verilen cevaplar doğrultusunda “Başarılı Değilim” ve “Biraz Başarılıyım” Başarısız grup adı altında, “Başarılıyım” ve “Çok Başarılıyım” maddeleri ise Başarılı grubu adı altında birleştirilerek iki grup altında toplanarak hesaplamalar yapılmıştır. Sonuçlara ilişkin değerler Tablo-3.2.2 den izlenebilir.

Tablo 3.2.2 “Değişkenlerin “Başarı Algısına Bağlı Olarak” Ortalama, Standart Sapma ve Bağımsız İki Örneklem T-Testi Sonuçları”

Değişkenler	Başarısız (n=111)		Başarılı (n=195)		Bağımsız Örneklem
	Ortalama	S.S.	Ortalama	S.S.	t-test
Anne Kabul-Red	31.78	7.09	29.91	5.22	2.709*
Baba Kabul-Red	33.90	9.39	31.02	7.05	3.117*
Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik					
Düzen	22.33	5.51	23.26	5.80	-1.399
Hatalara Aşırı İlgi	22.94	8.38	21.93	7.59	1.143
Davranışlardan Şüphe	13.95	4.16	13.07	3.98	1.943
Aile Beklentileri	15.25	4.92	14.00	4.75	2.197*
Ailesel Eleştiri	7.87	3.19	6.97	3.12	2.473*
Kişisel Standartlar	17.79	4.64	20.28	4.66	-4.44**
Sosyal Kaygı					
Sosyal Kaçınma	14.11	10.46	13.00	8.46	1.084
Kritize Edilme Kaygısı	13.63	9.04	12,24	7.27	1.537
Değersizlik Duygusu	9.30	6.76	7.95	5.66	1.929

Not:*p<.05;**p<.01/S.S.: Standart Sapma

Tablo 3.2.2’de görüldüğü üzere, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği’nden (EKRÖ-Anne) elde edilen toplam puan başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{(306)}=2,709$, $p<.05$). Kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin ebeveyn kabul-red (anne) toplam puan ortalamaları (Ort=31.78 SS=7.09) iken , kendilerini başarılı olarak algılayan öğrencilerin ebeveyn kabul-red (anne) toplam puan ortalamaları (Ort=29.91 SS=5.22) bulunmuştur. Bu durumda anne boyutunda kabulü yüksek olan öğrencilerin kendilerini daha başarılı algıladıkları, anne kabulü düşük olan öğrencilerin ise kendilerini daha başarısız algıladıkları söylenebilir. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği’nden (EKRÖ-Baba) elde edilen toplam puan başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{(306)}=3,117$, $p<.05$). Kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin ebeveyn kabul-red (baba) toplam puan ortalamaları (Ort=33.90 SS=7,10) iken , kendilerini başarılı olarak algılayan öğrencilerin ebeveyn kabul-red (baba) toplam puan ortalamaları (Ort=31.02 SS=7.05) bulunmuştur. Bu durumda anne boyutunda olduğu gibi baba boyutunda da kabulü yüksek olan öğrencilerin kendilerini daha başarılı algıladıkları, baba kabulü düşük olan öğrencilerin ise kendilerini daha başarısız algıladıkları söylenebilir. Bu durumda hem annenin hem de babanın kabul veya reddinin öğrencilerin kendilerini başarılı veya başarısız algılamalarında önemli bir yeri olduğu ve aralarında doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilir.

Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği’nin (ÇBMÖ) alt ölçekleri incelendiğinde ise 6 alt boyutun sadece 3 alt boyutunun öğrencilerin kendilerini başarısız ve başarılı algılamaları durumu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bunlar “Aile Beklentileri” ($t_{(306)}=2,197$, $p<.05$). “Ailesel Eleştiri” ($t_{(306)}=2,473$, $p<.05$). ve “Kişisel Standartlar” ($t_{(306)}=4,44$, $p<.01$). bölümleridir. Aile beklentileri boyutunda kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin ortalamaları (Ort=15.25 SS=4.92) iken kendilerini başarılı algılayan öğrencilerin ortalamaları (Ort=14,00 SS=4,75) bulunmuştur. Bu durumda kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin kendilerini başarılı algılayan öğrencilere

göre ailelerini daha yüksek beklenti içinde olan ebeveynler olarak algıladıkları, söylenebilir. Ailesel eleştiri boyutunda kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin ortalamaları (Ort=7.87 SS=3.19) iken kendilerini başarılı algılayan öğrencilerin ortalamaları (Ort=6,98 SS=3.13) bulunmuştur. Bu durumda kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin kendilerini başarılı algılayan öğrencilere göre ailelerini daha eleştirel ebeveynler olarak gördükleri söylenebilir. Kişisel Standartlar boyutunda ise kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin ortalamaları (Ort=17.79 SS=4.64) iken kendilerini başarılı algılayan öğrencilerin ortalamaları (Ort= 20.28 SS=4.66) bulunmuştur. Bu durumda kendilerini başarılı algılayan öğrencilerin kendilerinden beklenen kişisel standartları kendilerini başarısız algılayan öğrencilerden daha yüksek buldukları söylenebilir.

Tablo 3.2.2’de görüldüğü üzere, öğrencilerin kendilerini başarısız ve başarılı algılamaları düzeyine bağlı olarak sosyal kaygı boyutu arasında bir ilişki bulunmamıştır.

3.3. Sınıf Düzeyine Bağlı Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyindeki Farklılıklar

Lise öğrencileri için üniversiteye giriş dönemi kritik bir dönem olduğundan lise eğitiminin başında olmakla sonunda olmanın araştırma değişkenleri açısından farklılık gösterebileceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda sınıf düzeylerine bağlı olarak araştırmada yer alan değişkenler açısından bir farklılık olup olmadığına bağımsız gruplar t-test analizi ile bakılmıştır. İlgili değerler Tablo 3.3.3’ten görülebilir.

Tablo 3.3.3 Değişkenlerin “Sınıf Düzeyine Bağlı Olarak” Ortalama, Standart Sapma ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Hazırlık ve 9. sınıf (N=131)		10. sınıf ve üzeri (N=175)		Bağımsız Örneklem t-test
	Ortalama	S.S.	Ortalama a	S.S.	
Anne Kabul-Red	29.63	4.72	31.32	6.76	-2.453*
Baba Kabul-Red	31.01	7.53	32.87	8.42	-2.001*
Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik					
Düzen	23.27	5.77	22.67	5.67	0.907
Hatalara Aşırı İlgi	21.21	7.48	23.11	8.11	-2.096*
Davranışlardan Şüphe	13.21	3.75	13.53	4.30	-0.663
Aile Beklentileri	14.21	4.76	14.64	4.91	-0.774
Ailesel Eleştiri	6.90	2.74	7.61	3.45	-1.928
Kişisel Standartlar	19.34	4.83	19.41	4.80	-0.122
Sosyal Kaygı					
Sosyal Kaçınma	13.82	9.01	13.10	9.42	0.668
Kritize Edilme Kaygısı	12.88	7.54	12.65	8.31	0.252
Değersizlik Duygusu	8.47	5.82	8.43	6.33	0.052

Not:*p<.05;**p<.01/S.S.: Standart Sapma

Tablo 3.3.3de görüldüğü üzere, hem ebeveyn kabul-red ölçeği toplam anne puanının ($t_{(306)}=-2.453$, $p<.05$) hem de toplam baba puanının ($t_{(306)}=-2.001$, $p<.05$) sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn kabul-red anne puanlarına bakıldığında hazırlık ve 9. Sınıf öğrencilerinin ortalamalarının (Ort= 29.63 SS=4.72), 10. sınıf ve üzeri seviyedeki öğrencilerin ortalamalarından (Ort=31.32 SS=6.76) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre hazırlık ve 9. Sınıf öğrencileri annelerini 10.ve daha üst sınıf olan öğrencilerden daha kabul edici olarak algılamaktadırlar.Ebeveyn kabul-red baba puanlarına bakıldığında hazırlık ve 9. Sınıf öğrencilerinin ortalamalarının (Ort= 31.01 SS=7.53) 10.ve daha üst seviyedeki öğrencilerin ortalamalarından (Ort=32.87 SS=8.42) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre de hazırlık ve 9. Sınıf öğrencilerinin babalarını 10.ve daha üst sınıf olan öğrencilerden daha kabul edici olarak algıladıkları söylenebilir. Sınıf düzeylerine bağlı olarak Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin 6 alt boyutundan sadece “Hatalara

Aşırı İlgî” alt boyutunun öğrencilerin sınıf düzeyleri ile anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre hazırlık ve 9. sınıf öğrencilerinin hatalara aşırı ilgi alt boyutu ortalamaları (Ort= 21.21 SS=7.78) iken 10.ve daha üst sınıf olan öğrencilerin hatalara aşırı ilgi alt boyutu ortalamaları(Ort= 23.11 SS=8.11) bulunmuştur. Bu sonuca göre üst sınıflardaki öğrencilerin alt sınıflardaki öğrencilere göre “Hatalara Aşırı İlgî” boyutunda daha hassas ve kaygılı oldukları söylenebilir.

3.4. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenler (Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik, Sosyal Kaygı) arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla pearson korelasyon katsayısına kız ve erkek örneklem için ayrı ayrı bakılmıştır. Kız örneklemini için değişkenler arası korelasyonlar Tablo 3.4.1’de ve erkek örneklemini için değişkenler arası korelasyonlar ise Tablo 3.4.2’de görülebilir.

Tablo 3.4.1. Kız Örneklemini İçin Değişkenler Arası Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ebeveyn Kabul-Red											
1. Kabul-Red Anne	1										
2. Kabul-Red Baba	.37**	1									
Mükemmelliyeçilik											
3. Düzen	-.20**	-.20**	1								
4. Hatalara Aşırı İlgi	.17*	.07	-.04	1							
5. Davranışlardan Şüphe	.20**	.20**	.01	.59**	1						
6. Aile Beklentileri	.14	.18*	-.04	.40**	.32**	1					
7. Ailesel Eleştiri	.38**	.32**	-.21**	.44**	.40**	.42**	1				
8. Kişisel Standartlar	.05	-.08	.22**	.60**	.29**	.33**	.05	1			
Sosyal Kaygı											
9. Sosyal Kaçınma	.17*	.26**	-.05	.32**	.45**	.15	.32**	-.03	1		
10. Kritize Edilme Kaygısı	.19*	.22**	.03	.50**	.51**	.17*	.35**	.10	.75**	1	
11. Değersizlik Duygusu	.27**	.27**	-.13	.50**	.55**	.24**	.44**	.08	.71**	.79**	1

3.4.1. Kız Örneklem İçin Değişkenler Arası Korelasyonlar

Tablo 3.4.1’de kız öğrencilerden oluşan katılımcılar için değişkenler arası korelasyon değerleri sunulmaktadır. Ebeveyn Kabul-Red ölçeğinin anne ve baba puanları, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği’nin düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar alt boyutları ile Sosyal Kaygı Ölçeği’nin sosyal kaçınma, kritize edilme kaygısı, değersizlik duygusu alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ebeveyn Kabul-Red ölçeğinin anne ve baba puanları arasındaki ilişki incelendiğinde kabul-red anne puanı ile baba puanı ($r=.37$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Çok Boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin “Davranışlardan Şüphe, ($r=.20$ $p<.01$), ($r=.20$ $p<.01$) Ailesel Eleştiri, ($r=.38$ $p<.01$) ($r=.32$, $p<.01$) alt boyutları hem anne kabulü hem de baba kabulü ile ilişkili bulunmuşken, Düzen alt boyutu hem anne kabulü hem de baba kabulü ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. ($r= -.20$ $p<.01$) ($r = -.20$ $p<.01$). Ayrıca çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin “Hatalara Aşırı İlgi” boyutu sadece anne kabulü ile ilişkili bulunmuşken, ($r=.17$ $p<.05$), “Aile Beklentileri” boyutu sadece baba kabulü ile ilişkili bulunmuştur. ($r=.18$ $p<.05$) Çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin kendi alt boyutları ile ilişkisine bakıldığında ise, “Davranışlardan Şüphe” alt boyutunun “Hatalara Aşırı İlgi” alt boyutu ile ($r=.59$, $p<.01$), “Aile Beklentileri” boyutunun hem “Hatalara Aşırı İlgi” ile ($r=.40$, $p<.01$) hem de “Davranışlardan Şüphe” ($r=.32$, $p<.01$) boyutu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. “Ailesel Eleştiri” alt boyutunun “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.44$, $p<.01$) ile “Davranışlardan Şüphe” ile ($r=.40$, $p<.01$), “Aile Beklentileri” ile ($r=.42$ $p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülürken “Düzen” alt boyutu ile negatif yönde ($r= -.21$, $p<.01$) anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. “Kişisel Standartlar” alt boyutunun ise hem “Düzen” ($r=.22$, $p<.01$), hem “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.60$, $p<.01$), hem “Davranışlardan Şüphe”

($r=.29, p<.01$) hem de “Aile Beklentileri” boyutu ile ($r=.33, p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Sosyal Kaygı ölçeğinin alt boyutlarının diğer değişkenlerle ilişkisine bakıldığında her üç alt boyutunun hem anne kabulü hem de baba kabulü ile ilişkili olduğu görülmüştür. Alt boyut değerleri ayrı ayrı incelendiğinde “Sosyal Kaçınma” alt boyutunun hem anne kabulü ($r=.17, p<.05$), hem de baba kabulü ile ($r=.26, p<.01$), “Kritize Edilme Kaygısı”nın hem anne kabulü ($r=.19, p<.05$), hem baba kabulü ($r=.22, p<.01$), ile “Değersizlik Duygusu” nun hem anne kabulü ($r=.27, p<.01$), hem de baba kabulü ile ($r=.27, p<.01$) pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Sosyal Kaygı Ölçeğinin Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ile ilişkisine bakıldığında ise “Sosyal Kaçınma” alt boyutunun hem “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.32, p<.01$), hem “Davranışlardan Şüphe” ($r=.45, p<.01$), hem de “Ailesel Eleştiri” ($r=.32, p<.01$) boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. “Kritize Edilme Kaygısı” alt boyutunun “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.50, p<.01$), “Davranışlardan Şüphe” ($r=.51, p<.01$), “Aile Beklentileri” ($r=.17, p<.01$) ve “Ailesel Eleştiri” alt boyutu ile ($r=.35, p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. “Değersizlik Duygusu” alt boyutunun “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.50, p<.01$), “Davranışlardan Şüphe” ($r=.55, p<.01$), “Aile Beklentileri” ($r=.24, p<.01$) ve “Ailesel Eleştiri” ($r=.44, p<.01$) alt boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Sosyal Kaygı Ölçeğinin kendi alt ölçekleri arasındaki ilişkilere bakıldığında ise “Kritize Edilme Kaygısı” alt boyutunun “Sosyal Kaçınma” alt boyutu ile ($r=.75, p<.01$), “Değersizlik Duygusu” alt boyutunun hem “Sosyal Kaçınma” alt boyutu ($r=.71, p<.01$), hem de “Kritize Edilme Kaygısı” alt boyutu ile ($r=.79, p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür.

3.4.2. Erkek Örnekleme İçin Değişkenler Arası Korelasyonlar

Tablo 3.4.2 de erkek öğrencilerden oluşan katılımcılar için değişkenler arası korelasyon değerleri sunulmaktadır. Ebeveyn Kabul-Red ölçeğinin anne ve baba puanları, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar alt boyutları ile Sosyal Kaygı Ölçeği'nin sosyal kaçınma, kritize edilme kaygısı, değersizlik duygusu alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ebeveyn Kabul-Red ölçeğinin erkek öğrenciler için anne ve baba puanları arasındaki ilişki incelendiğinde Kabul-red anne puanı ile baba puanı ($r=.64$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çok Boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin "Ailesel Eleştiri" alt boyutu ($r=.29$, $p<.01$) ($r=.42$ $p<.01$) hem anne kabulü hem de baba kabulü ile ilişkili bulunmuşken "Hatalara Aşırı İlgi" ($r=.23$, $p<.01$), sadece baba kabulü ile pozitif yönde anlamlı , Düzen alt boyutu da sadece baba kabulü ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur ($r=-.19$, $p<.05$). Çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin kendi alt boyutları ile ilişkisine bakıldığında ise, "Davranışlardan Şüphe" alt boyutunun "Hatalara Aşırı İlgi" alt boyutu ile ($r=.56$, $p<.01$), "Aile Beklentileri" boyutunun hem "Düzen" ($r=.22$, $p<.01$) hem "Hatalara Aşırı İlgi" ($r=.44$, $p<.01$) hem de "Davranışlardan Şüphe" ($r=.36$, $p<.01$) boyutu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. "Ailesel Eleştiri" alt boyutunun "Hatalara Aşırı İlgi" ($r=.55$, $p<.01$) "Davranışlardan Şüphe" ($r=.44$, $p<.01$), "Aile Beklentileri" ile ($r=.44$ $p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülürken "Kişisel Standartlar" alt boyutunun hem "Düzen" ($r=.44$, $p<.01$), hem "Hatalara Aşırı İlgi" ($r=.33$, $p<.01$), hem "Davranışlardan Şüphe" ($r=.18$, $p<.01$) hem de "Aile Beklentileri" boyutu ile ($r=.58$ $p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Sosyal Kaygı ölçeğinin alt boyutlarının diğer değişkenlerle ilişkisine bakıldığında her üç alt boyutunun hem anne kabulü hem de baba kabulü ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Sosyal Kaygı Ölçeğinin Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

ile ilişkisine bakıldığında ise “Sosyal Kaçınma” alt boyutunun hem “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.346$, $p<.01$), hem “Davranışlardan Şüphe” ($r=.47$, $p<.01$), hem de “Ailesel Eleştiri” ($r=.26$, $p<.01$) boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. “Kritize Edilme Kaygısı” alt boyutunun “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.43$, $p<.01$), “Davranışlardan Şüphe” ($r=.57$, $p<.01$), “Aile Beklentileri” ($r=.21$, $p<.01$) “Ailesel Eleştiri” ($r=.33$, $p<.01$) ve “Kişisel Standartlar” ($r=.16$, $p<.01$) ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. “Değersizlik Duygusu” alt boyutunun “Hatalara Aşırı İlgi” ($r=.45$, $p<.01$), “Davranışlardan Şüphe” ($r=.46$, $p<.01$), “Aile Beklentileri” ($r=.18$, $p<.01$) ve “Ailesel Eleştiri” ($r=.38$, $p<.01$) alt boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Sosyal Kaygı Ölçeğinin kendi alt ölçekleri arasındaki ilişkilere bakıldığında ise “Kritize Edilme Kaygısı” alt boyutunun “Sosyal Kaçınma” alt boyutu ile ($r=.86$, $p<.01$), “Değersizlik Duygusu” alt boyutunun hem “Sosyal Kaçınma” alt boyutu ($r=.81$, $p<.01$), hem de “Kritize Edilme Kaygısı” alt boyutu ile ($r=.84$, $p<.01$) pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür.

Tablo 3.4.2. Erkek Örnekleme İçin Değişkenler Arası Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ebeveyn Kabul-Red											
1. Kabul-Red Anne	1										
2. Kabul-Red Baba	.64**	1									
Mükemmeliyetçilik											
3. Düzen	-.13	-.19*	1								
4. Hatalara Aşırı İlgil	.07	.23**	.05	1							
5. Davranışlardan Şüphe	.04	.12	.10	.56**	1						
6. Aile Beklentileri	.06	.08	.22**	.44**	.36**	1					
7. Ailesel Eleştiri	.29**	.42**	-.07	.55**	.44**	.44**	1				
8. Kişisel Standartlar	-.10	-.13	.44**	.33**	.18*	.58**	.11	1			
Sosyal Kaygı											
9. Sosyal Kaçınma	.05	.09	.03	.34**	.47**	.14	.26**	.05	1		
10. Kiritize Edilme Kaygısı	.05	.09	.13	.43**	.57**	.21**	.33**	.16*	.86**	1	
11. Değersizlik Duygusu	.09	.14	-.04	.45**	.46**	.18*	.38**	.03	.81**	.84**	1

3.5. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ile Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Sosyal Kaygıyı Yordamasına Yönelik Bulgular

Algılanan ebeveyn kabul-red ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin sosyal kaygıyı ne ölçüde yordadığını saptamak amacıyla hem kız hem de erkek örnekleme ayrı ayrı olmak üzere hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Hem yapılan çalışmalar hem de değişkenler göz önünde bulundurulduğunda, sosyal kaygıyı en çok yordayacağı düşünülen değişkenlerin, anne ve baba kabul-red tutumları olduğu düşünüldüğünden ilk aşamada anne ve baba kabul-red tutumunun etkisi sınanmıştır. İkinci aşamada ise mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar regresyon denklemine dahil edilmiştir.

Tablo 3.5.1’de kız ve erkek grupları için ayrı ayrı sosyal kaygıyı yordayan değişkenleri saptamak için yapılan çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda gösterilen B ve Beta değerleri bütün değişkenler regresyon denkleminde iken, ham madde ve standart puanlar için katsayıları göstermektedir. Bu değişkenlerin her birinin öncekilerle birlikte açıkladığı varyanslar ise ΔR^2 değişimi olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.5.1. Algılanan Ebeveyn Kabul-Red ile Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Sosyal Kaygıyı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizleri

Değişken	Kız (N=158)					Erkek (N=148)				
	B	SE B	Beta	R ²	ΔR ²	B	SE B	Beta	R ²	ΔR ²
Aşama 1				0,09	0,08				0,01	0,00
Anne Kabul-Red	0.59	0.33	0.15			-0.02	0.37	-0.01		
Baba Kabul-Red	0.61	0.22	0.22*			0.32	0.29	0.12		
Aşama 2				0.43	0.40				0.32	0.28
Anne Kabul-Red	0.21	0,29	0,05			0.13	0.32	0.04		
Baba Kabul-Red	0.36	0.19	0.13			-0.1	0.26	-0.04		
Düzen	0.3	0,25	0.08			0.11	0.31	0.03		
Hatalara Aşırı İlgil	1.07	0,26	0.42**			0.56	0.3	0.19		
Davranışlardan Şüphel	1.78	0,43	0.33**			2.27	0.48	0.42**		
Aile Beklentileri	-0.11	0.31	-0.03			-0.38	0.50	-0.07		
Ailesel Eleştiri	0.43	0.58	0.06			0.60	0.67	0.09		
Kişisel Standartlar	-1.25	0.36	-0.30**			-0.14	0.49	-0.03		

** p<.01 *p<.05

Tablo 3.5.1’de görüldüğü gibi, kız öğrenciler için yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda; denkleme ilk blokta girilen ebeveyn kabul-red düzeyinin modele katkısı anlamlıdır [F (2.155) =8,150, p < .01] ve bağımlı değişkendeki varyansın % 9’unu açıklarken, erkek örnekleme denkleme ilk blokta girilen değişkenlerin modele katkısı anlamlı olmamıştır (F (2.145)=,966, p > .05). Kız örnekleme bu aşamada baba kabul-red puanının ($\beta =.22$, p<.01) sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Denkleme ikinci blokta girilen değişkenlerin genel olarak modele katkısı hem kız örnekleme (F (8.149) = 14.091 p < .01) hem de erkek örnekleme (F (8.139) =8,008 p < .01) anlamlıdır. Bu aşamada hatalara aşırı ilgi ($\beta =.42$, p<.01) , davranışlardan şüphe ($\beta =.33$, p<.01) ve kişisel standartlar ($\beta = -.30$, p<.01) boyutlarının kız örnekleme anlamlı olarak yordadığı görülürken, erkek örnekleme sadece davranışlardan şüphenin ($\beta:.42$, p<.01) sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. İkinci aşamada mükemmelliyetçilik boyutlarının eklenmesiyle açıklanan toplam varyans kız örnekleme %34 daha artarak toplam açıklanan varyansın %43’ü, erkek örnekleme ise %31 daha artarak toplam açıklanan varyansın %32’si olmuş ve bu artışın anlamlı olduğu hem kız örnekleme (R2 = .43, F değişim (6.149) =14.63, p < .01)

IV

TARTIŞMA

Bu tez çalışmasının temel amacı, ebeveyn kabul ve red kuramı çerçevesinde algılanan anne baba tutumları, mükemmeliyetçilik ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin 15-17 yaş arası ergenlerde araştırılmasıdır. Bu bölümde araştırma hipotezleri doğrultusunda elde edilen bulguların kuramsal bakış açısıyla açıklamalarına yer verilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak cinsiyete, sınıf düzeyine ve öğrencinin algılanan başarı durumuna yönelik farklılıklar ele alınmış, sonrasında algılanan ebeveyn kabul ve red düzeyi, mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı arasındaki ilişkilere hem kız hem de erkek örnekleme ayrı ayrı bakılarak sosyal kaygının algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi ve mükemmeliyetçilik tarafından ne ölçüde yordandığı test edilmiş ve elde edilen sonuçlar sırasıyla tartışılmıştır.

4.1. Cinsiyete Bağlı Olarak Algılanan Ebeveyn Kabulü, Sosyal Kaygı ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinde Elde Edilen Farklılıklara Yönelik Sonuçların Tartışılması

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak yapılan grup farklılıkları sonuçlarına bakıldığında, ebeveyn kabul red toplam puanlarının her iki cinsiyet açısından sıcaklık boyutuna yakın olduğu ancak kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla annelerini sıcaklık boyutuna yakın algıladıkları görülmüştür (bkz.Tablo-3.1.1). Çocuğun gelişimi boyunca sürekli birlikte olduğu, onun bütün ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan genel olarak annedir ve bu nedenle annenin kabul veya reddedici tutumları çocuğun gelişimi üzerinde önemli etkiye sahiptir (Cenkseven ve Kırdök 2009). Literatüre bakıldığında ise ebeveyn kabul ve red kuramı açısından cinsiyetlere yönelik farklılıkların olduğu araştırmalar olmakla beraber (Rohner ve Parmar 2010; Rohner, Parmar ve Ibrahim 2010; Kim ve Rohner 2002) genel anlamda ebeveyn kabulü

açısından cinsiyetlere ilişkin farklılığın olmadığı görülmektedir. Dolayısı ile bu çalışma kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla annelerini kabul edici algılamaları yönünden literatürün genelinden farklılık oluşturmaktadır. Bununla beraber “Tablo 3.1.1” de bulunan hem kız hem de erkek örnekleme ait EKAR ortalamaları incelendiğinde her iki örneklem için de elde edilen ortalamaların birbirine oldukça yakın olduğu görülmüştür. Bu durumda araştırmada her ne kadar ebeveyn kabul ve red puanları -bazı alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının yeterli olmamasından dolayı- toplam puan üzerinden analize dahil edildiyse de “Sıcaklık” alt boyutu ebeveyn kabul ve red kuramında önemli ve belirleyici bir boyut olduğu için hem kız hem de erkek öğrencilerde bu boyuta ayrıca bakılmış ve iç tutarlılık katsayısının her iki cinsiyet için yeterli düzeyde (.70'in üzerinde) olduğu görülmüştür. Dolayısı ile cinsiyetler arasında sıcaklık alt boyutunda bir farklılık olup olmadığı da test edildiğinde, algılanan anne kabul düzeyinin her iki cinsiyet açısından benzer olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda, her iki cinsiyetin de anne kabulünü benzer düzeyde algıladıklarını söylemek mümkündür. Rohner’in (1981) Ebeveyn Kabul ve Red kuramı çalışmalarını 186 farklı ülkede gerçekleştirdiği araştırmasında da hem kız hem de erkeklerin anne-babalarını eşit mesafede daha çok sıcaklık boyutuna yakın algıladıkları, herhangi bir cinsiyetin ön plana çıkmadığı ve dünyadaki çocukların çoğunun ebeveynlerini sıcak algıladıkları, daha az oranda düşmanca ve ihmâlkâr algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu görüşü hem yurtdışı hem de yurtiçinde yapılan birçok araştırma sonuçları da desteklemektedir (Demetriou ve Christodoulides 2006; Dwairy, 2010; Erkan ve Toran 2004; Erkan ve Toran,2010; Kazarian, Moghnie ve Martin 2010; Kejerfor 2007; Lila, García ve Gracia 2007; Malik 2010; Rohner, Parmar ve Ibrahim 2010). Ayrıca, ebeveyn kabul düzeyinin yüksek çıkması Kağıtçıbaşı’nın (2010) Türk ailesini, ilgi ve bağlılığın ön plana çıktığı bir kültürün içindeki yapı olarak tanımlaması şeklindeki görüşü ile de paralellik göstermektedir. Kağıtçıbaşı’nın (2010) özerkliği ve ilişkiselliği birlikte ele

olarak savunduğu “Aile Değişim Kuramı” na göre Türkiye’de son 30 yılda meydana gelen sosyo-ekonomik değişimin sonucu olarak çocuğa atfedilen değerlerde sistematik değişiklikler görülmüştür. Buna göre çocukların ekonomik/faydacı değerinde bir azalma olurken, psikolojik değerinde yükseliş olduğu belirtilmiştir. Psikolojik değerler çocuğun ana-babaya sağladığı mutluluk, gurur, sevgi ve birliktelik gibi doyumlarla alakalıdır. Kuramın ngrdğ aile modellerinden biri olan psikolojik /duygusal aile modeline göre ocuk sahibi olunmasının tek nedeni çocuğun sağladığı psikolojik doyumdur. Özerklik bu modelde büyük önem taşımaktadır. Çocuğun zerk olması ve kendine güvenmesi okul başarı ve iş hayatı için önemli olduğundan aile “itaat” ten daha çok kendini ifade eden ocuk yetiştirmeye önem vermekte, baskıcı ebeveyn yerine kontrollü ebeveyn kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu davranış biçiminde yetişen çocuklar özerk-ilişkisel benlik geliştirmekte ve ailenin bu tutumu onları aileye bağlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Fişek (2009)’e göre de Türk kültüründe, güce dayanan mesafe azalırken, saygı ve ilginin yarattığı mesafe korunmakta ve yakınlığın yüksek olduğu bir aile modeli giderek belirginleşmektedir. Ayrıca rnekleme giren öğrencilerin annelerinin yaklaşık %85’lik bir bölümü niversite, yüksek lisans ve doktora seviyesinde, babalarının ise yaklaşık %90’lık bölümü niversite yüksek lisans ve doktora seviyesindedir. Anne babanın eğitim seviyesinin kabul-red düzeyi açısından ele alındığı çalışmalara bakıldığında da anne-babanın eğitim seviyesinin yükseldikçe algılanan kabul oranının arttığı görülmektedir (Basılın, 2012; Erkan ve Toran, 2004; Kejerfors, 2007). Kağıtçıbaşı’na (2010) göre de düşük eğitim, düşük gelir düzeyi ya da işsizlik gibi sosyal açıdan dezavantajlı olmak, sosyal uyum becerilerinin ve anne-baba yeterliliklerinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Her ne kadar bu araştırma örnekleminde düşük eğitim seviyesindeki ebeveynler yer almasa da literatür açısından yüksek eğitimli kişilerin ebeveyn kabulünün olumlu yordayıcıları arasında bulunduğunu söylemek

mümkündür.

Mükemmeliyetçiliğe ilişkin cinsiyete bağlı farklılıklara bakıldığında ise mükemmeliyetçiliğe ilişkin alt ölçeklerin genelinde (Davranışlardan şüphe, Aile beklentileri, Ailesel Eleştiri) erkek öğrencilerin ortalamalarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, kız öğrencilerin ise sadece “Düzen” alt boyutunda erkek öğrencilerden daha yüksek puan aldığı gözlenmiştir. Literatürde mükemmeliyetçilik ve cinsiyet ilişkisinin ele alındığı araştırmaların bazılarında (Örn., Benk, 2006; Mısırlı-Taşdemir, 2004; Siegle ve Schuler 2000), erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha mükemmeliyetçi olma yönleri ile farklılık elde ettikleri belirtilmektedir. Bu çalışmada da erkek öğrencilerin “Davranışlardan şüphe, Aile beklentileri ve Ailesel Eleştiri” alanlarındaki ortalamalarının kızlardan daha fazla çıkması toplumsal beklentilerin erkekler üzerinde yarattığı cinsiyet rol kalıpları ile açıklanabilir. Toplum öğelerinden anne-baba, öğretmenler, kitle iletişim araçları gibi denetim mekanizmalarının çocuğun sosyalleşmesinde etkisi olduğu gibi, aynı zamanda kişinin toplumsal cinsiyet rol kalıplarının belirlemede de büyük rolü olduğu belirtilmektedir (Seçgin ve Tural, 2011). Dolayısı ile sosyalleşme sürecinde cinsiyet rollerine yönelik yapılan yönlendirmelerin, kişilerin cinsiyet kimliklerini oluşturmalarına, tutum ve davranışlarını bu yönde etkilemelerine sebep olduğu düşünülmektedir. ‘Burn (1996), cinsiyet rolleri açısından erkeklerin kızlara göre üç alanda sınırlılık yaşadığını belirtmektedir. Bunlar, statü ve güçlü olma normu ile feminen olmama normudur. (Akt Dökmen, 2004). Bu çalışmada da toplumun erkekler üzerinde yarattığı başarılı olma ve statü beklentisinin erkek öğrencilerde mükemmel olma yönünde bir algı yaratmış olabileceği düşünülmektedir “Düzen” boyutunda kızların erkeklerden daha fazla mükemmeliyetçi olma eğilimleri de yine toplumsal olarak kadın rollerine yönelik geleneksel yaklaşımın sonucu olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde yürütülen birçok çalışmada kız öğrencilerin düzene ilişkin mükemmeliyetçi tutumlarının erkek öğrencilerden daha

yüksek olduğu (Circir, 2006; Pamir, 2008; Şahin, 2011) erkek öğrencilerin de hatalara karşı aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştirisi kaynaklı mükemmeliyetçi tutumlarının da kız öğrencilerden farklı olduğu bulunmuştur (Şahin, 2011). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında kızların ailenin düzeni ve tertibinden daha çok sorumlu olmaları beklenirken, erkeklerden hem fiziksel hem de zihinsel açıdan daha güçlü olmaları beklenmektedir (Dökmen, 2004; Hortaçsu,1997). Arditti, Godwin ve Scanzoni (1991), cinsiyet rolü ve cinsiyet tercihleri ile algılanan ebeveyn davranışları arasındaki ilişkileri ele aldığı çalışmasında, kız çocukların cinsiyet rollerinin gelişiminde ebeveynlerin rolünü incelemişler ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete ilişkin gelişimlerinde, anne etkisinin babadan daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. “Hatalara Aşırı İlgi” boyutuna baktıldığında ise bu alt ölçeğin kız öğrencilerde anne kabulü ile anlamlı düzeyde ilişkide olduğu görülürken, erkek öğrencilerde baba kabulü ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Literatürde de benzer şekilde Gümüšoğlu’nun (2004), araştırmasında çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili algılarının geleneksel kadın-erkek rollerine paralel olduğu saptanmıştır. Bu sonuç cinsiyet rolleri açısından toplumsal bir yapı olarak erkek çocuklarının daha çok babayı model almaları ve dolayısı ile daha çok eleştirel tutum görmeleri, kız çocuklarının da anneyi daha çok model almaları ve onlardan eleştiri görmeleri ile açıklanabilir. Mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarından olan “Davranışlardan Şüphe”nin ebeveyn kabul-red düzeyi ile ilişkisi incelendiğinde, kız öğrencilerde bu boyut her iki ebeveyn ile anlamlı ilişkili bulunurken, erkek öğrencilerde bu boyut hiçbir ebeveyn ile ilişkili çıkmamıştır. Dolayısıyla kızlar için anne ve babadan algılanan red düzeyi arttıkça davranışlardan şüphe düzeyinin de artmakta olduğu, ancak erkekler için böyle bir durumun söz konusu olmadığını söylemek mümkündür. Bu sonuca göre de daha öncede belirtildiği gibi toplumsal cinsiyet rolleri açısından erkeklerin kendilerinden daha emin olma, daha güvenli davranma ve hata yapmaktan çekinmeme konusunda yetiştirilme

eğilimleri olurken, kızların doğru bildikleri konularda bile onay alma, şüpheli davranma ve çekingen olma eğiliminde olup, elde edilen sonuçları bu bağlamda değerlendirmek mümkündür denilbilir. Cinsiyete bağlı farklılığın görüldüğü “Ailesel Eleştiri” alt boyutu ise bireyin ebeveynlerini aşırı derecede eleştirel algılamasını yansıtmaktadır ve erkeklerde kızlara göre daha yüksek algılandığı sonucu çıkmıştır. Bununla beraber kız ve erkek örneklem için ayrı ayrı değişkenler arası ilişkiler değerlendirildiğinde bu boyutun her iki cinsiyette de ebeveyn kabulü ile anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu görülmüştür. Buna göre, hem kızlar hem de erkekler için ailelerinden gelen eleştiri düzeyi arttıkça, anne-babadan algılanan red düzeyinin de arttığını söylemek mümkündür. Dolayısı ile ailelerinden eleştiri almak her iki cinsiyet için de önem taşımaktadır. EKAR kuramının kişilik alt teorisine göre bireylerin kendileri için önemli bulduğu kişilerden onay almaları ve kabul görmeleri büyük önem taşımaktadır (Rohner,1986). Bireyin kişiliğini şekillendiren aile çocuklarına yeteri kadar sıcak ve ilgili davranmaz ve olumlu geribildirim vermez ise çocukta olumsuz özyeterlilik ve özyeterlilik gelişmektedir. Dolayısı ile “Ailesel Eleştiri” boyutunun her iki cinsiyet için önem kazanması ve ilişkili olması kuramın bu görüşü doğrultusunda açıklanabilir.

Sosyal kaygı düzeyinde ise bu çalışmada cinsiyete bağlı herhangi bir farklılık elde edilmemiştir. Literatürde bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında da genel anlamda cinsiyete yönelik bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. (Peleg ve Dar 2001). Bunun yanısıra bazı araştırmalarda kız (İzgiç; Akyüz; Doğan ve Kuğu 2000). Bazı araştırmalarda ise erkek öğrencilerin (Subaşı 2007). daha çok sosyal kaygı yaşadığına ilişkin araştırma sonuçları görülmektedir. Bu çalışmada da her ne kadar cinsiyete bağlı olarak sosyal kaygı düzeyinde bir farklılık görülmemiş olsa da ebeveyn kabul-red düzeyi ile sosyal kaygı arasındaki ilişki hem erkek hem de kız öğrenciler için ele alındığında kız öğrencilerde sosyal kaygı ölçeğinin alt boyutlarının tümü her iki ebeveyn kabulü ile anlamlı düzeyde ilişkide görülürken, erkek öğrencilerde sosyal

kaygı ölçeğinin hiç bir alt boyutunun her iki ebeveyn kabulü ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde çocukluk ve ergenliğin ilk dönemlerinde, kızların erkeklerden daha yüksek seviyede sosyal kaygı taşıdıkları, özellikle olumsuz değerlendirilmekten korkma boyutunun daha yüksek olduğu ve ergenlik dönemindeki kızların kendilerinin görünüş ve davranışları hakkında başkalarının yapmış olduğu değerlendirmelere erkeklerin verdiğienden daha fazla önem verdiği belirtilmektedir (La Greca ve Lopez, 1997). Yurtdışında yapılan başka bir çalışmada da sosyal kaygının cinsiyete göre farklılaştığı kızların sosyal kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. (Arrindel, Kwee, Methorst ve Van Der Ende, Pol ve Moritz 1989).

Benzer şekilde Demir (1997) de Türkiye’de ilköğretim 4. ve 8. sınıfa devam eden geniş bir çocuk ve ergen örnekleminde sosyal kaygı ve benlik saygısı ilişkisini incelemiş, sosyal kaygının ilköğrencisi erkeklerde görülme sıklığının en düşük, ilköğrencisi kızlarda görülme sıklığının ise en yüksek olduğunu ve sosyal fobi tanısı alan kız öğrenci sayısının, erkek öğrenci sayısından iki kat daha fazla olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada cinsiyete bağlı olarak her ne kadar sosyal kaygı düzeyinde farklılık elde edilmemiş olsa da, sosyal kaygı düzeyinin ebeveyn kabul-red düzeyi ile olan ilişkisinde kızların erkeklerden farklı olarak tüm alt boyutlarında ilişkili bulunması, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre “kaygı duyma” konusunda ebeveynlerine karşı daha hassas olmaları ile açıklanabilir.

4.2. Algılanan Başarı Düzeyine Bağlı Olarak Ebeveyn Kabulü, Sosyal Kaygı ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinde Elde Edilen Farklılıklara Yönelik Sonuçların Tartışılması

Araştırmada başarı yönüne bağlı farklılıklar ele alındığında kendilerini başarılı olarak algılayan öğrencilerin ebeveyn kabul ve red düzeyleri kendilerini başarısız olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Anne ve babaların çocuklarını destekleyici tutum ve davranışlarda bulunmalarının eğitimin kalitesinin iyileştirilmesi

anlamında önemli bulunduğu ve erken çocukluk dönemindeki ebeveyn ilgi ve desteğinin ergenlik yıllarındaki akademik başarı ve okul uyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir (Carlson, 1999). Kendilerini başarılı olarak algılayan öğrenciler de bu anlamda ailelerinden olumlu yönde destek ve ilgi gördüklerine yönelik algı geliştirmiş olabilirler. Kendilerini başarısız olarak algılayan öğrencilerin ebeveynlerinden daha az kabul algıladıklarını düşünmeleri ise düşük motivasyona sahip olmaları, bilişsel kapasitelerini yeteri kadar iyi kullanamamaları ve kendilerini başarılı olmak için yeteri kadar güdüleyememelerine bağlı olarak açıklanabilir (Yavuzer, 2004).

Başarı düzeyine bağlı olarak mükemmeliyetçilik düzeyindeki grup farklılıkları ele alındığında kendilerini başarısız olarak algılayan öğrencilerde “Aile Beklentileri” (ebeveynlerin çok yüksek standartları oluşturduğuna inanma eğilimi) ve “Ailesel Eleştiri” (ebeveynlerini aşırı derecede eleştirel algılama) daha yüksek iken, kendilerini başarılı algılayan öğrencilerde “Kişisel Standartlar” (çok yüksek standartlar oluşturma ve özdeğerlendirmede bu standartların aşırı derecede önemli olduğunun vurgulanması) daha yüksek bulunmuştur. Mükemmeliyetçiliğin aile ile ilişkisini inceleyen araştırmalara bakıldığında bireyin ebeveynini yüksek standartlara sahip ve bu standartlara çok önem veren bireyler olarak algılaması “Yüksek Ebeveynsel Beklentiler” olarak adlandırılmaktadır (Frost vd.,1990; Frost vd.,1993). Mükemmeliyetçilikte ebeveynsel beklentiler ve ebeveynsel eleştiri boyutlarının her ikisi de ailelerin değerlendirici tutumlarının algılanması üzerine odaklanır ve kişi ebeveynlerin aşırı eleştirel olduğunu hissederse, bu durum mükemmeliyetçilik eğilimine yol açabilir (Frost vd. 1997). Dolayısı ile kendilerini başarısız algılayan öğrencilerin de ailelerini eleştirel ve yüksek beklenti içinde olan ebeveynler olarak algılamaları kişisel standartlarının zorlandığı düşüncesi ve kendilerinde varolan akademik performanslarının yeterince iyi olmadığına dair hissettikleri düşünceler ile ilgili olabilir.

Bu sonuç akademik başarı ve mükemmeliyetçiliğin ele alındığı literatürdeki çalışmalar ile de paralellik göstermektedir. Örneğin, Şahin'in (2011) lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik düzeyleri ve saldırganlık ilişkisini incelediği tez çalışmasında öğrencilerin not ortalamalarına göre mükemmeliyetçiliğin düzen ve kişisel standartlara ilişkin istatistiksel sonuçlarının farklılaşmadığı; mükemmeliyetçiliğin hatalara karşı aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri alt boyutlarının not ortalamalarına göre istatistiksel açıdan farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Buna göre notları düşük olan öğrencilerin, notları yüksek olan öğrencilere göre “Hatalara Aşırı İlgi” ve “Ailesel Eleştiri” boyutlarından daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Her ne kadar bu çalışmada öğrencilerin akademik not ortalamaları alınmasa da kendilerini ne düzeyde başarılı veya başarısız gördüklerine yönelik algıları daha önce yapılan benzer çalışmalar ile tutarlılık göstermektedir.

Başarı düzeyine bağlı olarak sosyal kaygı düzeyinde gruplara yönelik herhangi bir farklılık elde edilmemiştir. Ancak değişkenler arası ilişkilerin incelendiği korelasyon tablosuna bakıldığında her iki cinsiyet için sosyal kaygının tüm alt boyutlarının mükemmeliyetçiliğin alt boyutları ile ilişkisi olduğu görülmüştür. Dolayısı ile ebeveynlerinden algıladıkları red arttıkça öğrencilerin sosyal kaygılarında da artış olmaktadır. Bununla beraber çalışmada yer alan tüm örneklemin ebeveyn kabul düzeyi yüksek çıkmıştır. Ebeveyn kabul ve red ölçeğinin kısa formunda kesme noktası 60 olarak belirlenmiştir. Bunun üstünde olan puanlar reddin başladığını, 60'ın altında olan puanlar ise ebeveyn kabulünün olumlu olarak sıcaklık boyutuna yaklaştığını göstermektedir. Araştırmada erkek ve kız örnekleme ait katılımcıların anne ve babaya ait ebeveyn kabul ve red ortalamaları ölçeğin kesme noktası olan 60'ın altındadır. (bkz. Tablo 3.1.1) Dolayısı ile kendilerini başarılı görüp görmeme yönünde algılama durumuna bağlı olarak hem kız hem de erkek öğrencilerde sosyal kaygının bulunmaması ebeveynlerini sıcak ve kabul edici algılamaları ile ilgili olabilir. Literatür

incelendiğinde de sosyal kaygının oluşmasında aile tutumlarının önemli olduğu kabul edici ve sevgi dolu ailelerin özgüveni olan çocuklar yetiştirirken, aşırı otoriter, baskıcı ve hoşgörüsüz ailelerinse kendine güveni düşük ve kaygılı çocuklar yetiştirdikleri belirtilmektedir (Leary ve Kowalski, 1995).

4.3. Sınıf Düzeyine Bağlı Olarak Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Düzeyinde Elde Edilen Farklılıklara Yönelik Sonuçların Tartışılması

Sınıf düzeyine bağlı olarak lise eğitiminin başında olan hazırlık ve 9.sınıf öğrencilerinin ebeveyn kabulünün lise eğitiminin son iki yılı olan 10. sınıf ve üstü olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlik döneminde yaşanan fiziksel ve bilişsel gelişimin hızına bağlı olarak yaşanan sosyal ilişkilerin sonucunda özerklik gelişimi hızlanmaktadır. Bu dönemde ergenlerin kendi kararlarını alabilme potansiyeli artmakta, benlik ve kimlik gelişimi hızlanmakta; duygu, davranış ve biliş daha çok ergenin kendisi tarafından yönetilmeye başlanmaktadır (Zimmer-Gembeck ve Collins, 2003). Bu anlamda özerklik kendi kendini yönetme, kendi davranışlarını düzenleme, kendi kararlarını alma ve uygulamayı içeren bağımsız bir işleyişi tanımlamaktadır (Feldman ve Rosenthal, 1991; Sessa ve Steinberg, 1991). Psikonalitik kuramlara göre de başkalarından bağımsızlaşma olarak tanımlanan bireysel özerklik sağlıklı gelişimin ön koşulu olarak kabul edilmektedir. (Blos, 1979; Erikson, 1968). Bu yaklaşıma göre aileyle bağların zayıflaması ergenlerin kendi duygu, düşünce ve davranışlarının sorumluluğunu alabilen özerk bireyler olabilmeleri için onların kontrolünden uzaklaşmalarını gerekli görmektedir (Freud, 1979). Dolayısı ile sınıf düzeyinin artması ile birlikte yaş alan ergenlerin aileden ayrılmaya başlamalarının görülmesi bu anlamda alt sınıflara göre ebeveyn kabulünü daha az sıcak hissetmeleri şeklinde açıklanabilir.

Sınıf düzeylerine göre mükemmeliyetçiliğin alt boyutları ile ilişkisi incelendiğinde “Hatalara Aşırı İlgi” boyutunun 10.sınıf ve üstü olan öğrencilerde daha yüksek olduğu

görülmüştür. Literatürde benzer çalışmalara bakıldığında Şahin'in (2011) yaptığı araştırmasında lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ölçeğinde yer alan "hatalara karşı aşırı ilgi boyutu"nun sınıflara göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Buna göre 12.sınıf öğrencilerinin "hatalara karşı aşırı ilgi" mükemmeliyetçilik boyutunun 11.sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu saptanmıştır. Siegle ve Schuler'in (2000) yaptıkları araştırmada da sınıf düzeyi yükseldikçe "Ailesel Elestiri" ve "Aile Beklentileri" alt ölçek puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada da sınıf seviyesi yükseldikçe "Hatalara Aşırı İlgi" boyutunun artması yaklaşan üniversite sınavları nedeniyle öğrencilerde mükemmeliyetçilik eğilimlerinin artması ve hata yapmamaya eğilimli olmaları ile açıklanabilir. Ayrıca bu dönemde öğrenciler genellikle üniversite sınavına hazırlanmak amacı ile dershaneye gitmektedirler. Dolayısı ile hem okulda hem de dershanede alınan puanlar ebeveynlerin daha çok takibinde olup, daha çok eleştirel baktıkları bir döneme rastlamaktadır. Sonuç olarak "Hatalara Karşı Aşırı İlgi" alt boyutunun 10. sınıf ve daha üzeri olan sınıflarda yüksek çıkması bu sınıfların üniversite sınav sürecine yakın sınıflar olması ve ebeveyn beklentilerinin de yükselmesi ile açıklanabilir. Ancak, beklentinin aksine sınıf düzeyine bağlı olarak sosyal kaygı düzeyinde herhangi bir farklılık çıkmamıştır. Bunun nedenleri olarak öğrencilerin kendileri için çok yüksek standartlar belirlememeleri, kendi potansiyelleri ve ilgi alanlarına göre hedefler belirlemeleri, benzer aile yapılarından gelmeleri ve grubun genelinin anasınıfından itibaren aynı okula devam ediyor olmaları sebebiyle birbirlerini yakından tanımaları dolayısı ile de sınıf düzeylerinin farklı olmasının onlar için sosyal kaygıyı çok da tetikleyen bir faktör olarak görülmemesi ile ilgili olduğu söylenebilir.

4.4 Algılanan Ebeveyn Kabul Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması

Ebeveyn Kabul-Red, Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Kaygı arasındaki ilişkiler hem

kız hem de erkek katılımcılar için ayrı ayrı incelenmiştir. Öncelikle ebeveyn kabul red ve mükemmeliyetçilik ilişkisi incelendiğinde kız öğrencilerde mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarından düzen, (Çok düzenli ve temiz olma eğilimi), davranışlardan şüphe (Bireyin görevlerini tamamlama becerisinden şüphe etme eğilimi) ve Ailesel Eleştiri (bireyin ebeveynlerini aşırı derecede eleştirel algılaması) boyutlarının hem anne hem de baba kabulü ile ilişkisi bulunurken erkek öğrencilerde sadece “Ailesel Eleştiri” boyutu her iki ebeveyn kabulü ile ilişkili görülmüştür. “Davranışlardan Şüphe” boyutunun kızlarda her iki ebeveyn ile ilişkili görülüp erkeklerde bu ilişkinin görülmemesi kızların toplumsal açıdan doğru kararlar verseler bile hep bir onay alma eğiliminde olmaları, buna karşın erkeklerin daha güvenli ve kendilerinden emin olarak yetiştirildikleri için buna ihtiyaçlarının olmadığı şeklinde açıklanabilir. Mükemmeliyetçiliğin “Hatalara Aşırı İlgi” “Aile Beklentileri” ,ve “Düzen” boyutları açısından algılanan ebeveyn kabul ve reddine yönelik ilişkisi kızlarda ve erkeklerde farklı çıkmıştır. Literatürde mükemmeliyetçiliğin cinsiyet değişkenine bağlı olarak ele alındığı çalışmalarda da farklı sonuçlar alındığı görülmüştür. Bazı araştırmalarda kendine yönelik mükemmeliyetçiliğin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı belirtilirken bazı araştırmalarda fiziksel tehlike ve sosyal değerlendirme durumlarında kızların erkeklerden daha mükemmeliyetçi olmaları yönünde farklılıklar olduğu görülmüştür (Flett vd 1995). Parker ve Mills, (1996) de kızların, akranları olan erkeklere göre daha mükemmeliyetçi olduklarını belirtmiştir. Bazı araştırmalarda ise sosyal odaklı mükemmeliyetçiliğin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı, erkeklerin sosyal odaklı mükemmeliyetçilik düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tuncer, 2006; Leana-Taşçılar vd. 2014). Bu çalışmada da mükemmeliyetçilik özelliğinin ebeveyn kabul ve reddi açısından hem kızlar hem de erkeklerde farklı alt boyutlara yönelik ilişkili bulunması ebeveynlerin genel anlamda cinsiyet gözetmeksizin çocuklarına karşı eleştiri ve beklentilerinin, mükemmeliyetçi tutumun önemli

yordayıcıları olduğu ve ebeveyn tutumlarının mükemmeliyetçiliğin yerleşmesindeki en önemli belirleyicilerden biri olması gerçeği ile açıklanabilir. (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990).

Kız ve erkeklerde sosyal kaygı boyutunun ebeveyn kabulü ile ilişkisi incelendiğinde kızlarda sosyal kaçınma, kritize edilme kaygısı ve değersizlik duygusu alt ölçeklerinin tümü hem anne hem baba kabulü ile ilişkili görülürken, erkeklerde hiçbir alt ölçek ebeveyn kabulü ile ilişkili bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde de kızların erkeklere göre daha çok sosyal kaygı geliştirme eğiliminde olduğu görülmüştür (La Greca, Lopez,1997). Kalkan'ın (2008) ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile bilişsel yapıları arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında kızların erkeklere göre daha fazla sosyal kaygı yaşadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Ergenlerde sosyal kaygının oluşumunu etkileyen faktörler üzerinde literatür incelendiğinde, sosyal kaygı ile kendine güven duygusu arasında negatif bir ilişkinin olduğu, kendine güvenin düşük olmasının öncelikli nedeninin, ailenin veya arkadaşlarının kabul edici veya reddedici olmasıyla ilgili olduğu görülmüştür (Leary ve Kowalski, 1995). Dolayısı ile araştırma sonuçlarında sosyal kaygının kızlarda daha yoğun görülmesi toplumsal cinsiyet rolleri açısından kızların erkeklere göre genel anlamda kendilerine güven konusunda daha çekingen bir yapıya sahip olmaları ile açıklanabilir. Ayrıca mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarından “Davranışlardan Şüphe” boyutunda da kızların erkeklere göre daha mükemmeliyetçi olmaları yönünde bir sonuç elde edilmiştir. Davranışlardan şüphe boyutu bireylerin üzerine aldıkları görev ve sorumlulukları yerine getirme becerisinden şüphe etme eğilimlerini yansıtmaktadır. Dolayısı ile bu boyutun içeriği sosyal kaygının oluşumunda bireylerin çekingen ve tereddüt içeren davranışlarda bulunmaları şeklindeki açıklamalarına da benzerlik gösterdiği için sosyal kaygı boyutunun kızlarda daha fazla görülmesini anlaşılır kılmakta ve mükemmeliyetçiliğin bu boyutu ile birbirini destekleyen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Sosyal kaygı boyutunun hem kız hem de

erkeklerde mükemmeliyetçilik alt ölçekleri ile ilişkisine bakıldığında ise sosyal kaçınma, kritize edilme kaygısı, ve değersizlik duygusu boyutunun ,mükemmeliyetçiliğin alt ölçeklerinden hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri boyutları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Literatürde kız ve erkeklere ilişkin araştırma sonuçları incelendiğinde ise genel anlamda bir farkın olmadığı ve mükemmeliyetçilik düzeyi arttıkça sosyal kaygı boyutunun da arttığı görülmüştür (Juster ve diğerleri, 1996; Rosser, Issakidis ve Peters, 2003; Karakaş, 2008; Villiers, 2009; Jain ve Sudhir, 2010; Iancu, Bodner ve Ram, 2012; Gelabert vd.; 2012; Hamarta, 2009). Ayrıca başkaları tarafından değersiz bulunmaya ilişkin korkuları olan bireylerin diğer insanlarla iletişim kurma konusunda zorluklar yaşadıkları ve bu nedenle diğer insanlar tarafından kabullenilmeyeceklerine yönelik bir algı geliştirerek sosyal kaygı yaşadıkları belirtilmektedir (Burns, 1980). Bu anlamda mükemmeliyetçiliğin “ hatalara aşırı ilgi duyma” ve “davranışlardan şüphe etme ” boyutları sosyal kaygının tanımıyla örtüşmektedir (Rosser, S., Issakidis, C., and Peters, L. 2003). Araştırmada erkeklerin sosyal kaygının “kritize edilme kaygısı” boyutu mükemmeliyetçiliğin “kişisel standartlar” boyutu ile ilişkili olması bakımından kızlardan farklı çıkmıştır. Literatürde de cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmalarda erkeklerin kızlara göre kişisel standartlar belirlemeye daha fazla eğilimli oldukları belirtilmektedir (Flett vd.; 1998; Siegle ve Schuler, 2000; Slaney ve Ashby, 1999; Tuncer, 2006). Dolayısı ile erkeklerden toplumsal rolleri gereği başarılı ve güçlü olmalarının beklenmesi bu duygunun onlarda kritize edilme kaygısını tetiklemesi ve başarılı olmak için kusursuz olmaya yönelik çabalarının artması, cinsiyete ilişkin bu farklılığın nedenini açıklayabilir (Tuncer ve Acar 2006).

4.5. Algılanan Ebeveyn Kabul Red ve Mükemmeliyetçilik Düzeyinin Sosyal Kaygıyı Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Algılanan ebeveyn kabul red ile mükemmeliyetçilik ilişkisinin sosyal kaygıyı yordamasına yönelik hiyerarşik regresyon analizi hem kız hem de erkek örneklem için ayrı ayrı analiz edilerek incelenmiştir. Buna göre modele ilk aşamada giren baba kabul reddinin kızlarda sosyal kaygıyı yordadığı görülmüş, ancak ikinci aşamada bunun etkisi bulunmamıştır. Literatürde de ebeveyn kabul ve red kuramı çerçevesinde babanın etkisini gösteren çalışmalara rastlanmaktadır. Rohner ile Khaleque'in yaptığı çalışmalarda kadınların psikolojik uyum düzeyini belirleyen değişkenlerin en güçlüsünün baba kabulü olduğu görülmüştür (Khaleque, Rohner, ve Laukkala 2008 ; Khaleque, Shirin ve Uddin, 2013). Türkiye'de ise Yakın'ın (2011), tez çalışmasında kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde baba kabulü algıladıkları aynı zamanda hem kadınların hem de erkeklerin kaygı ve depresyon düzeylerini en çok baba reddinin yordadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, baba kabul ve reddinin kızlarda sosyal kaygıyı yordaması bağlanma kuramı çerçevesinde kızların annelerini güvenli sığınak, babalarını ise güvenli üs olarak gördükleri çalışma ile de ilişkilendirilebilir (Ergin 2017). Buna göre güven veren baba figürünün olmadığı durumlar kızlar için sosyal kaygıyı tetikleyen nedenlerden biri olabilir. Ancak, belirtildiği üzere ikinci aşamada mükemmeliyetçilik boyutları analizlere dahil edildiğinde baba kabul düzeyinin anlamlı etkisi kız örnekleme kaybolmuştur. Modele ikinci aşamada dahil olan mükemmeliyetçilik alt ölçeklerinden “Davranışlardan Şüphe” alt boyutunun hem kız hem de erkek öğrencilere ilişkin sosyal kaygıyı yordadığı, “Hatalara Aşırı İlgi” ve “Kişisel Standartlar” boyutunun ise sadece kız öğrencilere ait sosyal kaygıyı yordadığı bulunmuştur. Literatürde sosyal kaygı ve cinsiyetler arası yapılan karşılaştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Schneier ve arkadaşları (1992) sosyal fobinin kadınlarda, erkeklere göre görülme sıklığının yaklaşık 1/2 oranında olduğunu belirtmiş, bazı

çalışmalarda ise sosyal kaygı ve cinsiyetler arası yapılan karşılaştırmalarda erkeklerin sosyal kaygı düzeyinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Erözkan 2005; Erözkan ve Ağılönü 2006, Flett vd. 1998; Slaney ve Ashby 1999). Dolayısı ile farklı değişkenler sözkonusu olduğunda kız ve erkeklerde sosyal kaygı düzeyleri cinsiyetlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Ayrıca literatürde mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı arasında bir ilişki olduğuna dair çeşitli araştırmalar da bulunmaktadır (Juster vd.; 1996; Rosser, Issakidis ve Peters, 2003; Karakaş, 2008; Villiers, 2009; Jain ve Sudhir, 2010; Iancu, Bodner ve Ram, 2012; Gelabert vd.; 2012; Hamarta, 2009). Ergenlik döneminde bireyler kendi davranışlarının sorumluluğunu alma, başarı istekleri, aile ve çevresel beklentiler, cinsel kimlik, kabul görme ve onay alma vb. gibi düşünceler nedeniyle kaygı duymaya zaten eğilimlidirler (Leary ve Kowalsky ,1995). Dolayısı ile ergenlik süreci kaygıyı, mükemmelliği, ambivelans duyguları içinde barındıran doğal bir dönemektir (Parman, 2012). Ayrıca birçok araştırma sosyal kaygının başlangıç yaşının ortalama 13-14 olduğunu söylemekte ve ergenlik dönemini sosyal kaygının en fazla yaşandığı dönem olarak belirtmektedirler (WPA;Leary ve Kowalski 1995). Cinsiyet değişkeninden bağımsız olarak sosyal kaygı bozukluğu ile ilgili olan en temel olan şey ise tüm kaygı bozuklukları arasında sosyal kaygıyı en iyi yordayan durumun mükemmeliyetçilik olduğudur (Juster 1996). Bu çalışmada da mükemmeliyetçiliğin hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar boyutlarının sosyal kaygıyı yordaması bu bağlantı ile açıklanabilir.

Sonuçta bu araştırmada ebeveyn kabul ve red kuramı çerçevesinde ergenlerde algılanan mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı düzeylerinin aile ile ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan ebeveyn tutumlarının her iki cinsiyet açasından sıcaklık boyutuna yakın ve olumlu olduğu, ancak kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla annelerini sıcaklık boyutuna yakın algıladıkları görölmüştür. Mükemmeliyetçiliğe ilişkin cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada ise mükemmeliyetçiliğe ilişkin alt

ölçeklerin genelinde erkek öğrencilerin ortalamalarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Grup farklılıkları açısından sosyal kaygı boyutuna bakıldığında cinsiyete bağlı herhangi bir farklılık elde edilmemiş ancak ebeveyn kabul-red düzeyi ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye bakıldığında kız öğrencilerde sosyal kaygı ölçeğinin alt boyutlarının tümü her iki ebeveyn kabulü ile anlamlı düzeyde ilişkide görülürken, erkek öğrencilerde ise sosyal kaygı ölçeğinin hiç bir alt boyutu her iki ebeveyn kabulü ile de ilişkili görülmemiştir. Son olarak mükemmeliyetçiliğin hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar boyutlarının sosyal kaygıyı yordadığı görülmüştür.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Ülkemizde aile tutumları, sosyal kaygı ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkileri çeşitli düzeylerde inceleyen araştırmalara ulaşmak mümkündür. Her ne kadar bu konuda bireysel farklılık değişkeni olarak ergenlerin cinsiyetleri sıklıkla ele alınmış olsa da ulaşılabilen kadarıyla buldukları sınıf düzeyi, sosyal kaygı ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin hepsinin etkisinin ele alındığı çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmadan elde edilen bulguların ergenlik dönemi ve aile içi ilişkiler konusunda ülkemizde yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ancak araştırmanın bazı sınırlılıklarının olduğunu da belirtmekte yarar vardır. Öncelikle katılımcılar ulaşılabılır örneklem yoluyla oluşturulduğundan, sadece tek bir okuldan seçilmiştir. Bu nedenle evreni temsil ediciliği düşük olup ilerideki çalışmalarda evreni temsil etmesi açısından daha uygun bir örneklemle yürütülecek araştırmaların alana daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca farklı okul türleri, farklı sosyo-ekonomik düzey ve eğitim seviyesinin de araştırmaya dahil edilmesi ve özellikle anne babaların da araştırmaya örneklem olarak alınmasının bu konudaki bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Son olarak, bu çalışma kesitsel bir çalışma olup, bundan sonraki çalışmaların boylamsal olarak konuyu ele almalarının araştırma sonuçlarının derinlemesine anlaşılması ve çalışmanın genellenebilirliği açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Accordino, D.B., Accordino, M.P., ve Slaney, R.B. (2000). *An investigation of perfectionism, mental health, achievement and achievement motivation in adolescents.* Psychology in the Schools, 37 (6) 535-545.

Adler, A. (2001). *Psikolojik Aktivite, Üstünlük Duygusu ve Toplumsal İlgi.* (Çev. B.Çorakçı), Say Yayınları İstanbul. (Orijinal Çalışmanın Yayın Tarihi 1956).

Altun, F., Yazıcı, H. (2010). *Öğrencilerin Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik Özellikleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler.* International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 November, Antalya.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2005). *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı.* Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR) (2. Baskı). (E. Köroğlu, Çev.). Hekimler Yayın Birliği, Ankara. (Orjinal çalışma basım tarihi 2000).

Antony, M.M, PurdonC.L., Huta,V. ve Swinson, R.P. (1998). *Dimensions of Perfectionism Across the Anxiety Disorders.* Behavior Research and Therapy, 36.sayı:12. 1143-1154.

Arditti, J. A., Goodwin, D. D., ve Scanzoni, J. (1991). *Perceptions of Parenting Behavior and Young Women's Gender Role Traits and Preferences.* Sex Roles, 25(3), 195-211.

Ashby, J.S, ve Rice, K.G (2002). *Perfectionism, dysfunctional attitudes, and selfesteem: A structural equations analysis*. Journal of Counseling and Development, 80, 197-203.

Arnett JJ (2000). *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*. Am Psychol ; 55:469-480.5

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall New York.

Basılgan, Filiz Yakmaz (2012). Annelerin Kabul-Red Düzeyi ile Çocukların Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Arel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*.

Baumrind,D.(1991). *Effective Parenting during the early adolescent transition*. Advances in family research (Vol.2). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Barrow,J. ve Moore, C (1983). *Group Interventions With Perfectionistic Thinking*. Personnel And Guidance Journal (Journal Of Counseling And Development),61, sayı:10,612-615.

Beck, A. T., Emery, G. ve Greenberg, R. L. (2011). *Anxiety Disorders and Phobias: A Cognitive Perspective Basic Books (2. Baskı)*. (V. Öztürk, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık. (Orjinal çalışma basım tarihi 2005).

Bieling, P. J., Israeli, A. L. and Antony, M. M. (2004). *Is Perfectionism Good, Bad or Both? Examining Models of the Perfectionism Construct*. Personality and Individual Differences, 36 (6), 1373-1385.

Berenson, K. R., Crawford, T. N., Cohen, P., ve Brook, J. (2005). *Implications of Identification with Parents and Parents' Acceptance for Adolescent and Young Adult Self-esteem.* *Self and Identity*, 4(3), 289-301.

Blatt, S. J. & Quinlan, D. M. (1995). *Impact of perfectionism and need for approval on the brief treatment of depression. The National Institute of Mental Health Treatment of Depression. Collaborative Research Program Revised.* *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63 (1),125-132.

Blos, P. (1979). *The Adolescent Passage.* Madison, WI: International University Press.

Bögels, S. M., Van Oosten, A., Muris, P. ve Smulders, D. (2001). *Familial correlates of social anxiety in children and adolescents.* *Behaviour Research and Therapy*, 39(3), 273-287.

Bronfenbrenner,U. (1986). *Ergenlik.* (syf 32-33). Çeviri Editörü Doç.Dr. Diğdem Müge Siyez. Ankara,Nobel Yayınevi.

Brown, E. J., Heimberg, R. G. and Frost, R. O. (1999). *Relationship of Perfectionism to Affect, Expectations, Attributions and Performance in the Classroom.* *Journal of Social and Clinical Psychology*, 18 (1), 98-120.

Bruch, M. A. ve Heimberg, R. G. (1994). *Differences in perceptions of parental and personal characteristics between generalized and nongeneralized social phobics.* *Journal of Anxiety Disorders*, 8(2), 155–168.

Burns, D. D. (1980). *The perfectionist's script for self-defeat*. Psychology Today, 13, 34-52.

Burr, W. R. Hill, R., Nye. F.I. Reiss I L. (1979). *Contemporary therosis about the family*. New York.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara. Pegem A Yayıncılık.

Campo, A.T. & Rohner, R. P. (1992). *Relationship between perceived parental acceptance-rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults*. Child Abuse & Neglect, 16, 429-440.

Carmen F. Caeliana, Gordon L. Flett Simon B. Sherrya, Lois Collinsc, Carol A. lynna Paul L. Hewitta.(2002). *Perfectionism in children:associations with depression, anxiety, and anger*. Personality and Individual Differences 32. 1049–1061.

Cenkseven-Önder,FveKırdök,O(2009). *Önergenlerin olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik düzeylerinin anne-çocuk ilişkisini algılamaları açısından incelenmesi*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (2), 263-274.

Cırcır, B. (2006). *Öğretmen Adaylarının Denetim Odakları ve Mükemmeliyetçilik Tutumlarının Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Costello, E. J., Mustillo, S., Erkanli, A., Keeler, G. ve Angold, A. (2003). *Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence*. Archives of general psychiatry, 60(8), 837-844.

Cournoyer, D.E. (2000). *Universalist research: Examples drawing from the methods and findings of parental acceptance-rejection theory*. In A.L. Comunian & U. Gielen (Eds.), *International Perspective On Human Development*. Lengerich: Pabst Science Publishers.

Çolak, C. B. (2010). *Associations of Psychological Problems with Parental Acceptance-Rejection, Social Support, and Locus of Control: A Study Conducted with Adolescents*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dabkowska, M. (2003). *Social phobia in children and adolescents*. Psychiatria polska, 38(4), 589-602.

Dadds, M. R., Barrett, P. M., Rapee, R. M. ve Ryan, S. (1996). *Family process and child anxiety and aggression: An observational analysis*. Journal of Abnormal Child Psychology, 24(6), 715–734.

Damian, L. E., Stoeber, J., Negru, O., ve Baban, A. (2013). *On the development of perfectionism in Adolescence: Perceived parental expectations predict longitudinal increases in socially prescribed perfectionism*. Personality and Individual Differences, 55(6), 688-693.

Dedeler, M; Batıgün, A.D. (2016). *Standardization of Parental Acceptance and Rejection Questionnaire- Short Form Adult in Turkish sample*. The 6th International Congress on Interpersonal Acceptance/Rejection, 7-10 June, Madrid.

Dekovic, M ve Janssens, J. M. (1992). *Parents' child: Rearing style and child's sociometric status*. *Developmental Psychology*, 28(5), 925-932.

Demetriou, L. Ve Christodoulides, P. (2006). *Parental Acceptance-Rejection In The Cypriot Family: A Social-Psychological Research On The Part / Parç*. *The Cyprus Journal Of Science And Technology*. 5(2), 84-98.

Demir, T. (1997). *Çocuk ve Ergenlerde Sosyal Fobi: Epidemiyolojik Bir Çalışma*. Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniv. Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bilim Dalı.

Dilbaz, N. (1997). *Sosyal Fobi*. *Psikiyatri Dünyası*, 1(1), 18-24.

Dökmen, Y. Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Sistem Yayıncılık, Ankara.

Dwairy, M. (2010). *Parental Acceptance-Rejection: A Fourth Cross-Cultural Research on Parenting and Psychological Adjustment of Children*. *Journal of Child and Family Studies*, 19 (1), 30-35.

Elli, Ü. E. (2006). *Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumları, Kişilik Özellikleri ve Depresyon İlişkisi*. Yayımlanmamış Lisans Tezi, Bursa.

Eliot G, Feldman S (1990). *Capturing the adolescent experience*. Children's Social Networks and Social Supports. New York, s: 119-150.

Erdem, T. (1990). *The validity and reliability study of Turkish form of Parental Acceptance Rejection Questionnaire*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ergin,A. (2018). *Ergenlerde bağlanma transferinin bağlanma, benlik ve belirti açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi). Ufuk Üniversitesi, Ankara.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.

Erkan, S. ve Toran, M. (2004). *Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi: Diyarbakır Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 27, 91-97.

Erkan, S. ve Toran, M. (2010). *Child Acceptance-Rejection Behaviors Of Lower And Upper Sociocultural Status Mothers*. Social Behavior And Personality. 38(3),427-432.

Erözkan, A. (2005). *Üniversite Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik ve Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. VIII.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Erözkan, A. ve Ağılönü, A. (2006). *Perfectionism Levels and Coping Styles of University Students*. The 9th International Sports Sciences Congress, Muğla University, Muğla, Turkey.

Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Feldman, S. S., ve Rosenthal, D. A. (1991). *Age expectations of behavioural autonomy in Hong Kong, Australian, and American youth: The influence of family variables and adolescents' values*. *International Journal of Psychology*, 26, 1–23.

Flett, G. L. Hewitt, P. L. ve Singer, A. (1995). *Perfectionism and Parental Authority Styles*. *Individual Psychology*, 51, 50-60.

Freud A. (2011). *Ben ve Savunma Mekanizmaları*. Metis Yayınları İstanbul. (Orijinal Çalışmanın Yayın Tarihi 1937, 1966).

Freud A. ve Dorothy Burlingham (1944). *Infants Without Families: The Case For and Against Residential Nurseries*. International University Press, 11-12, 65, 81, 99-100, 128. New York.

Freud, S. (1959). *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*. The Standart edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Vol. 20, London:Hogarth.

Freud, S. (1979). *Introductory Lectures on Psychoanalysis*. London: Penguin Books.

Frost, R.O. Marten, P. Lahart C. Rosenblate R. (1990). *The Dimensions of Perfectionism*. Cognitive Therapy and Research 14, 449-468.

Frost, R. O., Heimberg, R. G., Holt, C. Mattia, J. I. ve Neubauer, A. L. (1993). *A Comparison of Two Measures of Perfectionism*. Personality and Individual Differences. 14, 119-126.

Frost, R. O., Trepanier, K. L., Brown, E. J., ve Heimberg, R. G, (1997). *Self-Monitoring of Mistakes among Subjects High and Low in Perfectionistic Concern over Mistakes*. Cognitive Therapy and Research. 21, 209-222.

Gander, M. ve Gardiner, H. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi (7. baskı)*. (Çev. Ali Dönmez, Bekir Onur ve Nermin Çelen). Ankara: İmge Kitabevi.

Gelabert, E., Muñiz, A., Binelli, C., Ortiz, A. E., Subirà, S., Santos, R. M. (2012). *Perfectionism in social anxiety disorder: gender differences*. European Psychiatry. 27(1). Abstracts of the 20th European Congress Of Psychiatry.

Gümüšođlu, F. (2004). *İlköğretim Öđrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları*. Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul. Cilt 3, s.317-327.

Hamachek, D. E. (1978). *Psychodynamics of Normal and Neurotic Perfectionism*. Psychology: A Journal of Human Behavior, 15, 27- 33.

Hamarta, E. (2009). *Ergenlerin sosyal kaygılarının kişilerarası problem çözüme ve mükemmeliyetçilik açısından incelenmesi*. İlköğretim Online, 8(3), 729-740.

Hauser, S. T., Powers, S. I., ve Noam, G. G. (1991). *Adolescents and their families: Paths of ego development*. Simon and Schuster.

Heimberg, R. G., Stein M. B., Hiripi E. V. A. and Kessler R. C. (2000). *Trends in the Prevalence of Social Phobia in the United States: A Synthetic Cohort Analysis of Changes Over Four Decades*. European Psychiatry, 15, 29-37.

Hewitt, P.L., ve Flett, G.L. (1991). *Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology*. Journal of Personality and Social Psychology, 60, 456–470.

Hewitt, P. L., Caelian, C. F., Flett, G. L., Sherry, B., Collins, L. ve Flynn, C. A. (2002). *Perfectionism In Children: Associations With Depression, Anxiety and Anger*. Personality and Individual Differences, 32, 1049-1061.

Hill, R. W., McIntire, K. and Bacharach, V. R. (1997). *Perfectionism And The Big Five Factors*. Journal of Social Behaviour and Personality, 12, 257-270.

Hines, A. M. (1997). *Divorce related transitions, adolescent development and the role of the parent-child relationship*. Journal of Marriage and Family, 2 (59), 375- 388.

Holden GW, Miller PC (1999). *Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing*. Psychol Bull 125: 223-254.

Hollender, M. H. (1965). *Perfectionism*. Comprehensive Psychiatry, 6, 94-103.

Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*. Ankara: İmge Yayınları.

Hudson, J. L. ve Rapee, R. M. (2000). *The Origins of Social Phobia*. Behavior Modification, 24 (1) 102- 130.

Iancu, I., Bodner, E., and Ram, E. (2012). *Social anxiety and perfectionism among israeli jews and arabs: a comparative study*. European Psychiatry. 27(1). Abstracts of the 20th European Congress Of Psychiatry.

Ingles, J. C., Hidalgo, M., D. ve Mendez, X., F. (2005). *Interpersonal diffucielts in adolescence: a new self- report measure*. European Journal of Psychcological Assesment, 21(1), 11- 22.

İlhan, M., Çetin, B. ve Öner Sünkür. M. (2013). *Olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik ile ders çalışma becerileri arasındaki ilişkinin kanonik korelasyon ile incelenmesi*. International Journal of Human Sciences [Online], (10)1, 47-73.

İzgiç, F., Akyüz, G., Dogan, O., Kugu, N. (2000). *Üniversite öğrencilerinde sosyal fobi yaygınlığı*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 1 (4), 207-214.

Jain, M. and Sudhir, P. M. (2010). *Dimensions of perfectionism and perfectionistic self-resentation in social phobia*. Asian Journal Of Psychiatry, 3, 4, 216–221.

Juster, H. R., Heimberg, R. G., Frost, R. O., Holt, C. S., Mattia, J. I., and Faccenda, K. (1996). *Social phobia and perfectionism*. *Personality And Individual Differences*, 21 (3), 403-410.

Fişek, G. O. (2009). *Gelenekten Değişime: Türkiye’de aile ve çocuklar*. Seminer notu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi - kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kanbur ÖN, Derman O, Kınık E (2005). *The relationships between pubertal development, IGF-1 axis and bone formation in healthy adolescents*. *J Bone Miner Metab*.;23:76-83 .

Kayahan, A. (2002). *Annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Keskin, G. ve Orgun, F. (2007). *Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal fobi yaşama durumlarının ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 8, 262-270.

Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2001). *Reliability of the perceived parental control scale: A meta-analysis across ethnic groups*. Center of Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.

Khaleque, A., ve Rohner, R. P. (2002). *Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies*. Journal of Marriage and Family, 64(1), 54–64.

Khaleque, A., Rohner, R. P., ve Laukkala H. (2008). *Intimate partner acceptance, parental acceptance, behavioral control, and psychological adjustment among Finnish adults in ongoing attachment relationships*. Cross-Cultural Research, 42 (1), 35-45.

Khaleque, A., Shirin, A., ve Uddin, M. K. (2013). *Attachment relationships and psychological adjustment of married adults*. Journal of Social Indicators Research, 110, 237-244.

Kazarian, S.S., Moghnie,L. ve Martin, R.A. (2010). *Perceived Parental Warmth And Rejection İn Childhood As Predictors Of Humor Styles And Subjective Happiness*. Europe’s Journal Of Psycholog., 6(3),71-93.

Kejerfors, J. (2007). *Parenting in Urban Slum Areas. Families with Children in a Shantytown of Rio de Janeiro*. Stockholm Studies in Social Work 25.

Kendler, K. S., Karkowski, L. M. and Prescott, C. A. (1999). *Fears and Phobias: Reliability and Heritability*. Psychological Medicine, 29, 539-553.

Kılıç, E.Ö (1999). *Sosyal Fobi Etyolojisine Yönelik Gelişimsel Bir Model*. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. Cilt 52. Sayı:1.

Kottman, T. ve Ashby, J. (2000). *Perfectionistic children and adolescents: Implications for school counselors*. Professional School Counseling, 3, 182-188.

La Greca, A. M., ve Lopez, N. (1998). *Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships*. Journal of abnormal child psychology, 26(2), 83-94.

Lazarus, R. S. (1993). *Coping theory and research: past, present, and future*. Psychosomatic medicine, 55(3), 234-247.

Leana-Taşçılar, M, Z., Özyaprak, M., Güçyeter, Ş., Kanlı, E. Ve Camcı-Erdoğan, S. (2014). *Üstün Zeka Ve Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçiliğin Değerlendirilmesi*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. 11(21),31-45.

Leary, M.R., ve Kowalski, R.M. (1995). *Social anxiety*. London. The Guildford Press.

L. A. Terry-Short, R. Glynn Owens, P. D. Slade ve M. E. Dewey (1994). *Positive And Negative Perfectionism*. Faculty of Health Studies, University of Wales, Liverpool.

Lieb, R., Wittchen, H. U., Höfler, M., Fuetsch, M., Stein, M. B. ve Merikangas, K. R. (2000). *Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: a prospective-longitudinal community study*. Archives of general psychiatry, 57(9), 859-866.

Lila, M., García, F. ve Gracia, E. (2007). *Perceived Paternal And Maternal Acceptance And Children's Outcomes In Colombia*. Social Behavior AndPersonality. 35(1), 115-124.

Littauer, F. ve Littauer, M. (1997). *Kişilik Bulmacası: Birlikte Çalıştığımız İnsanları Anlamak (Personality Puzzle, Understanding the People You Work with)*. Çev. H. Betül Çelik. İstanbul, Sistem Yayıncılık.

LoCicero, K.A., Ashby, J.S., ve Kern, R. (2000). *Multidimensional perfectionism and lifestyle approaches in middle school students*. Journal of Individual Psychology, 56, 419-434.

Lundberg, M., Perris, C., Schlette P., Adolfsson, R. (1999). *Transhistorical variations in personality and their associations with experience of parental rearing*. Eur Psychiatry, 14, 303-318.

Malik, F. (2010). *Determinants Of Child Abuse İn Pakistani Families: ParentalAcceptance-Rejection And Demographic Variables*. International Journal Of Business And Social Science. 1(1), 67-80.

McArdle, S., ve Duda, J. L. (2004). *Exploring Social–Contextual Correlates of Perfectionism in Adolescents: A Multivariate Perspective*. Cognitive Therapy and Research, 28(6), 765-788.

Mısırlı-Taşdemir,Ö.ve Özbay,(2004). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmelliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz-yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı. (ss. 301-318). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Mitzman, S. F., Slade, P. D.ve Dewey, M. E. (1994). *Preliminary Development of a*

Questionnaire Designed to Measure Neurotic Perfectionism in the Eating Disorders.
Journal of Clinical Psychology, 50, 5 16-520.

McGarvey, J.A., (1996). *The almost perfect definition.* Research/Penn State, 17, 3.

Miller, L. A., ve Kelley, B. S (2011). *Parent and peer relationships and relational spirituality in adolescents and young adults.* Psychology of Religion and Spirituality, 3(1), 39-54. <http://dx.doi.org/10.1037/a0020037>.

Ollendick, T. H., ve Benoit, K. E. (2012). *A parent–child interactional model of social anxiety disorder in youth.* Clinical child and family psychology review,15(1), 81-91.

Önder, A., ve Gülay, H. (2007). *Annelerin Kabul Red Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi.* Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(22), 23-30.

Öngider, N. (2006). *Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özbay, Y., ve Mısırlı-Taşdemir, Ö. (2003). *Çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması.* VII. National Congress of Psychological Counseling and Guidance, Malatya.

Öztürk, A. (2014). *Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar.* Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:13 Sayı:48 (015-026). www.esosder.org

Özyavru, C. N. (2008). *İlköğretim ve lise öğrencilerinin ağabey veya ablalarıyla ilişkide algıladıkları kabul-reddin anne-baba kabul-reddi, psikolojik uyum, aileçi çatışma ve eş kabul-reddi ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Palancı, M. Özbay, Y. (2001). *Sosyal Kaygı Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması*. VI Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi, 5-7 Eylül ODTÜ, Ankara.

Palancı, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Trabzon.

Pamir, Ç. Oran (2008). *Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Parker, W. D. ve Mills, C.,J. (1996), *The Incidence of Perfectionism in Gifted Students*. Gifted Child Quarterly, 40, 194-199.

Parman, Talat (2012). *Ergenlik Ya da Merhaba Hüzün*. Bağlam Yayıncılık. 2012.

Patch, A.R. (1984). *Reflections on perfection*. American Psychologist, 39 (4): 386- 390.

Peleg-Popko, O., ve Dar, R. (2001). *Marital quality, family patterns, and children's fears and social anxiety*. Contemporary Family Therapy, 23(4), 465–487.

Rector, N. A., Kocovski, N.L, Ryder A. G. ve Ledley, D. R. (2006). *Social anxiety and the fear of causing discomfort to others: conceptualization and treatment*. Journal of Social and Clinical Psychology, 25(8), 906-918.

Rice, K.G. ve Slaney, R.B. (2002). *Clusters of perfectionists: Two studies of emotional adjustment and academic achievement*. Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 35 (1), 35-48.

Rice, K.G., ve Mirzadeh, S.A. (2000). *Perfectionism, attachment and adjustment*. Journal of Counseling Psychology, 47, 238-250.

Rice, K., Ashby, J., ve Preusser, K. (1996). *Perfectionism, relationships with parents, and self-esteem*. Journal of Individual Psychology, 52, 246-260.

Roedell, W.C. (1984). *Vulnerabilities of highly gifted children*. Roeper Review, 6 (3), 127-130.

Rothbaum, F., ve Weisz, J. R. (1994). *Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis*. Psychological Bulletin, 116(1), 55-74.

Rice, K.G., ve Preusser, K.J. (2002). *The adaptive/maladaptive perfectionism scale*. Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 34, 210-222.

Ritcher, J., Ritcher G., M. Eisemann, M., Seering, B., Bartsch, M. (1995). *Depression, Perceived Parental Rearing and Self-Acceptance*. Euro Psychiatry, 10, 290-296.

Robinson, E. H., Rotter, J.C., Fey, M.A.ve Vogel, K.R. (1992). *Helping Children Cope with Fears and Stress*. North Carolina: ERIC Counseling and Student Services Clearinghouse.

Rohner, R.P. (1975). *They Love Me, They Love Me Not: A Worldwide Study of the Effects of Parental Acceptance and Recetion*. New Haven, CT: HRAF Press.

Rohner EC, Rohner RP, Roll S. (1980). *Perceived parental acceptance-rejection and children's reported behavioral dispositions*. A comparative and intracultural study of American and Mexican children. *J Cross Cult Psychol* .

Rohner, R. P. ve Rohner E. C. (1981). *Parental Acceptance-Rejection and Parental Control: Cross-Cultural Codes*. *Ethnology*, 20 (3), 245-260.

Rohner, R.P. (1986). *The Warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

Rohner, R.P. In D. Levinson, J. Ponzetti ve P. Jorgensen (1999). *Acceptance and rejection*. *Encyclopedia of Human Emotions*. New York: Macmillan Publishing.

Rohner R.P. (2000). *Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory*. (Online at Babylon.com).

Rohner, R. P., Britner, P. A.(2002). *Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptence-Rejection*. Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence.

CrossCultural Resarch, 36, (1), 16-47.

Rohner R. P. (2004). *The Parental "Acceptance–Rejection Syndrome":Universal Correlates of Perceived Rejection*, American Psychologist,59 (8), 830-840.

Rohner, R.P., Parmar, P. ve Ibrahim, M. (2010). *Perceived Teachers Acceptance, Parental Acceptance, Behavioral Control, School Conduct, And Psychological Adjustment Among School-Age Children In Kuwait*. Cross-Cultural Research.44(3) 269-282.

Rosser, S., Issakidis, C., and Peters, L. (2003). *Perfectionism and social phobia:relationship between the constructs and impact on cognitive behaviortherapy*. Cognitive Therapy and Research, 27(2), 143-151.

Salahur, E. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri ve Depresif Belirtiler İle İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sarıtaş, D. (2007). *The effects of maternal acceptance-rejection on psychological distress of adolescents: The mediator roles of early maladaptive schemas*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Seçgin, F., ve Tural, A. (2011). *Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*. e-Journal of New World Sciences

Academy Education Sciences, 1C0452, 6, (4), 2446-2458.

Sessa F.M., ve Steinberg L. (1991). *Family Structure and The Development of Autonomy During Adolescence*. The Journal of Early Adolescence.

Schneier, F. R., Johnson, J., Hornig, C. D., Liebowitz, M. R. ve Weissman, M. M. (1992). *Social phobia: comorbidity and morbidity in an epidemiologic sample*. Archives of General Psychiatry, 49(4), 282-288.

Schlette, P., Brandstrom, S., Eisemann, M., Sigvardsson, S., Nylander, P. O., Adolfsson, R. ve Perris, C. (1998). *Percieved Parental Rearing Behaviors and Temparement and Character In Healthy Adults*. Person. Individ. Diff., 24(5), 661-668.

Shcherbakova, J. (2001). *Moderating Effects of Self-Efficacy on the Relationship between Perfectionism and Depression among College Student*. Unpublished Doctorate Thesis. Mississippi State University. Mississippi State, Mississippi.

Slaney, R. B., Mobley, M., Trippi, J. Ashby, J. ve Johnson, D. G. (1996). *The Almost Perfect Scale-Revised*. Unpublished Manuscript, The Pennsylvania State University.

Slaney, R. B., ve Ashby, J. (1996). *Perfectionists: Study of a Criterion Group*. Journal of Counselling and Development, 74, 393-398.

Slaney, R. B. ve Ashby, J. S. (1999), *Perfectionism: Study of A Criterion Group*. Journal of Counseling and Development, 74, 51-58.

Slaney, R. B., Rice, K. G., Mobley, M., Trippi, J., ve Ashby, J. (2001). *The Revised Almost Perfect Scale*. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 130-145.

Skinner B.F.(1938). *Ergenlik*. (syf 32). Çeviri Editörü Doç.Dr. Diğdem Müge Siyez. Ankara, Nobel Yayınevi.

Siegle, D. ve Schuler, A. (2000). *Perfectionism Differences in Gifted Middle Students*. *Roeper Review*, 23, 39-44.

Smith, C., Perou, R., ve Lesesne (2002). *Parent education*. In M. H. Bomstein (Ed.), *Handbook of Parenting. Social conditional and applied parenting*. Lawrence Erlbaum Associates. Publishers.

Stein, M., Charier, M., Hazen, A., Kozak, M., Tancer, M., Lander, S. and Et Al. (1998). *A Direct-Interview Family Study of Generalized Social Phobia*. *American Journal of Psychiatry*, 155, 90-97.

Steinberg L, Silk JS. (2002). *Ergenlik*. (syf 261-262). Çeviri Editörü Doç.Dr. Diğdem Müge Siyez. Ankara,Nobel Yayınevi.

Subası, G. (2007). *Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı degiskenler*. *Gazi Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32(144), 3- 15.

Suddarth, B.H. ve Slaney, R.B. (2001). *An investigation of the dimensions of perfectionism in college students*. Measurement and Evaluation in Counseling Development, 34 (3), 157-165.

Stein, M., Charier, M., Hazen, A., Kozak, M., Tancer, M., Lander, S. and Et Al. (1998). *A Direct-Interview Family Study of Generalized Social Phobia*. American Journal of Psychiatry, 155, 90-97.

Stober, J.,ve Joormann, J. (2001). *Worry, procrastination, and perfectionism: Differentiating amount of worry, pathological worry, anxiety and depression*. Cognitive Therapy and Research, 25, (1), 49-60.

Stumpf, H. ve Parker, W.D. (2000). *A hierarchical structural analysis of perfectionism and its relation to other personality characteristics*. Personal and Individual Differences, 28, 837-852.

Şahan, K. (2008). *Algılanan öğretmen kabul-reddinin, benlik algısı, okul tutumu ve akademik başarı üzerindeki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, H. (2011). *Lise Öğrencilerinde Mükemmeliyetçilik ve Saldırganlık İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics (3rd ed.)*. NY.

Harper Collins College Publishers. Tsatsanis, K. D., Fuerst, D. R., ve Rourke, B.

Tuncer, B ve Voltan-Acar, N. (2006). *Kaygı Düzeyi Farklı Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin İncelenmesi*. *Kriz Dergisi*, 14 (2), 1-15.

Turner, A.P., Sarason, I.G. & Sarason, B.R. *Cognitive Therapy and Research* (2001).
<https://doi.org/10.1023/A:1026420025379>.

Tire, Y. (2011). *Ön Ergenlerde Olumlu Ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik İle Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Türkçapar, M. H. (2009). *Bilişsel Terapi: Temel ilkeler ve uygulamalar (4. Baskı)*. Ankara: HYB Basım Yayın.

Tzuriel, D., ve Weiss, S. (1998). *Cognitive modifiability as a function of mother-child mediated learning strategies, mothers-acceptance-rejection, and children's personality*. *Early Development and Parenting*, 7(2), 79-99.

Varan, A. (2003). *EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması*. Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı (yayınlanmamış çalışma).

Vazsonyi, A. T. (2004). *Parent-adolescent relations and problem behaviors: Hungary, the Netherlands, Switzerland, and the United States*. *Marriage and Family Review*, 35(3-4), 161-187.

Vieth, A. Z., ve Trull, T. J. (1999). *Family patterns of perfectionism: An examination of college students and their parents*. *Journal of Personality Assessment*, 72, 49–67.

Villiers, D. P. (2009). *Perfectionism and social anxiety among college students*. Doctoral Dissertation. Northeastern University.

Watson, D. ve, Friend, R. (1969). *Measurement of Social-Evaluative Anxiety*. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 33, (4), 448-457.

Woodruff-Borden, J., Morrow, C., Bourland, S. ve Cambron, S. (2002). *The behavior of anxious parents: Examining mechanisms of transmission of anxiety from parent to child*. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(3), 364–374.

Xia, G, M. Qian, M. (2001). *The Relationship of Parenting Style to Self-Reported Mental Health Among Two Subcultures of Chinese*. *Journal Of Adolescence*, 24, 251-260.

Xinyin, C., Rubin, K. H. and Boshu, L. (1995). *Social and School Adjustment of Shy and Aggressive Children In China*. *Development and Psychopathology*, 7, 337-349.

Yakın,D.(2011). *Parental Acceptance-Rejection/Control and Symptoms of Psychopathology: Mediator Roles of Personality Characteristics*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yavuzer, H. (2004). *Çocuk Psikolojisi (26. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yener, N. (2005). *Çocukların algıladıkları ebeveyn kabul veya reddinin okul başarısı ve okul uyumu ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yıldırım, S. (2006). *Öğretmen kabul-red/kontrol ölçeği çocuk kısa formun geçerlik güvenirlik ve komi norm çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, B. (2007). *Sosyal Kaygıyı, Ergenlerin Algıladıkları Ebeveynler Arası Çatışma ve Ebeveyn Reddi ile Anlamak*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.

Zimmer-Gembeck, M. J., & Collins, W. A. (2003). *Autonomy development during adolescence*. In G.R. Adams and M. Berzonsky (Eds.). *Handbook of Adolescence* (pp. 175-204). Oxford: Blackwell.

EK-1 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: Kız (....) Erkek: (....)
2. Sınıf Düzeyi
3. Kaç kardeşiniz var (Siz dahil) () Tek Çocuğum () 2 kardeş
() 1 kardeş () Diğer belirtiniz
3. Annenizin Eğitim Düzeyi: () Lise () Yüksekokul (2 Yıllık)
() Üniversite () Yüksek lisans () Yüksek lisans ve üstü
4. Babanızın Eğitim Düzeyi: () Lise () Yüksekokul (2 Yıllık)
() Üniversite () Yüksek lisans () Yüksek lisans ve üstü
5. Anneniz çalışıyor mu? () Evet () Hayır
Çalışıyorsa ne iş yapıyor?:
6. Babanız çalışıyor mu? () Evet () Hayır
Çalışıyorsa ne iş yapıyor?:
7. Annen ve babanın medeni durumu: () Evli () Boşanmış veya ayrı
() Diğer (belirtiniz)
8. Anne ve babanız ayrı ise kiminle yaşıyorsunuz? () Sadece annemle () Diğer belirtiniz
() Sadece babamla
9. Kendinizi en çok kime yakın hissedersiniz? () Anneme () Her ikisine de
() Babama () Diğer belirtiniz
10. Sence derslerinde ne kadar başarılısın? () Çok başarılıyım () Başarılıyım
() Biraz başarılıyım () Başarılı değilim
11. Okuldaki akademik süreçlerle en çok ailede kim sizinle ilgilenir? () Annem () Abi /abla/ kardeş
() Babam () Diğer belirtiniz
12. Okuldaki çalışmalarınızda dışarıdan destek alır mısınız? () Evet () Hayır
13. Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise en çok kimden destek alıyorsunuz? () Annemden () Özel öğretmenimden () Diğer belirtiniz
() Babamdan () Etüt merkezinden
14. Derslerinizdeki başarı ya da başarısızlığınızda hangisi etkindir? () Annem () Her ikisi () Kendi sorumluluğumdur
() Babam () Hiçbiri () Diğer belirtiniz
15. Derslerdeki başarısızlığımı anne ve babamdan saklarım Annemden () Evet () Hayır
Babamdan () Evet () Hayır
16. İleride çocuğum olursa ona annemin bana davrandığı gibi davranırım. () Kesinlikle davranırım
() Belki davranırım
() Kesinlikle davranmam
17. İleride çocuğum olursa ona babamın bana davrandığı gibi davranırım. () Kesinlikle davranırım
() Belki davranırım
() Kesinlikle davranmam
18. Aşağıdaki ifadelerden hangisi size daha çok uygundur? () Geleceğim içiniyi bir eğitim almam gerektiğine inanıyorum
() Geleceğim içiniyi bir eğitim almam gerektiğine inanmıyorum

EK-2
EBEVEYN KABUL-RED ÖLÇEĞİ (ANNE)

	ANNE	Hemen Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi	☐	☐	☐	☐
2	Bana hiç ilgi göstermezdi	☐	☐	☐	☐
3	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı	☐	☐	☐	☐
4	Hak etmediğim zaman bile bana vururdu	☐	☐	☐	☐
5	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü	☐	☐	☐	☐
6	Kızdığı zaman beni cezalandırırdı	☐	☐	☐	☐
7	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
8	Benden hoşlanmıyor gibiydi	☐	☐	☐	☐
9	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi	☐	☐	☐	☐
10	Bana bir sürü kırıncı şey söylerdi	☐	☐	☐	☐
11	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi	☐	☐	☐	☐
12	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi	☐	☐	☐	☐
13	Bana çok ilgi gösterirdi	☐	☐	☐	☐
14	Beni kırmak için elinden geleni yapardı	☐	☐	☐	☐
15	Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu	☐	☐	☐	☐
16	Eğer kötü davranırsam benden hoşlanmadığımı hissettirirdi	☐	☐	☐	☐
17	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi	☐	☐	☐	☐
18	Yanlış birşey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi	☐	☐	☐	☐
19	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı	☐	☐	☐	☐
20	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu hissedirdi	☐	☐	☐	☐
21	Bana istenmediğimi belli ederdi	☐	☐	☐	☐
22	Beni sevdiğini belli ederdi	☐	☐	☐	☐
23	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi	☐	☐	☐	☐
24	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi	☐	☐	☐	☐

EK-3
EBEVEYN KABUL-RED ÖLÇEĞİ (BABA)

	BABA	Hemen Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi	○	○	○	○
2	Bana hiç ilgi göstermezdi	○	○	○	○
3	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı	○	○	○	○
4	Hak etmediğim zaman bile bana vururdu	○	○	○	○
5	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü	○	○	○	○
6	Kızdığı zaman beni cezalandırırdı	○	○	○	○
7	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	○	○	○	○
8	Benden hoşlanmıyor gibiydi	○	○	○	○
9	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi	○	○	○	○
10	Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi	○	○	○	○
11	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi	○	○	○	○
12	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi	○	○	○	○
13	Bana çok ilgi gösterirdi	○	○	○	○
14	Beni kırmak için elinden geleni yapardı	○	○	○	○
15	Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu	○	○	○	○
16	Eğer kötü davranırsam benden hoşlanmadığımı hissettirirdi	○	○	○	○
17	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi	○	○	○	○
18	Yanlış birşey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi	○	○	○	○
19	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı	○	○	○	○
20	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu hissedirdi	○	○	○	○
21	Bana istenmediğimi belli ederdi	○	○	○	○
22	Beni sevdiğini belli ederdi	○	○	○	○
23	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi	○	○	○	○
24	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi	○	○	○	○

EK-4

ÇOK BOYUTLU MÜKEMMELİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda kişilik özellik ve davranışlarına ilişkin bir dizi ifade bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatle okuduktan sonra o görüşe ne kadar katıldığınızı belirtiniz. Sizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz rakamı yuvarlak içine alınız.

1... Kesinlikle Katılmıyorum

2... Katılmıyorum

3... Kararsızım

4... Katılıyorum

5... Kesinlikle Katılıyorum

1. Ebeveynlerim benim için çok yüksek standartlar belirler.	1	2	3	4	5
2. Düzen (plan) benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
3. Çocukken, bir şeyi mükemmel olarak gerçekleştirmediğimde cezalandırıldım.	1	2	3	4	5
4. Kendim için en yüksek standartları belirlemezsem, muhtemelen ikinci sınıf bir insan olurum..	1	2	3	4	5
5. Ebeveynlerim hatalarımı asla anlamaya çalışmadılar.	1	2	3	4	5
6. Yaptığım her şeyde tam anlamıyla yeterli olmak benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
7. Düzenli (temiz) bir insanım.	1	2	3	4	5
8. Düzenli (temiz) bir insan olmaya gayret ederim.	1	2	3	4	5
9. Okulda (işte) başarısız olursam, kişi olarak da başarısızımdır.	1	2	3	4	5
10. Hata yaparsam sinirlenirim.	1	2	3	4	5
11. Ebeveynlerim her şeyde en iyi olmamı istemişlerdir.	1	2	3	4	5
12. Kendime çoğu insandan daha yüksek standartlar koyarım.	1	2	3	4	5
13. Eğer biri okulda (işte) bir işi benden daha iyi yaparsa, kendimi bütün işlerde başarısız hissederim.	1	2	3	4	5
14. Kısmen başarısız olmam bütünüyle başarısız olmak kadar kötüdür.	1	2	3	4	5
15. Ailemde sadece mükemmel performans yeterince iyidir.	1	2	3	4	5
16. Bir amaca ulaşmada çabalarımı odaklaştırmada çok iyiyimdir.	1	2	3	4	5
17. Bir şeyi çok dikkatli bir şekilde yapmış olsam bile, çoğu zaman yeterince doğru olmadığı hissine kapılırım.	1	2	3	4	5

18. Yaptığım şeylerde en iyiden daha azını gerçekleştirdiğimde öfkelenirim. 1 2 3 4 5
19. Çok yüksek hedeflerim vardır. 1 2 3 4 5
20. Ebeveynlerim benden mükemmellik beklemektedirler. 1 2 3 4 5
21. Eğer hata yaparsam, muhtemelen insanlar beni daha az düşüneceklerdir. 1 2 3 4 5
22. Asla ebeveynlerimin beklentilerini karşıladığımı hissetmedim. 1 2 3 4 5
23. Diğer insanlar kadar iyi olamamam eksik biri olduğum anlamına gelir. 1 2 3 4 5
24. Diğer insanların kendilerine benden daha düşük standartlar belirlediğini düşünüyorum. 1 2 3 4 5
25. Her zaman iyi olamazsam insanlar bana saygı duymazlar. 1 2 3 4 5
26. Ebeveynlerim geleceğim konusunda daima benden daha çok beklentiye sahip olmuşlardır. 1 2 3 4 5
27. Düzenli ve temiz bir kişi olmaya çalışırım. 1 2 3 4 5
28. Daima her gün yaptığım basit şeylere ilişkin şüphelerim vardır. 1 2 3 4 5
29. Düzenlilik (temizlik) benim için çok önemlidir. 1 2 3 4 5
30. Günlük işlerimde kendimden bir çok insanın gösterdiğinden daha yüksek bir performans beklerim. 1 2 3 4 5
31. Düzenli (temiz) bir insanım. 1 2 3 4 5
32. Yaptığım şeyleri tekrar tekrar yinelediğim için işimde geri kalma eğilimindeyim. 1 2 3 4 5
33. Bir şeyi doğru olarak yapmam uzun zamanımı alır. 1 2 3 4 5
34. Daha az hata yaparsam, daha çok insan beni sevecektir. 1 2 3 4 5
35. Hiçbir zaman ebeveynlerimin standartlarını karşılayabildiğimi düşünmedim. 1 2 3 4 5

EK-5

SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ

Aşağıda günlük hayatta kişiler arası ilişkilerde karşılaşılabileceğiniz durumları yansıtan cümleler verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyup, kafanızda somutlaştırarak cevaplamaya çalışın. Cevaplamalarınızı sorunun karşısındaki derecelendirmeye göre gerçekleştirebilirsiniz. Her bir rakamın ifade ettiği sıklık durumu aşağıda verilmiştir.

(0) Hiçbir zaman, (1) Çok az, (2) Ara sıra, (3) Sık sık, (4) Her zaman

1. Sorulan soruların cevabını bilsem dahi cevaplamaktan çekinirim 0 1 2 3 4
2. Birisiyle konuşurken göz göze gelmekten kaçınırım0 1 2 3 4
3. Ancak basit işlerde başarılı olabilirim0 1 2 3 4
4. Hatalı davranmamak için kendimi sürekli kontrol ederim.....0 1 2 3 4
5. Küçük düşmekten daha kötü hiçbir şey olamaz0 1 2 3 4
6. Birisiyle konuşurken yüzüm kızarır0 1 2 3 4
7. Önemli birisiyle konuşurken sesimin titremesine engel olamam0 1 2 3 4
8. Bana bakılırken bir şey yapamam0 1 2 3 4
9. Beğenilecek bir tarafımın olmadığını düşünüyorum0 1 2 3 4
10. İnsanların beni kabul etmeleri için hata yapmamalıyım0 1 2 3 4
11. Hata yaparsam insanlarla olan iyi ilişkilerim bozulur0 1 2 3 4
12. Karşı cinsten birisiyle konuşurken zorlanırım0 1 2 3 4
13. Konuşurken hata yapmamaya özen gösteririm0 1 2 3 4
14. Fiziksel görüntümden genel olarak memnun değilim.....0 1 2 3 4
15. Başkalarının beni beğeneceği şekilde davranmaya özen gösteririm.....0 1 2 3 4
16. Kalabalık bir ortamda bir şeyi yaparken herkesin bana baktığını düşünürüm0 1 2 3 4
17. Hep yanlış anlaşılmaktan korkarım.....0 1 2 3 4
18. Reddedilmek benim için küçük düşmek demektir0 1 2 3 4
19. Ya hata yaparsam endişesiyle birçok davranışımı ertelediğim olur.....0 1 2 3 4
20. Başkaları tarafından eleştirilmekten korkarım0 1 2 3 4
21. Büyük ve lüks bir mağazadan fiyat sormaya çekinirim.....0 1 2 3 4
22. Geç kaldığımda sınıfa girmekte zorlanırım0 1 2 3 4
23. Hiçbir şeye yaramadığımı düşünüyorum.....0 1 2 3 4
24. Yeni tanıştığım insanlarla konuşacak bir şey bulmakta güçlük çekerim.....0 1 2 3 4
25. Sınıf karşısında konuşmakta güçlük çekerim.....0 1 2 3 4
26. Toplu ortamlarda kalabalığa karışmak yerine bir kişi ile sohbet etmeyi tercih ederim..... 0 1 2 3 4
27. Anlamadığım şeyleri başkalarına sormaktan çekinirim.....0 1 2 3 4
28. Bildiğim bir konu hakkında dahi olsa kalabalık önünde konuşmam0 1 2 3 4
29. Birisiyle konuşacakken konuşmaya karşımdaki kişinin başlamasını beklerim0 1 2 3 4
30. Bir gruba/ topluluğa üye olmak benim için hep zor olmuştur.....0 1 2 3 4

EK-6

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Ufuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümü olarak yapılan bu araştırmanın amacı ergenlerde algılanan ebeveyn kabul ve reddinin mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Eğer katılmayı kabul ederseniz, sizden konuyla ilgili bazı ölçekleri doldurmanız istenecektir. Lütfen soruları olmasını gerektiğini düşündüğünüz biçimde değil, sizin düşüncelerinizi ve gerçekten ne yaptığınızı gösterecek şekilde cevaplayınız.

Cevaplarınız sadece araştırmanın amacına uygun olarak bilimsel açıdan kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu nedenle anket üzerine isim yazmayınız.

Bu çalışma tamamlandığında ebeveyn kabul ve reddinin mükemmeliyetçilik açısından ergenlerdeki sosyal kaygıyı ne ölçüde etkilediği ve aralarındaki ilişkiyi anlamamıza yardım edecektir. Dolayısıyla ilgili bilgilerin öğrenilmesi ileride yeni yaklaşımlara fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı kabul edebilir, reddedebilirsiniz. Ancak formları sonuna kadar eksiksiz doldurmanız, bu araştırmanın güvenilirliği açısından çok önemlidir.

Araştırmacı: Beyza Tanzi

E-mail: btanzi@odtugvo.k12.tr

Katılımcı Beyanı:

Araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Eğer bu araştırmaya katılırsam, bana ait bilgilerin gizliliğine özen ve saygı ile yaklaşılacağı konusunda bana güvence verildi. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Bu araştırmaya gönüllü olarak “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım.

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorum () Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız, lütfen parantez içine işaret koyunuz. Katılmak istemiyorsanız formu iade ediniz.

Ankette yer alan tüm soruları eksiksiz doldurmanız bu çalışma için oldukça önem taşımaktadır. Katılımınız ve ayırdığınız vakit için şimdiden teşekkür ederiz.

EK-7

VELİ ONAY FORMU

Sayın Velimiz;

Ergenlerde algılanan ebeveyn kabul ve reddinin mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı ile ilişkisinin incelenmesi konulu yüksek lisans çalışmam için lise bölümünde öğrenim gören öğrencilerimize bir anket çalışması yapmayı planlamaktayım. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olacaktır. Cevaplar sadece araştırmanın amacına uygun olarak bilimsel açıdan kullanılacak ve öğrencilerden kimlik bilgileri istenmeyecektir. Eğer öğrencimizin bu çalışmaya katılmasını kabul etmek istemiyorsanız mail aracılığı ile dönmeniz yeterli olacaktır. Sorularınız ya da çalışmanın içeriği ile ilgili bilgi almak isterseniz iletişim bilgilerim aşağıda yer almaktadır.

Destekleriniz için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarım.

Beyza Tanzi

Psikolojik Danışman

e-mail: btanzi@odtugvo.k12.tr

Tel: 210 11 82 / 153

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Uyruğu : T.C

Doğum Yeri ve Tarihi : K. Maraş / 1974

EĞİTİM DURUMU:

1990-1994: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü

1987-1990: K.Maraş Lisesi

İŞ DENEYİMİ:

2018 Halen: ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel Lisesi Rehberlik Servisi- Psikolojik Danışman (20 yıl) (Zümre Başkanı)

Haziran1994 – Haziran 1996 : Başarı Dersanesi Psikolojik Danışmanı

STAJLAR:

Eylül 1995- : TED Ankara Koleji PDR Servisi

Şubat-Haziran 1994: Özel Yükseliş Koleji PDR Servisi

EĞİTİM, SEMİNER VE SEMPOZYUMLAR

Haziran 2016 : “TED Üniversitesi III. PDR Sempozyumu”

Şubat 2016: “Okul ve Psikanaliz”, “Öğrenme İlişkileri” Robert Koleji.(İstanbul)

5 Ekim 2013- Eylül 2015 : “Rorschach Test Eğitimi”- Dr. İrem Erdem Atak, Rorschach ve Projektif Testler Derneği. (İstanbul)

27-28 Şubat 2014: “Terapötik Kartların Psikolojik Danışmanlıkta Kullanımı”, Dr. Nevin Dölek , Bakış Psikolojik Danışma Merkezi, İstanbul.

2013 Ekim -Haziran “Aile Terapisi Eğitimi I - II ” ODTÜ Psikoloji Bölümü Prof. Dr. Hürol Fışiloğlu

Eylül 2012- Haziran 2013: Süpervizyon Eğitimi Prof. Dr. Bahar Gökler,(Hacettepe

Üniv.) Dr. Klinik Psikolog Çağay Dürü. Carpe Diem Psikolojik Danışmanlık Merkezi ve ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel Lisesi işbirliği.

2011-2012 Türk PDD Derneği “Aile Terapisi Eğitimi (1. ve 2. Modül)

2013 Mayıs İstanbul Psikanaliz Deneği “Dışlanan Ergenler” 2 gün Fransız Kültür Merkezi

Şubat 2010 ve 2011: “Okul ve Psikanaliz”, Robert Koleji.(İstanbul)

5.Mart .2011: 12. Rehberlik Sempozyumu, ALEV Okulları.(İstanbul)

22 Mart 2008: 10. Rehberlik Sempozyumu KOÇ Lisesi (İstanbul)

2008 Ekim “1. Özel Okul PDR Servisleri Bahar buluşması” TED Koleji

2008 Ekim “Kurbağalar ve Prensler” Doç. Dr. Azmi Varan (Transaksiyonel Analiz) TED Koleji”

2006 Ekim “8.Rehberlik Sempozyumu” “Eyüboğlu Okulları” (İstanbul)

2007 Ekim “Sonbahar Sempozyumu” MEF Okulları (İstanbul)

2005 Mart “7.Rehberlik Sempozyumu” Irmak Okulları (İstanbul)

2003 Ekim “Eğitimde İyi Örnekler Sempozyumu ” “Sabancı Üniversitesi (İstanbul)

2001 Mart “1.Rehberlik Sempozyumu” Yüzyıl Işıl Okulları (İstanbul)

YABANCI DİL

İngilizce: Orta Düzey

BİLGİSAYAR

Microsoft Ofis Programları (Excel, Word, PowerPoint)

Adobe Indesign, Publisher

Android Uygulamaları